

1 SAMUERI (1 Samuel – 1 Samuel)

Elakanaava nai naata vaintiaravatama kero Silo vatukaini vura

¹ Efaraimura ankuqi vau vaiintiva, Elakanaava Efaraimu aiginaini vau vatukara Ramaaqi vaura. Elakanaara anku okara maantima vaura:

Elakanaara qova Jerohaamuva vauvaro Jerohaamura qova Elihuva vauvaro Elihura qova Tohuva vauvaro Tohura qova Sufuva vaura.

² Elakanaava nahenti taaraqanta Hanaaka Peninaaka varatovaro Peninaava vainti vonavu vatatovaro Hanaava kia vainti vataraitiro, qaqi *naahiarama/qururaiqama* viro vaura.

³ Ho Elakanaava Noravano Kotiva ekaa kem-puka vatai Variqara autu tuahereharo *ofaa* iha quara amitareva vo ihi vo ihi Ramaa mini kero Silo vatukaini vi vaura.

Elira maaqutanta Hopinika Finiaasika Siloqi Nora Kotira kaiqa vara amite vautanta vauvaro

⁴ Elakanaava oru vitanta unaini vaiharo vitanta kaamato entaraqaa *ofaa* iha Kotira quara amite vaura.

Ho vi entaraqaa viva Kotira *ofaa* iha quara amitareva u matira viraqihairo hini mati raira keharo Peninaara, nai vaintiaravata vohaa tataa nimitiro, ⁵ Hanaara vira taara tataa ami vaura. Elakanaava vo ihi vo ihi mintima keharo mati raira keharo vinavuka nimi vaura. Viva Hanaarara voqama kero antuqa aruvarora tiro, viva mati airiqama kero Hanaara ami vaura. Ho

Noravano Kotiva Hanaara kia vainti amuvaro viva qaqi *naahiarama/qururaiqama* viro vaura.

⁶ Hanaava kia vainti vatora kaara vira qiariva virara uva virera tiva amitaqiro vuvaro Hanaara muntukavano qoraiquvaro vaura.

⁷ Vo ihi vo ihi vinavuka Silo vatukaini Nora Kotira naavuqi vi vau entara Peninaava mintima keharo Hanaara uva virera tiva amitaqiro vi vauvaro Hanaava Peninaava tu uvara kaara kia karavata naraitiro, qaqi variqiro viharo iqi rataqiro vi vaura.

⁸ Viva iqi rate vauvaro Elakanaava vira irero tiharo, Mpo, are nana kaarae iqi ratehara kia karavata naraitira variaro? Nana kaarae ai muntukavano qoraiquvara variaro? Quqaama are kia vainti vataarava variaro. Mpo, are maaqu kauqurutanta vatataaraitirio, kiae ai muntukavano tiriara avuni vaitirio? tiro. Elakanaava minti turama.

Hanaava nora maaraqi vaiharo Nora Kotira aarora

⁹⁻¹⁰ Ho vo enta vinavuka Siloqi vaiha kara nama taiqa kovaro Hanaava himpiro oru Kotira *Seri* Naavu vaunaini vauvaro vira muntukavano voqamakero qoraiquvaro iqi rateharo Nora Kotira aare vaura.

Vi entara Kotira kaiqa vara amite vau vaiintiva, Eliva Nora Kotira *Seri* Naavu qentiana oquviro vauvaro ¹¹ Hanaava Kotira aareharo nai kauqu aiqiqaa aqu kero tiharo, Noravauvo, are ekaa kempuka vataavama variaro. Mpo, te ai kaiqa nahentivano nora maaraqi vaunara taveharama kia tiriara tauru kaane. Mpo, are qorainti vainti vo ti timirera, te vira nina kaama amiteha nina

amiariraro viva ai kaiqa vaiinti vaiharo nai qaqi variqiro vuaina entara ai kaiqaqai varaqiro vuarire. Te qioqama taari vira qiata kauhi kia toqa karaiti, vira okauvata kia muqu kevarave, tiro.

¹²⁻¹³ Hanaava vukaiqama kero Nora Kotira evaara aaramaqiro viharo kia uva tiraitiro, nai avu aatoqihairo Nora Kotira aare vaura. Viva mintima kero Nora Kotira aare vauvaro Eliva vitini vaiharo tavovaro Hanaara novano qaki qaki i vauvaro nai aatoqihairo irikero tiharo, Viti nahentiva airi *uaini* namakero vueraiqamama vivo, tiro.

¹⁴ Minti tivakero virara tiharo, Taireve are vueraiqina okarara qaqira kenarave? Are maa naavuraqihaira vevantera viraro ai avu aatovano kanko iarire, tiro.

¹⁵ Eliva minti tuvaro Hanaava nai tiva amiro tiharo, Aqao, nora vaiintio, kiama te *biaave*, *uainive*, neha vueraiquro. Tiqi nora maaravano vaivaro ti muntukavanovata voqama kero qoraiqira kaara te ekaa vi maarara Nora Kotira tiva ami vauro. ¹⁶ Are kia tiriara qora nahentive tiane. Ti muntukavano voqama kero qoraiqimanta te Kotira aareha ekaa vi uvara vira tiva ami vaurara are ti taveharama minti tiaro, tiro.

¹⁷ Hanaava minti tuvaro Eliva virara tiharo, Mpo, ai muntukavano qihaaqirara vuane. Tinavu Isareri Variqavano are nana haikara vira irenara ai amianarove, tiro.

¹⁸ Eliva minti tuvaro Hanaava tiharo, Mpo, nora vaiintio, are ti koqema timitaanara virara koqevema turo, tiva kero viraqaahairo oru kara novaro vira maaravano taiqa vuvaro vaura.

Samuerira vatatora

¹⁹ Ho vira qararaa toqaqi vinavuka himpi oru Nora Kotira autu tuaherake, viraqaahai anirante nái maaqa Ramaini oru vaura.

Elakanaava nai naata Hanaakantiro nuvaro Noravano Kotiva Hanaava vira aaro uvara hoqama amitora.

²⁰ Mintuvaro Hanaava vainti taiqama viro qorainti vainti vatatero vira autu nteharo *Samuerirave* – *Kotiva irirave* tiro. Hanaava tiharo, Te Nora Kotira naaruraro viva ti qorainti vainti timivo, tiro.

²¹ Ho vi ihira Elakanaava nai Kotirara mintirerave tivatai uvarara iriharo, viva nai naata vaintiaravata qaiqaa Silo vatukaini oru *ofaa* Nora Kotira iha quara amitareva vuvaro ²² Hanaava kia mini viraitiro, viva Elakanaarara tiharo, Vaintiruvano naama qaqira kaaina entara te vira vita vare vuru Nora Kotira amiariraro viva nai qaqi variqiro vuaina entara Nora Kotira Naavu viraqi variarire, tiro.

²³ Minti tuvaro Elakanaava tiharo, Ho are nena avu aato utinara vira avataane. Are maini variqira viraro vaintivano naama qaqira kaarire. Are nena kauqu aiqiqaa aqukera tivataana uvara Noravano Kotiva ai kahaqiraro vi uvava vivau variarire, tiro.

Minti tuvaro Hanaava maaqaini vaiharo nai maaqu viraqaa raqikiqiro vuvaro ²⁴ viva naama qaqira kora. Ho Samueriva vainti naatiru vau entara vira nova vira vita varero vuru Nora Kotira amireva vura.

Viva vira vite vireva iharo, purumakau qora vo taaramo ihi varakoravata, *porihi/voruhi* uta noravata, memeraa pahiqi *uaini* kaqatoravata,

varero, Nora Kotira Naavuvano Silo vatukaini vaunaini „vokuka hampata„ vura.

²⁵ Mini orunte vinavuka purumakau vira aruke „Kotira *ofaa* iha quara amite„, viraqaahai Samuerira vita vare Eliva vaunaini vuru kora.

²⁶ Mintuvaro Hanaava Elirara tiharo, Nora vaintio, are tiriara irie taaro, kiae iritaaro? Haaru te maini himpите vaiha Nora Kotira aare vaunarave.

²⁷ Te Nora Kotira aareha tiha, Mpo, vainti ti timiane, tivake vira irauraro viva ti uva iriro vainti ti timirave. ²⁸ Viva mintirara ti, vate te vi vaintirura Nora Kotira nai amirerave. Vi vaintiva ekaa nai qaqi variqiro vuaina entara Nora Kotira kaiqagai vara amitaqiro vuarire, tumanta vinavuka mini vaiha Nora Kotira quahama amiteha vira autu tuahera kora.

2

Hanaava Nora Kotira autu tuahera kora

¹ Ho Hanaava Nora Kotira aareharo mintima tiro:

Noravauvo, are ti koqema timitaanara virara te tenta muntukaqihai voqamake quaheha vauro.

Are ti kempuka timiaramanta te tenta navutaaka naaraihana nimate vauro.

Kotio, are ti kahaqama timitaaravera te quaheha vauro.

² Noravauvo, kia vovano ai aanantero takuqu kero vaiva vairave.

Kiama variqa vovanovata vairave.

Arema tinavu Variqavano vaihara tinavu antua timite variaravama variaro.

³ Noravano Kotiva tinavu okara kankoma kero iri vaiva, viva tenavu nana nana qora

kaiqave koqe kaiqave vare vaunara rairakero tave vairara ti, ne nenta nutu tuahera keha vo uva vo uva ti variaka, ne qaqirake kia nenta mahuta tiraiti, kia uvavata tiate.

⁴ Kempuka iqoka vaiinti huru kaavu Noravano Kotiva rauhaantima keharo, viva kia kempuka vatauka vika kempukaiqama nimite vairave.

⁵ Haaru airi kara ne variaka, vate vika kara neva kia vaimanta variarave.

Haaru karara qaavoqiha narara variaka, vate Kotiva vika airi kara nimimanta ho neha variarave.

Tota *naahiara/qurura* vai nahentiva vate vainti 7navu nova vairave.

Airi vainti nova vate qumina nariaraa vaiharo nai vainti vikara iqi rate vairave.

⁶ Noravano Kotiva vo kiaka arukeharo, vo kiaka qaqi kaimanta variarave.

Noravano Kotiva hini kiaka qutu vuaka varianaini keharo, hini kiaka qaiqaa qaqi vara himpima kaimanta variarave.

⁷ Noravano Kotiva hini kiaka vehiqama kaimanta variavaro, hini kiaka airi airaira nimimanta vate variarave. Viva hini kiaka nutu vatainiqama keharo, hini kiaka nutu tuaherake vairave.

⁸ Noravano Kotiva anomake vehiqamavi konkomaqi variaka vika vara himpima kero ntita varero vuru nora vaiinti vika hampata keharo nora autuvata vika nimi vairave.

Noravano Kotiva naivano maa vatara tuqa aratero viraqaata maa vatara autu kero vatairave.

⁹ Viva nai vaiinti nahentiqaa koqema kero

raqikiqiro viharo, qora kaiqa vare variaka konkira arinaini kaimanta uve variarave.

Vaiinti vovano nai kempukara noraiqaakero iri vairava vairaro vira kempukavano kia ho vira kahaqianarove.

¹⁰ Nora Kotira navutaiqama amitareka auti vaika, viva ekaa vika vehi autu kaanarove. Naaruvavano karara tintemakero, vira uva-vano vika vehi autu kaanarove.

Naantiara Noravano Kotiva ekaa maa vataraqaa vaika ko tiharo vika koqe okarave qora okarave raira kaanarove. Noravano Kotiva nai noraiqama kaina vaiintira kempukaiqama amiteharo, nai kaama taina vaiintira kahaqi vairaro viva kempuka vaiinti varianarove, tiro.

¹¹ Hanaava Kotira aarama taiqa kero, Elakanaakantiro anirantero Ramaini vuvaro vira maaqu Samueriva Siloqi vauvaro Eliva viraqaa raqiki vauvaro viva Nora Kotira kaiqa vara amite vaura.

Elira maaqutanta qora kaiqa varora

¹² Elira maaqutanta Hopinika Finiaasika qora vaiintitanta vaura. Vitanta Kotira kaiqa vara amite vaiha, Nora Kotirara kia noraiqaake iriqi viraiti vaura. ¹³ Vitanta Nora Kotira *ofaa* iha quara amite vau okarara kia naitaramake avate vaura.

Vitanta maantimake hampi kaiqa vare vaura: Vaiinti vovano Kotira *ofaa* amitareva umanta vitanta vira amito matira varake nora kureqi arate vaura. Viraqaahai vitanta kaiqa vaiinti vo atitovaro viva *poku* taaramo viaru vaura varero,

oru nora kure vira tataaqa vaiharo ¹⁴ *poku* viraqohairo kure viraqi vaati kero, nai nana matie *poku* viraqaa ranteqakero varero, kaiqa vaiinti viva vira vuru vitanta nimi vaura. Mintima keha vitanta Isareri vaiinti nahenti Siloqi Kotira *ofaa* amura hampiqamake vaura.

¹⁵ Vaiintivano kaantavu varakero *ofaa* iha quarareva auti vauvaro vitanta kaiqa vaiintivano anintero tiharo, Kotira kaiqa vara amite variatan-tara irihara, are vaaka mati hinikira ti timirage te vare vuru vitanta nimiare. Kureqi arataa matira kiama vitanta naataa ivo. Ne qaraaka mati ti timiqe te vare vuru vitanta nimiari vitanta ihaqira untake naate, tiro.

¹⁶ *Ofaa* iha quarareva u vaiintiva tiharo, Aqao, qaqi kairage te *ofaa* iha quare okarara naitaramake avateha, kaantavu naane iha quara taarirara, viraqaahaira are mati varaataa irera varaane, tuvaro vitanta kaiqa vaiintivano kem-pukaiqama kero tiharo, Kiave, are vaaka maa vira ti timiane. Are kia ti timirera, tentavano varaare, tivakeharo mati vira varero vuru vitanta nimi vaura.

¹⁷ Mintima keha Elira maaqu vitanta vaiinti nahenti Nora Kotira *ofaa* iha quara amitare i vaura qoraiqama nimite vauvaro Noravano Kotiva tavovaro vitanta okaravano anoma kero qoraiqiro vaura.

¹⁸ Ho vitanta mintimake kaiqa vare vauvarovata, Samueriva vaintiruvano mini vaiharo Nora Kotira avuqaa koqe kaiqa varaqiro vi vaura. Kotira kaiqa vara amite vauka nonkute vau tavu-

nara, *efotive* tura, vivavata nonku teharo kaiqa vare vaura.

¹⁹ Ekaa vo ihi vo ihiara vira nova vukai tavuna vira autu amite vaura. Vira noka qoka Nora Kotira *ofaa* iha quara amitareka iha, tavuna vira vareha vuru Samuerira ami vaura.

²⁰ Eliva vitanta koqema nimateharo Elakanaara tiva amiro tiharo, Kairaro Noravano Kotiva ai naata kahaqiraro viva vainti vokikavata vatataira vika are Nora Kotira kaamatera amiana vaiintira vira vatuka varaate, tiro. Vo ihi vo ihi Eliva minti tiva nimate vaumanta vitanta anirante nái maaqaini vi vaura.

²¹ Ho Noravano Kotiva Hanaara koqema amitoaro Hanaava qorainti vainti taaramonavu vatatero nahenti taaraqanta vatatora. Mintuvaro Samueriva Siloqi Kotira Naavuqi Kotira avuqaa variqiro viharo noruqama vura.

Elira maaqutanta

²² Eliva anomakero naampaiqama viro vaiharo irumanta airi enta vira maaqutanta Isareri vainti nahenti qoraiqama nimate vaura. Vitanta qora kaiqa varaqi viha oru Kotira *Seri* Naavu qentiqaa raqiki vau nahentika hampata vaite vaura.

²³ Minti vaura kaara Eliva vitantara tiharo, Oho, netanta nantihae qora okara auti variavo? Airi vaiinti nahenti netanta qora okara auti variara ti tiva timiamanta irunarave. ²⁴ Ti maaqutanta, vi okarara qaqira kaate. Nora Kotira vaiinti nahenti netanta qora okara auti varia uvara tivaqi vi ani variavo.

²⁵ Vo vaiintivano nai kena vaiinti vo qora okara autu amitairera, Kotivama vira uva

avuqavuqama amitaanarove. Vaiinti vovano Nora Kotira qora okara autu amitairera, tavave vitanta tavaarana vaiharo vitanta uva avuqavu qianarove? tiro.

Noravano Kotiva vitanta arukaainarara tiro, vitanta avu aatovano kempukaiqumanta kia nái qova tu uvara irura.

²⁶ Ho vi entara Samueriva noruge vaumanta Noravano Kotivavata vaiinti nahentivata virara quaheha vaura.

Paropeti vaiinti vovano Elira vuru tiva amura

²⁷ Vo enta paropeti vaiinti vovano Eliva vau-naini oruntero tiharo, Noravano Kotiva ariara mintima tivo:

Haaru Isipini Pero vaiintivano ai kaivaqara Eroniravata, vira ankuvata, rumpataa entara, te vika kahaqirera tuvunte tenta mpega okara vika numiqaura vika tavaarave.

²⁸ Isareri vo anku vo anku variamanta te vikaqihai ai kaivaqara Eronira ankuqai kaamate, vikaraqai ti kaiqa vara timiteka vaivarave, tunarave.

Te vikaqaima qaqi kaari ti Kotika ofaa taintaqaa iha quara timitaate, tunarave. Vikaqaima koqe unta iaina haikara iha quara timiteka vaivarave, tunarave. Vikaqaima ti Kotika avuqaa vaiha efoti tavuna nonku teha ti kaiqa vara timitevarave, tunarave.

Te vikaqai tiva nimi tiha, Isareri vika ti ofaa taintaqaa iha quara timiteraqaahai ne homa hini mati varake nevarave, tunarave.

²⁹ Ho nantiharae are te tiva tauna uvara qaqira kera ti ofaa okara vehiqama kera iaro?

Are nena maaqutanta qaqi kaaramanta vitanta Isareri vika ti ofaa iha quara timite variaraqihai koge mati varakeha namaqi vi variavaro vitanta vaatavano noruge vaivo.

Are vitanta qaqi kehara, vitanta autu noraiqama kera, ti hutu vatainiqama kaaro. Nantiharae are minti okarara auti variaro?

³⁰ Oho, te tiarirara iriane. Te Noravano Kotika ni Isareri Variqavano vauro. Haaru te ai kaivaqara Eronira nai vaintiaravata tiha, Vika homa ekaa enta ti kaiqa vara timitaqi vivarave, tunarave.

Ho ninavu qora okara kaarama te vate vo uva tirerave. Te mintima turo: Vaiintivano ti hutu noraiqama kainara tevata nai autu noraiqama karerave. Vaiintivano ti qoririma kainara tevata nai qoririma karerave, turo.

³¹ Ho iriane. Vo enta anintairage te vi entaraqaa ai anku qoraiqama nimitaha ekaa qaraaka vaiinti vikavata arukarerave. Ai ankuqihairo kiama vo vaintivano qaqi variqiro viro vuru naampaiqianarove. ³² Te Isareri hini kika kogema nimitaari vika kogemake vaivara are vika tavehara taara nendarave. Vika kogemake variqi vivaro, ai ankuqihairo kiama vaiinti vovanovata variqiro viro vuru naampaiqama vuanarove.

³³ Ai ankuqihai kia qutiraiti, qaqi vaika, vika nora maaraqai variqi vivaro vika muntuka qoraiqiramanta variqi vi vaiqe te navutaaka qaqi kaari vika are kuvuarama terauka ekaama aru taiqa kevarave.

³⁴ Ai maaqutanta Hopinika Finiaasika vitanta vohaa vakama qutu vivarave. Vitanta qutu vi

entara, ai aato kenko tirara are quqaama vi uvava vivau vaivo tinarave.

³⁵ Naantiara te vo vaiinti noraiqama kaariraro vi vaiintiva ti muntukavano vaina kaiqarara noraiqaakero iriqiro viharo, koqema kero ti kaiqa vara timitaqiro vuanarove.

Te qaqi kaari vira vainti vika te kaamate noraiqama kaarirauka kaiqa vara nimitaqi vuata.

³⁶ Vi entara ai vainti vikaqihai tau vaiintikae qaqi vaika, vika oru ti Kotika kaiqa vara timite variaina vaiintira vorara tiha, Mpo, karave monuve, timiraqe tenavu ho variare. Hoe are tinavu qaqi kairaqe tenavu Kotira kaiqa vo vara amiteha, koqaa vare oru kara varaare, tivarave, tirave.

Noravano Kotiva minti tivakero ariara minti tivakera tiva amiane tivera te vi uvarama vate ai tiva amuro, tiro.

Paropeti vaiinti viva minti tura.

3

Noravano Kotiva Samuerira aarora

¹ Ho Samueriva quvaaraa vaintivano vaiharo Nora Kotira kaiqa vara amite vauvaro Eliva vi-raqaa raqiki vaura.

Vi entara Noravano Kotiva kia airi uva qo-qaiqama kero Isareri vika tiva nimiraitiro vauvaro, airi ihi aitarora. Vohaa enta vohaa entaqai tairakaa viva uva vika tiva nimi vaura.

² Ho Eliva naampaigama vuvaro aumakaa vira avuvano ekaara qimpa vire ura. Vo enta entaqi viva Kotira Naavu *rumu* vo nai vaite vuraqi vaite vauvaro ³ Samueriva Kotira Naavu viraqi Kotiva uva tiva taatauto *Vokisera* vato *rumuraqi* vaite

vauvaro aumakaa aatitare uvaro Kotira Naavuqi ova qumpitova qaqiqai ite vaura.

⁴ Mintuvaro Noravano Kotiva Samuerira aareharo, Samuerio, tuvaro Samueriva, Vo, tiro. Te mainima vauro, tivakero ⁵ himpiro kantero oru Elirara tiharo, Are ti haaraaravera te anuro, tuvaro Eliva aqao tiro, Kiama te ai aarauro. Qaiqaa oru nena taintaqaa vaitaane, tuvaro viva anirantero oru nai taintaqaa vaitatero vaura.

⁶ Mintuvaro Noravano Kotiva qaiqaa vira aareharo, Samuerio, tuvaro viva himpiro qaiqaa Eliva unaini oruntero tiharo, Are ti haaraaravera te anuro, tiro. Minti tuvaro Eliva tiharo, Ti maaquo, te kiama ai aarauro. Qaiqaa oru nena taintaqaa vaitaane, tiro.

⁷ Noravano Kotiva kia haaruvata vikantiro uva turara tiro, Samueriva Nora Kotira uva vira kia viraagama kero iriraitiro vaura.

⁸ Ho taaramo tataa Noravano Kotiva Samuerira aarovaro Samueriva himpiro Eliva unaini oruntero tiharo, Are ti haaraaravera te anuro, tiro. Minti tuvaro Elira aatovano kenko tuvaro iruvaro Noravano Kotiva Samuerira aare vaura.

⁹ Mintuvaro Eliva Samuerira tiva amiro tiharo, Are qaiqaa nena taintaqaa oru vaite vairaro viva qaiqaa ai aarairera, are mintima tiane: Noravauvo, are tiraqe iriare. Te ai kaiqa vaiintivano irihama vauro, tiane, tuvaro Samueriva Eliva tunte iro oru taintaqaa qaiqaa vaitatero vaura.

¹⁰ Vaite vauvaro Noravano Kotiva anintero himpiro vaiharo vira avuni aarontema kero qaiqaa aarero tiharo, Samuerio, Samuerio, tuvaro Samueriva tiharo, Noravauvo, are tiraqe iriare. Te ai kaiqa vaintivano irihama vauro, tiro.

¹¹ Minti tuvaro Noravano Kotiva vira tiva amiro tiharo,

Koqema kera iriane. Aumakaama te Isareri vika avutaini vo kaiqa qovarama kaari ekaa vi uvara irika voqamake ravuku vivarave. ¹² Vi entara te Elira ankuqi ekaa qora okara qovarama karerave tiva tauna uvava, ekaa vi uvava vivauma varianarove.

¹³ Te tota Elira tiva amunarave: Elira maaqutanta qora kaiqa vare vaiha ti Nora Kotika qoraiqama timite variavaro viva vitanta qora kaiqa vare variara iriharovata, kia vitanta qioqama kaira kaara, te viraqaa uva vataarirava kia taiqa viraitiro, ekaa entama varianarove.

¹⁴ Te kauqu aiqiqaa aqukeha Elira ankuara mintima turo: Vika nana nana ofaave, ti iha quara timiteva kia ho vika qora kaiqa vare uvara nunka taiqa nimitaanarove. Vi uvava ekaa enta qaqiqai varianarove turo, tiro.

¹⁵ Samueriva vi uvara iriro nai vaite vau taintaraqaa variqiro viro aatita kora. Toqaqira viva himpiro oru Nora Kotira naavu qentinavu qantutareharo Elira aatu geteharo taira voqaara tavora kia vira tiva amura.

¹⁶ Mintuvaro Eliva Samuerira aarero tiharo, Samuerio, ti maaquo, aniane, tuvaro Samueriva vo tivakero, Te maa virama anuro, tiro.

¹⁷ Minti tuvaro Eliva vira irero tiharo, Noravano Kotiva ariara nana uvae tivo? Are kiama vo uvavata kukeqa taane. Are vo uva kukeqa tairaro Kotiva ai anoma kero qoraiqama amitaantorave, tiro.

¹⁸ Minti tuvaro Samueriva kia vo uva kukeqa karaitiro, ekaa vi uvara tiva amuvaro Eliva vi uvara iriro tiharo, Viva nai Noravano Kotivave. Kairaro viva nana haika tiqaave ti ankuqaave autuataa iraro autuarire, tura.

¹⁹ Ho Samueriva noruqe vauvaro Noravano Kotiva vikantiro vaiharo vira kahaqama amite vauvarora tiro, Samueriva vaiinti nahenti vikara minti mintima vaina haikava qovaraiqianarove tuntema kero, vi haikava vi haikava qovaraiqi vaura.

²⁰ Mintumanta ekaa Isarerini vauka kankomake iruvaro Noravano Kotiva Samuerira quqaa kaama tovaro, viva Nora Kotira uva qovaraiqamake vau vaiintiva, paropeti vaiintivano vaura.

²¹ Tota Silo vatukaini qovarama viro nai uva Samuerira tiva amuntema kero, Noravano Kotiva qaiqaa qaiqaavata nai uva vira tiva ami vauvaro Samueriva vi uvara Isareri vika tiva nimi vau-manta vika iri vaura.

4

Kotira Vokise Pirisia vatanaaka raqiake varora

¹ Vi entara Pirisia vatanaaka Isareri hampata iqoka raqireka umanta Isareri iqoka vaiinti vika Ebenesa vatuka aumanto nái *seri* naavu maaqa kaqa tomenta Pirisia vika Afeki vatuka aumanto nái *seri* naavu maaqa kaqate vaura.

² Viraqaahai Pirisia iqoka vaiinti vika Isareri hampata ani iqoka rahiha, Isareri naatara keha 4,000 vaiinti aru kora.

³ Mintumanta Isareri iqoka vaiinti hini kuka orurante nái *seri* naavu maaqa vaunaini anumanta Isareri qiata vaiintinavu vikara tiha, Nana

kaarae Noravano Kotiva Pirisia qaqi kaimanta vika tinavu haatara kaavo? Kaiqe tenavu vaiinti vonavu nititaari vika Siloqihai Noravano Kotiva uva tiva taatauto *Vokisera* vare aniate. Tenavu raqirera viha, vi *Vokisera* aqu vare vuariraro Noravano Kotiva tinavu hampata vairamanta tinavu navutaaka kia tinavu haatara kaate, ti.

⁴ Qiata vaiinti vika minti tivake vaiinti vonavu nititomanta Siloni orunte Noravano Kotiva ekaa kempuka vatai Variqava uva tiva taatauto *Vokisera* vira vare anura. Vi *Vokisera* qaa *en-seli maraqura/varaha* taaraqanta vauvaro vitanta avutana Noravano Kotiva oquviro vau vatukava vaura.

Vika uva tiva taatauto *Vokisera* vare anuvaro Elira maaqutanta Hopinika Finiaasika *Vokise* viraqaa raqikiqi anumanta vare anura.

⁵ Vika Noravano Kotiva uva tiva taatauto *Vokisera* vare *seri* naavu maaqa kaqatonaini anintomanta Isareri vika ekaa quaheha noraiqaake naverai tuvarora tiro, vatavanovata qaki qaki i vaura.

⁶ Mintumanta Pirisia vika uva *nontanta/otata* iri tiha, Oho, Hiparu vatanaaka *seri* naavu maaqaqihai nana kaarae naveraiti variavo? tivake vaiha irumanta Nora Kotira *Vokisevano* vika *seri* naavu maaqa kaqatonaini ani vaura.

⁷ Mintumanta vika qeteha tiha, Variqa vovano Isareri *seri* naavu maaqa kaqataaraqi ani vaivo. Oho, vate tenavu qoraiqama virarave. Haaru kia minti haikava tinavuqaa qovaraqiqi vairave.

⁸ Mpo, tavave tinavu ruaruama timitairaro vika Variqa kempukavano kia tinavu qoraiqama timitaarire? Vi Variqava qora haika, vo qara

vo qara i haikaraqohairo Isipi vika qoraiqama nimitaimanta vika airitahaa aahara vataini qutu vuarave.

⁹ Ho Pirisia vatanaakao, kaiqe tenavu kempukaiqamake qorainti taruka raqintemake raquare. Kia mintiarera, tota vika tinavu paanaa kaiqa vara timitaantemake, tenavuvata vika nái paanaa kaiqa vara nimitaarorave. Ho aniqe kempukaiqamake vaiha qorainti taruka raqintemake raquare, ti.

¹⁰ Minti tivake Pirisia vika kempukaiqamake raquqi viha Isareri naatara komanta Isareri vika qetake ruqemake nai maaqa nai maaqaini vura. Vi entara Pirisia vika Isareri airitahaa 30,000 vaiinti aru taiqa kora.

¹¹ Vika Elira maaqutanta Hopinika Finiaasika aruke, Nora Kotira vira *Vokisevata* raqiake vare vura.

¹² Mintuvaro vohaa vi entaraqai Benaminira ankuqihairo iqoka vaiinti vovano iqoka raqi vaura mini kero kantero Silo vatukaini oruntora. Vi vaiintiva nai utavaaqa qunahi qaanahima kero hora vara kero nai qiataqaa aqutero kantero Siloni oruntovaro ¹³ Eliva mini aara auvahini nai oquvi vau taintara aratoraqaqaa oquviro vaiharo Nora Kotira *Vokise* qaiqaqaa vare anirara noraigaakero avu aato utiharo vira veka vaura.

Viva mini vauvaro iqoka vaiinti viva vatukaini anintero ragu vakaakara vaiinti nahenti tiva nimumanta ekaa vika ike mpo tiha noraigaake oi aai ti vaura.

¹⁴⁻¹⁵ Ho Eliva airi ihi 98 ihi varakero anomakero naampaiqama vuvaro vira avuvanovata qimpa vuvaro viva aara auvahini vaiharo uva *nontanta/*

otata iriro tiharo, Nana kaarae noraiqaake oi aai ti variavo? tiro.

Eliva minti tuvaro iqoka vaiinti viva kantero oruntero Elira tiva amiro tiharo, ¹⁶ Te vate raquaraqihai rugemakema maini anuro, tuvaro Eliva vira irero tiharo, Ti maaquvauvo, iqoka raqua uvava nantiakeroe vaivo? Tirage iriare, tuvaro ¹⁷ vi vaiintiva Elira tiva amiro tiharo, Pirisia vika raguqi viha tinavu haatarake tinavu iqoka vaiinti airitahaa arikaamanta tenavu vika naatu getake rugemake vi anima vuro.

Vika ai maaqutanta Hopinika Finiaasika aruke, Kotira *Vokisevata* raqia vare vuavo, tiro.

¹⁸ Eliva Kotira *Vokise* vare vu uvara iriro, viva nai oquvi vau taintaraqaahairo tauvaqai-hairo umpaihavuviro Kotira Naavu genti vau-naini hiqintura.

Viva anoma naampaiqama vuvaro vira vaata-vano voqama kero noruqama tovarora tiro, viva hiqintiro nai anu kinta kero qutu vura. Eliva 40 ihiara Isareri vikaqaa raqiki vaura.

¹⁹ Vi entara Elira naaqutu Finiaasira naatavano vainti taiqama vuvaro vainti vataarira entava aumaiquvaro vovano Pirisia vatanaaka Kotira *Vokise* vare vurave, vira vaati arukorave, vira tonaqova qutu vurave, ekaa vi uvara vira tiva amuvaro irura.

Viva vi uvara irira kaara vainti vataarira ai-havirava vaaka hoqarama tovaro viva voqamakeri keke tivaqiro viro vuru vainti vatatora. ²⁰ Viva aumakaa qutu vire umanta vira ka-haqama amito nahentika vira tiva amiha tiha, Kia getaane. Are qorainti vaintima vatatera

iaro, tuvarovata, vi nahentiva kia nai aato vika nimiraitiro, kia vika uvavata nái tiva nimiraitiro, ²¹ nai vainti vira autu ntavatero tiharo, *Ikabotirave* – *Kotira mpeqa okara takuqi vaiva Isareri kero vivo*, tura. Vika Kotira *Vokise* vare vurave, vira tonaqova nai maaquntiro qutu vurave virara iriharo vi autura ntava tora.

²² Viva tiharo, Vika Kotira *Vokise* Isareri vataihai vare vuara kaara, Kotira mpeqa okara takuqi vaivavata Isareriqaahairo ekaarama vinivo, tivakero qutu vura.

5

Kotira Vokise vare vura

¹ Pirisia iqoka vaiinti Kotiva uva tivakero taatauto *Vokisera* vare Ebenesa vatuka vara maini ke nái nora vatuka Asadotini orunte ² *Vokise* vira vare vuru nái una variqa Dagonira quahama amite vau naavuraqi vatora. Vika Dagonira *maraqura/varaha* origohai autuke vatora vira tataaqa *Vokise* vira vatora.

³ Viraqi vatomanta vira qararaa toqaqi Asadotihainaaka nái una variqa naavuqi origete tavovaro Dagoniva hiqintiro nai viri vataini kero, Nora Kotira *Vokise* avuqaa vaura. Mintumanta vika Dagonira *maraqura/varaha* vara vaaviaramake qaiqaa nai vaunaini vatora.

⁴ Vika entaqi vaite qararaa toqaqi ani tavovaro Dagonira *maraquravano/varahavano* qaiqaa viri-anaihairo vata kanta hiqintiro Nora Kotira *Vokise* avuqaa vaura. Dagonira qiatavata kauquvata kintavi qenti kanta nariara vauvaro vira vaata-vanoqai qaqi vaura.

⁵ Mintura kaara vate maa entaravata Dagonira kaiqa vara amite variakave, vokiakave, vira qi-atavata kauquvata gentiana hiqinti vainaini aiqu ntava taarorave ti, vika aiqu vaatinte vaarintemaqi vi ani variara.

⁶ Ho Noravano Kotiva Asadoti vatukaqi vaukavata, vira aumanto vaukavata, qoraiqama nimitovaro *meqa/veqa* numuaravano vika vaataqaa qovarama viro ite vaumanta vika voqamake qete vaura.

⁷ Mintumanta Asadoti vatukaqi vauka vi haikara vi haikara qovaraigura tave tiha, Isareri Variqavano tinavuvata, tinavu variqa Dagoniravata qoraiqama timiteharo nora maara tinavugaa vate vaivo. Vira kaara Isareri Variqa vira *Vokisevano* kia maini variarire, ti.

⁸ Vika minti tivake Pirisia avuhainaa vaiinti 5navu naarama komanta vika vinavuka ireha tiha, Isareri Variqa *Vokise* vira tenavu nantie irarave? tumanta vinavuka vika tiva nimi tiha, Ne vi *Vokisera* vare muntu Geti vatukaini vataate, tumanta vika vira vare Pirisia náí vatuka vo, Geti mini muntu vatora.

⁹ Geti mini muntu vatovarovata, Noravano Kotiva vi vatukaraqi vaukavata qoraiqama nimitomanta vika voqamake qete vaura. Noravano Kotiva *meqa/veqa* numuara vara kovaro ekaa vaiinti nahenti, qaraakaukave, konta naampaive, vika vaataqaa ite vaura.

¹⁰ Mintumanta Getihainaaka Kotira *Vokise* vira vara kovaro Pirisia vatanaaka vatuka vo Ekaronini vura. Mini oru ntomanta vi vatanaaka noraiqaake oi aai tiha, Oho, vika tinavu ekaa aru

taiqā karekama Isarerī Variqā *Vokise* vira vare maini aniavo, ti.

¹¹ Minti tivake vika Pirisia avuhainaa vaiintinavu naaramake vikara tiha, Mpo, nenavu Isarerī Variqā *Vokise* vara kaivaro anirantero nai maqaini vuarire. Nenavu kia mintivera, viva tinavu tintanavu vaiinti nahenti hampata aru taiqama kaanarove, tura. Kotiva vika qoraiqama nimitomanta airi vaiinti nahenti qutu vura kaara vi vatanaaka voqamake qete vaura.

¹² Vokuka kia qutiraiti, qaqi vauka vika vaataqaa meqa numuaravano qoraiqama kero ite vaumanta vika nái una variqanavuara ike mpo tiha, Tinavu kahaqiate, ti vaura.

6

Kotira Vokise vara kovaro qaiqaa anirantero Isarerini vura

¹ Nora Kotira *Vokisevano* Pirisia vataini vaiharo 7 toranavu vara komanta ² vika una variqā kaiqā vara nimitokave, vure vaiinti vikave, naaramake vinavuka ireha tiha, Nora Kotira *Vokise* vira tenavu nantie irarave? Tenavu Isarerini qaiqaa vara kaariraro vuarire ti, nana haika hampatae vira vara kaariraro vuanarove? ti.

³ Vika minti tumanta vinavuka tiha, Ne Isarerī vika Variqā *Vokise* qaiqaa vara kareka iha, kiamā qumina vara kaivaro vuarire. Ne vika Variqara irihama, *ofaa* hampata vara kaivaro viraroma viva ni qora okaravata nunka nimiteharo ni rovaravata taiqā kaarire. Mintihama ne kankomake iri tiha, Tota tenavu kia vira *Vokise*

vara kaunara kaara Isareri Variqavano tinavu qoraiqama timite vairave tivarave, ti.

⁴ Vinavuka minti tumanta vaiinti nahenti qaiqaa vinavuka ireha tiha, Tenavu *Vokise* vira hampata nana *ofaae* vara kaariraro vuanarove? tumanta vinavuka tiha, Vohaa qaramake vai rovarava nivata, ni Pirisia avuhainaa vaiinti 5navuvata, arirara ti, ne *kori* origohai meqavano ni vaataqaa numuara ite vaira *maraqura/varaha* 5navu autuke, tuvura *maraqura/varaha* 5navu-vata autu kaate.

⁵ Ne meqa numuara *maraqura/varaha* autuke, ni naahoqi tuvuravano kara qoraiqama nimate vaira *maraqura/varaha* autuke, vira vara kaivaro Isareri Variqa *Vokise* hampata vuarire.

Ne mintima keha Isareri Variqa autu tuahera kaivaro, viva kia qaiqaa nintave, ni variqave, ni vatave, qoraiqama nimitaraitiro, ni vehakumae nimitaanarove, kiae mintianarove? ti.

⁶ Vinavuka minti tivake qaiqaa tiha, Isipi vatanaaka Pero vaiinti hampata nái avu aato kempukaiqamate Isareriara kia ho vivarave tiara kaara Isareri Variqavano Isipi vika ntaihama kaintema kero, hauri nivata ntaihaantorave. Isareri Variqavano vika voqama kero qoraiqama nimitaira kaara ekaara vitini Isipi vika Isareri qaqi kaamanta vuarave.

⁷ Ho iriate. Ne qaraaka ohi veka vo autuke, viraqaahai purumakau nahe taaraqanta kia rumpataivaro kaiqa varainara vitanta naativano qaqi naama ne vainara rantake vare aniate. Ne purumakau vitanta vare vuru ohi veka viraqaa

kantaruma taate. Mintimake viraqaahai vitanta naati ntita vare vuru avutaqi kaate.

⁸ Ho Nora Kotira *Vokise* vara vaari ohi veka viraqi vataate. Vika Variqavano ni qora okara nunka nimitaarire ti, ne tuvuravata *meqavata/veqavata koriqohai* autute haikara varake vo *vokiseqi* vate, *vokise* vira vara vaari Kotira *Vokise* tataaqa vate, viraqaahai purumakau vitanta ruhaaqi kaimanta ohi veka vira rarau vare náitanta vuataa ina aararaqaa vuate.

⁹ Vitanta vi vaimanta ne aitutiha tavaate. Vitanta [kia náitanta naatitanta avutaqi kenaini viraiti, qaqirake] Isareri vatuka vo, Beti-Semesini vi varia aararaqaa vivera, ne ho mintima tivarave: Quqaama Isareri Variqavanoma tinavuqi qora maara vara kaivaro tuvivo, tivarave. Ne tavaimanta vitanta ohi veka rarau vare kia mini vivera, ne mintimama tivarave: Kia Isareri Variqavanovauve nora maara vara kaivaro tinavuqi qovaraiqivo. Nai quminama maaravano tinavuqi qovaraiqivo, tivarave, ti.

¹⁰ Vinavuka minti tumanta vika vinavuka uva tuntemake, purumakau nahe taaraqantaqaa qaraaka ohi veka aututora kantarumate, viraqaahai vika purumakau nahe vitanta naati ntita vare vuru náitanta avutaqi vaati ke, ¹¹ viraqaahai vika Nora Kotira *Vokisevata, koriqohai meqavata/veqavata*, tuvuravata autuke vato *vokisera* viravata vara vaari ohi vekaqi vatora.

¹² Vika minti mintimake, viraqaahai purumakau vitanta ruhaaqi komanta vitanta ohi veka vira rarau vare viha, kia hampi vo aara

vo aaraqaa viraiti, avuqavuqamake Beti-Semesi aaraqaa viha *mmm mmm* tivaqi vi vaura.

Vitanta aaraini vi vaumanta Pirisia avuhainaa vaiinti 5navuvano ohi veka vira ampegama vare vivi, Beti-Semesi aumanto oruntora.

¹³ Mini oruntomanta Beti-Semesihainauka uqita kanta vaiha *uiti* ututora teqe vaiha vutu aaraini tavovaro Kotira *Vokisevano* mini vauvaro vika muntukaqihairo quahara haikavano qovaraigumanta vaura.

¹⁴⁻¹⁵ Purumakau vitanta ohi veka rarau vare Beti-Semesihainaa vaiinti vo, Iosuaara naaho vaunaini nora ori tataaqa himpите vaumanta Rivaira ankuqihai vaiinti vonavu aninte, Nora Kotira *Vokisevata*, *koriqohai* aututo haikava vau *Vokiseravata* varake, ori viraqaa vaari vatora.

Ho vinavuka mintumanta vaiinti nahenti vika Nora Kotirara quahama amitareka, ohi veka vira rakavuke iha quarate, purumakau nahe vitanta aruke *ofaa* Nora Kotira ekaara kaintu iha quara amitora.

¹⁶ Vika mintumanta Pirisia vika avuhainaa vaiinti 5navu niaraini vaiha ampegamake taveke, vohaa vi entaraqai vika anirante nai maaqa Ekaronini vura.

¹⁷ Pirisia vika Noravano Kotiva nai qora okara autura nunka nimitaarire ti, vika nai nora vatuka 5navu, Asadotive, Gaasave, Asakelonive, Getive, Ekaronive, vinavurara iriha *maraqura/varaha* 5navu aututora.

¹⁸ Pirisia avuhainaa vaiinti 5navu raqiki vau vatukara, vaantaavura ututorave, qaqi vau vatukarave, virara iriha, vika *kori* oriqohai tuvura *maraqura/varaha* aututora.

Nora Kotira *Vokise* varake vato oriva, Beti-Semesihainaa vaiinti Iosuaara naahoqi vaura. Vate maa entaravata nora ori viva qaqi mini vaimanta vaiinti nahenti vi orira taveha, vi entara qovaraigura viraravata iriha variara.

¹⁹ Ho *Vokise* viva mini vaumanta Beti-Semesihainaa vaiinti vonavu tiha, Kaiqe *Vokise* avutaqi tavaare tivake, viraqi qantuake tavora kaara Noravano Kotiva vihainaa vaiinti 70navu arukora. Mintumanta vaiinti nahenti Noravano Kotiva vinavuka arukorara iriha, noraigamake iqi ratora.

²⁰ Vika mpo ike ti, Nai tavave Noravano Kotiva nai voqama kero takuqukero vai Variqara avuqaa ho himpi varianarove? Viva tinavuara arara itairera, kia vovanovata qaqi himpi varianarove. Oho, tenavu tainie *Vokise* vira vara kaariraro vuanarove? ti.

²¹ Minti tivake vika vaiinti vonavu nititomanta vinavuka Kiriati-Jearimi vatukaqi vaikara tiha, Pisisia vika Nora Kotira *Vokise* vara kaavaro qaiqaa tenavu unanaini ani vaivo. Ho ne tuvu vira vare vuru nenta maaqaini vataate, tura.

7

¹ Vika minti tumanta Kiriati-Jearimihainaaka Nora Kotira *Vokise* vira ani vare Abinadaapira naavuvano inaara aiginaqaa vaunaini vuru vate, Abinadaapira maaqu Eleasaara kaamate tiha, Arema Kotira *Vokise* viraqaa raqikiane, ti.

² Vika minti tivake Nora Kotira *Vokise* vira Kiriati-Jearimini naavuqi vatovaro, *Vokise* viva 20 ihi varakero naavu viraqiqai vaumanta ekaa

Isareri vika mpo ike tiha, Noravauvo, [kia tinavu qaqira karaitira,] tinavu kahaqiane, ti vaura.

Samueriva Isareri vika vo uva tiva nimura

³ Ho Samueriva himpiro Isareri vika ekaa tiva nimiro tiharo, Ne quqaiqamake qora aara qaqirake, Nora Kotira uva qaiqaa iriqi vireka ivera, ne vo vatanaaka una variqa vaterave, una variqa nahenti Astaatera *maraqura/varaha* haikave, qaqirake, Nora Kotira vevaaraini vaiha, Kotira kaiqa vaiinti nahentiqai vaiha, vira autuqai tuaheraqi vuate. Ne mintivaro Kotiva Pisisia vatanaaka kauquqihairo ni ruaruama nimitaare, tiro.

⁴ Samueriva minti tumanta Isareri vika viva tuntemake, una variqa *maraqura/varaha* Baaliravata Astaateravata vara qaqirake, Nora Kotira autuqai tuaheraqi vi vaura.

⁵ Vo enta Samueriva Isareri vika naarama kero tiharo, Ne Misipaa vatukaini ani ruvaqumavi vaiqe te Nora Kotira ni aarama nimitaare, tiro.

⁶ Ho Isareri vika Misipaa vatukaini ani ruvaqumavi vaiha namari kaqakeha kia naraiti, Nora Kotira *ofaa* amiteha namari vira qaqi vata kanta qihiake vaura. Vohaa vi entara vika karavata qioqamate kia naraiti, qaqi variqi vi, entama kora. Vika nai qora kaiqa varo uvaravata tiva qovarama keha tiha, Mpo, tenavu Nora Kotira uva raqakeha qora kaiqa vare vaunarave, ti vaura.

Samueriva Misipaa vatukaini vau entara viva Isareri vika qiata vaiinti vaiharo vika uvavata iriharo avuqavuqama nimite vaura.

⁷ Ho Pisisia vika Isareri Misipaa vatukaini ruvaqumavi vaurara iri, viraqaahai vika

avuhainaa vaiinti 5navuvano náí iqoka vaiinti ntita vare oru Isareri hampata iqoka raquireka vumanta Isareri vika anura iri, voqamake qete vaura.

⁸ Vika Samuerirara tiha, Mpo, are tinavu Variqa Nora Kotira aaramaqira vihara kia taiqa karaitira, qaqiqai aaramaqira vi vairaro viva Pirisia kauquqihairo tinavu ruaruama timitaarire, ti.

⁹ Vika minti tuvaro Samueriva sipisipi naati vo varakero vira arukero Nora Kotira *ofaa* kaintu iha quara amiteharo viva Isareri kahaqiarire tiro, vira aarovaro Noravano Kotiva Samueriva tu uvara iriro Isareri vatanaaka kahaqama nimitor.

¹⁰ Samueriva Nora Kotira *ofaa* qaqi iha quara amite vaumanta Pirisia iqoka vaiintinavu aumanto aninte Isareri hampata raquireka auti vauvaro Noravano Kotiva tuvaro naaruvaihairo naaruvavano Pirisia iqoka vaiinti qiata vau taku takaa ti vaumanta vika avu aatovano hampiqi vaumanta qetake ruqeqaamake vi ani vaumanta Isareri vika naatara kora.

¹¹ Isareri vika Misipaa vara maini ke Pirisia iqoka vaiinti ntataqi viha airi vaiinti aruqi vivi, Beti-Kaa aumanto oruntora.

¹² Mintuvaro viraqaahairo Samueriva ori nora vo varakero, Misipaa vatuka hini Seni vatuka hini tavaarana ori vira vuru vaaviarama tero tiharo, Te maa orira autu ntehama, *Ebe-Nesaave – Kahaqama-Timitai-Orirave*, turo. Noravano Kotiva vate tinavu kahaqama timitairara irihama te minti turo, tura.

¹³ Ho Isareri vika Pirisia naatarako entaraqaa-hairo Noravano Kotiva Pirisia vika kuvai komanta, vika Samueriva vau entara kia qaiqaa-vata Isareri vataini iqoka raqireka ani vaura.

¹⁴ Haaru Pirisia vika iqoka raqiha Ekaroni-vata Getivata, vi vatukatanta tavaarana vau vatukara vonavuvata varora qaiqaa Isareri nái nimumanta varora. Vi entara Isareri kia Kenaani vatanaaka hampata raqiraiti, qaqi maateraiqiha vaura.

¹⁵ Ho Samueriva nai qaqi vau entara Kotira kaiqa vara amiteharo Isareri vikaqaa raqikiqiro vi vaura.

¹⁶ Vo ihi vo ihi Samueriva Betelinive, Giligaalinive, Misipainive, vi aniharo Isareri vika uva iriharo avuqavuqama nimite vaura.

¹⁷ Viva mintima keharo anirantero nai maaqa Ramaini oru vaiharo vika uvavata avuqavuqama nimite vaura. Viva mini vaiharo Nora Kotira *ofaa* tainta vo autu amitora.

8

Avuhainaa vaiinti vo kaama timitaane tura

¹ Samueriva naampaigama viro nai maaqutanta noraiqama komanta vitanta Isareriqaa raqikiqi vi vaura.

² Samuerira maaqu hoqarenaava Joeliva vauvaro vira gata Abiaava vaura. Vitanta Beseba vatukaini vaiha vaiinti nahenti uva avuqavuqama nimite vaura. ³ Vitanta kia náitanta qova koge kaiqa varontemake vararaiti, vitanta monu varerara noraiqaake iriha, qutaru monu naarumake vareha vika uva kia

avugavuqamake iriraiti, hampiqama keha iri nimate vaura.

⁴ Mintura kaara Isareri nora vaiintinavu Samueriva Rmaini vaunaini orunte ruvaagumavi ⁵ virara tiha, Ho are iriane. Are naampaiqama vuaramanta ai maaqutanta kia are koge okara autuanantemake autiraiti, vitanta qora okarama auti variavo. Vira kaara are vaiinti vo noraiqama kairaro viva tinavu avuhainaa vaiintiqama viro vaiharo tinavuqaa raqikiarire. Ekaa vo vatanaa vo vatanaaka avuhainaa vaiinti vataantemake, tenavuvata vo vataare, ti.

⁶ Nora vaiinti vika minti tuvaro Samueriva vika avuhainaa vaiinti vo kaama timitaane tu uvarara kia quaharaitiro, vikara tiharo, Kaiqe te Nora Kotira aaraariraro viva vonare tirage ni tiva nimiare, tiro.

⁷ Minti tivakero viva Nora Kotira aarovaro Noravano Kotiva Samuerira tiva amiro tiharo, Ho are ekaa vika ti uvara iriane. Vika kia arivauve qoririmake variavo. Vika ti Kotika vika avuhainaakama qoririmake variavo.

⁸ Oho, haaru Isipiqihai te Isareri vika ntita vare viri kauna entaraqaahai vika ti tauvaqa utu timitehama una variqa autuqai tuaheraqi aniavaro vate maa entava anintaivo. Ho vika ti qoraiqama timitaantemake, vohaa vikaqai aivata qoraiqama amite variavo.

⁹ Ho minti tiarara irihara are nai tiantema kera, are vaiinti vo noraiqama kairaro viva vika avuhainaa vaiintivano variarire, turo. Are mintima keravata, vikara rauriha variate tiane. Avuhainaa vaiintivano vikaqaa raqikiharo nana nana okara autuainarave, nana nana qora maara

vikaqaa vataainarave, virara virara vutukera vika tiva nimiane, tiro.

¹⁰ Viva minti tuvaro Samueriva vika avuhainaa vaiintiara naarumatoka vaunaini oruntero, Noravano Kotiva tu uvara ekaa vika tiva nimura.

¹¹ Viva tiharo, «Ne kia paparuqama keha tiriara avuhainaa vaiinti vo noraiqama timitaane tiate. Ne kiae iriavo?» Avuhainaa vaiinti vovano niqaa raqikiharo niara minti minti iatema tianarove: Viva ni maaquvara ntita vatairamanta vika vira iqoka vaiintiqamavi vaivarave. Vokika vika iqoka *kaariqi* ni vaimanta, vokika ohiqaa oquvi nivarave. «Vaiinti nahenti vinuate ti,» vokika avuhainaara iqoka *kaariqi* avuni kantamaqi vi-varave.

¹² Viva vokika noraiqama kaira vika 1,000 iqoka vaiintiqaa raqikimanta vokika 50navuqaa raqikivarave. Viva ni maaqu vokika ntita vataira vika avuhainaara naaho kaiqa vara amiteha vata quvike, kara ututaivaro karavano mpeqaiqinara qantu vare viri vira amitevarave. Vokika ntita vataira vika auvihehavaave, iqoka *kaarive*, autu amitevarave.

¹³ Viva ni raavura vokika ntita vataira vika avuhainaara koqe unta i vahaverara autu amiteha, vo kara vo karavata unta amitevarave.

¹⁴ Viva ni koqe vatave, *uaini* naahove, *orivi* naahove, niqaahairo varakero, nai kaiqa vaiinti vika nimianarove.

¹⁵ Ne *uitive*, *uaini* tavave, varake, 10navu vat-eraqihai rairake vohaiqa vira amivarave. Viva vi karara varakero raira kero nai qiata vaiintive, qaqi kaiqa vaiintive vika nimianarove.

¹⁶ Vira kaiqa vara amitaate tiro, avuhainaava viva ni kaiqa vaiintive, ni kaiqa nahentive, ni purumakauve donkive kokekaqaima varaanarove.

¹⁷ Viva ni sipisipi 10navuqihairo vohaiqama varaanarove. Ne vira paanaa kaiqa vara amitekama vaivarave.

¹⁸ Naantiara avuhainaa vaiinti viva niqaa vi maarara vataira vi entara ne mpo ike tivaqi viha nuntu nauntu tihama Kotirara tinavu kahaqiane tivarave. Ne nentama vi vaiintira noraiqama taavaro viva avuhainaa vaiintiqama virara ti, Noravano Kotiva vi entara kiana ni uva irianarove, tiro.

¹⁹ Samueriva minti tumantavata, vika kia vira uva iriraiti, vika kempukaiqamake tiha, Avuhainaa vaiinti vo tinavu noraiqama timitairaro viva tinavuqaa raqikiarire. ²⁰ Tenavu vo vatanaa vo vatanaaka variantemake variariraro tinavu avuhainaa vaiinti viva tinavuqaa raqiki vaiharo, tinavu tivita varero avuni viraqe tenavu navutaaka hampata iqoka raquare, ti.

²¹ Vika minti tuvaro Samueriva vika uva iriro vuru Nora Kotira tiva amuvaro ²² Noravano Kotiva vira tiva amiro tiharo, Hove. Are vika uva avatehara vika avuhainaa vaiinti vo kaama nimitaane, tiro.

Minti tuvaro Samueriva Isareri vika tiva nimiro tiharo, Ne ekaa nenta maaqa nenta maaqaini oru vaiqe naantiara te qaiqaa ni naaraare, tiro. Samueriva minti tura.

9

Soruva nai qora donkinavu rantareva vura

¹ Benaminira ankuqihainaa vaiinti vo vira autu Kisiva vaura. Kisiva airi haika vatova vauvaro vira autuvanovata nora autu vaura. Vira anku okaravano maantimama vairo:

Kisira qova Abieliva vauvaro
Abielira qova Seroa vauvaro
Serora qova Bekoraativa vauvaro
Bekoraatira qova Aflaava vaura.

² Kisira maaqu vo vira autu Soruva vaura. Soruva qaraaka vaiinti koqe viri vaata vataava vauvaro Isareri vikaqihai kia vovano Sorura voqaantema kero vukai vuhaantaari vataava vauvaro Soruva ekaa Isareri vikavata uri naatara kero vukai vaiintivano vaura.

³ Ho vo enta Kisira donki vonavu rugemake vi anima vi kakakima vura.

Mintuvaro Kisiva nai maaqu Sorurara tiharo, Are kaiqa vaiinti vo vita varera vikantira oru donki vika ranta timitaane, tiro.

⁴ Minti tumanta vitanta himpi verara Efaraimunivata, vo vata Salisainivata rantaqi viha tavomanta donki vinavuka kia mini vaumanta vitanta Saliminivata oru tavomanta kia vaumanta viraqaahai vitanta Benaminira ankuvano vau vatara minivata oru tavomanta kia vaura.

⁵ Vitanta mintiaqi vi, Sufu vatuka vaunaini orunte, Soruva nai kaiqa vaiintiarara tiharo, Ho aniqetanta qaqirake anirante maaqaini vuare. Hauri ti qova donki vikara kia noraiqama kero iriraitiro, titantara noraiqaa kero iriantorave, tiro.

⁶ Soruva minti tuvaro vira kaiqa vaiintivano virara tiharo, Ho iriane. Sufu vatukaqi Kotira uva tiva nimi vai vaiintiva vovano vairave. Ekaa viva ti vai uvava quqaagai vairara ti, vaiinti nahenti vi

vaiintira nora autu amiarave. Aniqe tetanta viva inaini oru vuariraro viva titantara donki vikara mini mainima variavo tiainara iriare, tiro.

⁷ Viva minti tuvaro Soruva nai kaiqa vaiinti virara tiharo, Ho tetanta viva inaini oruntaarera, nana haikae vira amirarave? Titanta karavano taiqa vivaro qumina utaqaima vaivo. Tetanta vo haika vira amiarirava kiama vaivo, tiro.

⁸ Soruva minti tuvaro vira kaiqa vaiintivano tiharo, Te *silvaa* monu inaaraiga ntuva tauro. Te vira amiariraro viva donki vika ta mantarainie vairara titanta tiva timiarire, tiro.

⁹⁻¹¹ Minti tuvaro Soruva virara tiharo, Ho are koqema tiaro. Aniqetanta kukeqavi vai haikara tave vai vaiintira oru tavaare, tivake vitanta Kotira uva tiva nimi vau vaiintiva vaunaini vireka vura. Vi entara Isareri vatanaaka paropeti vaiintiara viva kukeqavi vai haikara tave vai vaiintivama vaivo ti vaurara tiro, Soruva minti tura.

Ho vitanta vivi, vuruni vau vatukara aumanto oruntomanta varaatanavu vatukaqihai namari kaqareka tuvumanta vitanta vinavuka ireha tiha, Kukeqavi vai haikara tave vai vaiintiva vatukaqi vairove kiae vaivo? ti.

¹² Minti tumanta varaata vika vitanta tiva nimi tiha, Eo, kukeqavi vai haikara tave vai vaiintiva vatukaqima vaivo. Vaiinti nahenti vururaqaa Kotira *ofaa* iha quara amiterara iriharo viva vate viganama vatukaqi uruntaivo. Viva naanema nitanta avuni vivo. Netanta kante oru vira ranta kaate, ti.

¹³ Varaata vika minti tivake qaiqaa tiha, Netanta vatukaqi oriqete tavaivaro viva varianarove. Viva varikeroma vururaqaa vuanarove.

Vururaqaa variaka kia vaaka kara naraiti, vira veka vaivaro viva vika inaini oruntero Kotira *ofaa* iha quara amiterara iriharo Kotirara koqeve tiramanta, viraqaahai viva naarama taika vi karara nevarave. Netanta kante orunte homa vira tavevarave, ti.

¹⁴ Minti tumanta vitanta vaantaavura qentiana orunte tavovaro Samueriva nora vatukaqihairo vuruni vaiinti nahenti ruvaaqumavi vaunaini vuare tiro anura.

¹⁵ Soruva vi vatukaraqi anu entara vira naantiara toqaqi Noravano Kotiva Samuerira tiva amiro tiharo, ¹⁶ Hura toqaqi te Benaminira ankuqihai vaiinti vo atitaariraro are inaini anianarove. Are vi vaiintira noraigama tehara vira qiataqaa vahavera aqu amitairaro viva tinta vaiinti nahenti Isareri vika avuhainaa vaiintivano variarire. Te tavauramanta Pisisia vatanaaka nora maara Isareri vika nimi variamanta vika ike mpo ti varia uvara te irunarave. Ho vi vaiintiva Pisisia vika kauquqihairo Isareri ruaruama nimitaanarove, tiro.

¹⁷ Minti tuvaro vira qararaa Soruva Samuerira avuqaa govarama vuvaro Noravano Kotiva Samuerirara tiharo, Ho tavaane. Te enta ai tiva amuna vaiintiva, maa vivama vaivo. Viva ekaa ti vaiinti nahentiqaa raqikianarove, tiro.

¹⁸ Minti tuvaro Soruva nora vatuka qentiana Samuerira ranta kero irero tiharo, Kukeqavi vai haikara tave vai vaiintira naavu tainie vaivo? tiro.

¹⁹ Minti tuvaro Samueriva vira tiva amiro tiharo, Te maa vikama vauro. Are kantera ti tivuni oru vururaqaa ruvaaqumavi varianaini vaihara vate ti vataakera kara naane. Hura toqaqima

are nana nana haikara irenara te ai tiva ami, viraqaahai te ai atitaarirara vinarave, tiro.

²⁰ Minti tivakero viva qaiqaa tiharo, Te iruraro ni donkinavu kakakima vuavaro taaramo entama aitaraiivo. Ho kia vikara noraiqaa kera avu aato utuane. Vo vaiintinavu donki vika rantama kaavo. Ho iriane. Isareri vatanaaka ta vaiintirarae voqamakero antuqa arimanta variavo? Vika ariaravata ai qora ankuaravata antuqa arimanta variavo, tiro.

²¹ Viva minti tuvaro Soruva aqao tiro, Te Benaminira ankuqiraakama vauro. Isareri ankuqihai Benaminira anku taaraiqavano tuvitarero vitini vairave. Vi ankuraqihairo ti qora ankuvano ekaanaini vitini vairave. Mintivarama are nantivarae vi uvara tiriara tiaro? tiro.

²² Minti tuvaro Samueriva Soruravata vira kaiqa vaiintivata ntita varero vuruni vau naavuraqi origetero, nora *rumu* vauraqi oru vaura. Vi *rumuraqi* Samueriva vaiinti ³⁰ navu naarama komanta kara nareka oquvi vauvaro Samueriva vika vauraqihairo oritarero avuni vau taintaraqaa Soruravata vira kaiqa vaiintivata oquvuate tumanta oqu vuvaro ²³ Samueriva kara unte vau vaiintira tiva amiro tiharo, Te mati ai amiha vira tinta timitaane turara vataanara, are vira varera aniane, tiro.

²⁴ Minti tuvaro kara unte vau vaiintiva purumakau aiku mati koqera varero vuru vi *rumuraqi* Sorura avuqaa vatovaro Samueriva Sorura tiva amiro tiharo, Are te naarama taura vaiintika hampata kara naane ti, te maa matira ariara iriha kaama taunarave. Ho vira naane, tuvaro Soruva

vi entaraqaa Samuerikantiro vaiharo kara vira nora.

²⁵ Kara namake vika Kotira *ofaa* iha quara amite vau vatukara mini ke ururante nora vatukaini vurama. Mini vuvaro entama vuvaro Samueriva nai naavu qiata tanuqi kanta taari vuqi amitovaro Soruva mini vaitora.

²⁶ Ho vira qararaa toqaqi Samueriva himpiro Sorura aarero tiharo, Ho himpuane. Te ai atitaarirara nena maaqaini vuanerama turo, tivakero viva Sorukantiro vahaagaini vevante vura.

²⁷ Vitanta vivi, nora vatuka aagaini orunte, Samueriva Sorurara tiharo, Nena kaiqa vaiinti tiva amiraro viva naane avuni vuarire, tuvaro vira kaiqa vaiintivano avuni vuvaro Samueriva qaiqaa Sorurara tiharo, Are inaaraiqakaa tintira maini vairage te Kotiva ariara ti uvara ai tiva amiare, tiro.

10

¹ Minti tivakero Samueriva *orivi* vahavera taqu varakero vahavera vira Sorura qiataqaa aqu amitero vira moqa kero tiva amiro tiharo, Are Nora Kotira vaiinti nahenti, Isareri vikaqaa raqikihara vika avuhainaa vaiintivano variante tiro, Noravano Kotiva ai kaama tero ai noraiqama kaimantara ti, te ariqaa vahavera aqu amitauro.

Are Isareri vikaqaa raqikiharama navutaaka Isareri tataaqa hini hini variaka kauquqihaira vika ruaruama nimitaane. Vo haikavano ariqaa qovaraqiainara te ari tiva amiarirara are tavairaro vi haikava ariqaa qovarama virara are mintima tiane: Quqaama Noravano Kotiva

nai vaiinti nahentiqaa raqikiarire tiro, ti kaama taivo tinarave.

Vi haikava maantima keroma qovaraigianarove: ² Are ti maini kera vivira, Benamini vataini Selsa vatukaini otu ntenarave. Are mini otuntera, Reserira ori onavuqi quntama tora tataaqa tavaira vaiinti taaraqantavano ariara mintima tivarave: Are donkinavuara rante varianara rantama kaavo. Ai gova kيامa donki vikara noraigaa kero iriraitiro, viva vate ariaraqaima noraigama kero iriharo nantiakee tenta maaqu ranta kararave ti vaivo, tivarave.

³ Vitanta minti tivara are vitanta mini kera vivira nora oqiva vo, Tabo Oqivave tianaini oruntera are taaramo vaiintinavu tavenarave. Vinavuka *ofaa* vare Betelini Kotira amireka anivarave.

Vinavukaqihairo vovano memeraa naati taaramonavu varero aniraro, vovano mpareti taaramonavu varero aniraro, vovano *uaini* taqu varero anianarove.

⁴ Vinavuka ai uva manteha ariara, Mpareti taaraqanta varenarave? tivara are hove tivakera varaane. ⁵ Viraqaahaira, are Kotira aiginave tianaini vatuka vo Gibeaa, Pisisia iqoka vaiinti *seri* naavu maaqa kaqate varianaini vuane. Are vi vatukara aumanto oruntera tavairamanta paropeti vaiinti vonavu *ofaa* taintavano vainaihai tuvivarave. Paropeti vika ihi nteha *kitaave kuleleve*, ruqutiha, *tamparini* tuateha rintatimaqi viha, *aanumaara/noma* vuageha Kotira uva tiva qoqaiqama keha tuvivarave.

⁶ Vinavuka mintimaqi tuvivaro Nora Kotira Maraqravano ariqira tuvu vaiharo ai kem-

pukaiqama kairara are paropeti vaiinti vika hampata vaihara, arevata vika autintema kera mintinarave. Kotira MaraQuravano ai avu aato qaraakaiqama kairara are vo qaramakera vaina vaiintiva vainarave.

⁷ Te vate tura haikava ariqaa qovaraiqirara, are kankoma kera Kotiva aintiro variainarara irinarave. Viraqaahaira are Kotiva ai nana nana kaiqa amiaainara varaqira vuane.

⁸ Are avuni oruntera Giligaalini 7 entara ti veka mini vairage te mini ai ranta kaare. Te mini orunte Kotira *ofaa* vo, ekaara kaintu iha quara amite, viraqaahai Kotikanti vohaa variainarara irihama *ofaa* vo iha quara amitaare. Te ainti mini vaiha are nana nana haika autirera inara te ai tiva amiare, tiro.

⁹ Samueriva minti tuvaro Soruva vira mini kero vuare tuvaro Kotiva Sorura avu aato qaraakaiqama kovaro vohaa vi entara Samueriva tuntema kero, ekaa vi haikava Soruraqaa qovaraiqura.

¹⁰ Soruva nai kaiqa vaiintintiro Gibeaini oruntomanta paropeti vaiinti vika vitanta anunaini anintovaro vaakama Kotira MaraQuravano Sorura kempukaiqama kovaro Soruva paropeti vika hampata vaiharo vika uva tuntema kero, vivavata Kotira uva tiva qoqaiqamake vaura.

¹¹ Soruva minti ti vaumanta vaiinti nahenti tota Sorura tavoka tavovaro Soruva paropeti vika hampata Kotira uva tiva qoqaiqamake vaumanta vika nai ire nai ire iha tiha, Nana haikavanoe Kisira maaqu Soruraqaa qovaraiqivo? Soruva vivavatae paropeti vaiinti qama vivo? ti.

12 Vika minti tuvaro vihainaa vaiinti vovano aqao tiro, Te tavauramanta paropeti vaiinti maaka qoka vikavata kia paropeti vaiinti variarave, tura. (Sorurara *vivavata paropeti vaiintiqama vivo* tu uvava vi anumanta vika tavaavaro vo vaiintivano kia nai qova varai kaiqara vararaitiro, qaraaka kaiqa vare vau-manta vika vi vaiintirara tiha, Ike tavaate. Viva-vatae paropeti vaiintiqama vivo, ti vaura.)

13 Ho Soruva Kotira uva tiva qoqaiqama taiqa kero, viraqaahairo viva *ofaa* taintavano aiqinaqaa vaunaini vura.

14 Soruva nai kaiqa vaiintintiro maaqaini anuvaro vira qova vovano vitanta irero tiharo, Ike, netanta taini vuanahaie aniavo? tuvaro Soruva tiharo, Tetanta donkinavu kakakima vuakara qumina ranteha tavauramanta kia variaverama tetanta Samuerira oru tavema anuro, tiro.

15 Minti tuvaro viva tiharo, Samueriva nitantara nana uvae tivo? tuvaro ¹⁶ Soruva vira tiva amiro tiharo, Samueriva titanta mintima tiva timiro tiharo, Vo vaiintinavu donki vika rantama kaavo tivo, tiro. Viva minti tiharovata, Samueriva nai avuhainaa vaiintiqama vuainarara kiama nai varaqora vira tiva amura.

Soruva avuhainaa vaiintiqama viro vaura

17 Samueriva Isareri vika ekaa naarama komanta vika Misipaa vatukaini ani Nora Kotira avuqaa ruvaaqumavi vaura.

18 Vika ruvaaqumavi vauvaro Samueriva vikara tiharo, Noravano Kotiva tinavu Isareri Variqavano mintima tivo:

Te Isipiqihai ni Isareri ntita vare anunarave. Isipi vikavata vo vatanaakavata ni Isareri qoraiqama nimate variamanta te vika kauquqihai ni ntita vare anunarave.

¹⁹ Ne qora okaraqive, vo maara vo maaraqive variamanta te ni Variqavano viraqihai ni ruaruama nimate vaunarave.

Te minturamantavata, ne ti qoririma keha tiha, Are vaiinti vo noraiqama kairaro viva avuhainaa vaiinti vaiharo tinavuqaa raqikiqiro vuarire, ti variarave. Ho vatema ne vo anku vo anku ruvaaqumavi, ti Nora Kotika avuqaa himpите variate.

Noravano Kotiva niara mintima tivo, tiro.

²⁰ Samueriva minti tivakero ekaa vo anku vo anku aumanto ani variate tuvaro Noravano Kotiva ekaa vi ankukaqihairo Benaminira ankuqai kaamatora.

²¹ Mintuvaro Samueriva Benaminira ankuqihairo inaara anku, vo anku vo anku naaromanta anuvaro Noravano Kotiva vi ankukaqihairo Matirira ankuqai kaamatora.

Qaiqaa Samueriva tumanta Matirira ankuvano anuvaro Noravano Kotiva vikaqihairo Kisira maaqu Soruraqai kaamatora. Ho vika Sorurara ranteha tavovaro kia viva mini vaura.

²² Vika Nora Kotira ireha tiha, Ike, vi vaiintiva tainie vaivo? tuvaro Noravano Kotiva vika tiva nimiro tiharo, Ne vo haika vataara vira avutaqima Soruva kukeqaviro vaivo, tiro.

²³ Noravano Kotiva minti tumanta vika kante oru Sorura vita vare aninte tavovaro Soruva vukai vaiinti vaiharora tiro, viva vaiinti nahenti avutana himpiro ekaa mini vauka naatarakero vukai vaiinti vaura.

24 Ho vira vita vare anuvaro Samueriva vaiinti nahenti tiva nimiro tiharo, Noravano Kotiva kaama tai vaiintira ne tavaate. Kiama niquihairo vo vaiintivano Sorura voqaantema kero vaivo, tumanta ekaa vaiinti nahenti naveraitiha, Soruva tinavu avuhainaa vaiintivanoma vaivo. Viva avuhainaava vaiharo vukaiqamakero qaqi variqiro vuanarove, tura.

25 Minti tuvaro Samueriva avuhainaa vaiintivano vaiinti nahentiqaa raqikiaina okarara vika tiva nimiro, viraqaahairo viva vi uvara vukuqi qara ntuva tero, vuku vira varero vuru Nora Kotira naavuqi vatero, viraqaahairo Samueriva vaiinti nahenti nititomanta nai maaga nai maagaini vura.

26 Soruvavata anirantero nai maaga Gibeaini vura. Viva mini vireva uvaro Kotiva kempuka vaiinti vonavu avu aato vara himpuma komanta vikavata Sorura airuqama vare vura.

27 Mintumantavata, qora vaiinti vonavu voqamake antua ti vauka tiha, Aqao, nantima keroe maa vaiintiva tinavu ho kahaqianarove? ti. Vika Sorurara iri qoraiqama amiteha, kia quahara haikavata vira amura.

Mintuvarovata, Soruva kia vikara vo uvavata tiraitiro, evaara vaura.

11

Soruva Amoni vatanaaka naatara kora

¹ Soruva nai maagaini oru vauvaro vohaa tora aitarovaro King Nahaasiva Amoni vatanaava nai iqoka vaiinti ntita varero Gileaati vataini ani Jabesi vatuka ututumatero vaumanta vihainaaka

Nahaasirara tiha, Mpo, are tinavu hampata vo-haa uva tiva taatau tera tinavu qaqi kairage tenavu ai hampata vaiha ai vevaaraini variare. ti.

² Vika minti tuvaro Nahaasiva tiharo, Te ni hampata uva tiva taatau taarira aarava vo-haiqaqaima vaivo. Te ni Jabesi vatanaaka kauqu tanaraini vaina avura vauru qaqini kaari ekaa Isarererini vatanaaka kaurira haika varaate, tiro.

³ Minti tumanta Jabesi vatanaaka qiata vaiinti vika vi uvara iri, Nahaasirara tiha, Are 7 entanavuara vekaiqi vairage tenavu vaiinti niti-taari vika oru Isarererini vi aniha tiva nimimanta vika ani tinavu kahaqiate. Kia tinavu kahaqi vaiintika vaivera, homa are tinavuqaa raqikinarave, ti.

⁴ Minti tivake vika vaiinti vonavu nititomanta Isarererini vi anura. Vi vaiintika Sorura vatuka Gibeaini orunte Nahaasiva tu uvara vihainaaka tiva nimumanta vika vi uvara iri qeteha no-raiqaake iqi rate vaura.

⁵ Ho Soruva kaiqa varonaihairo kaiqa varo purumakauka ntita varero aniharo irumanta vaiinti nahenti iqi rate vauvaro viva anintero vika irero tiharo, Ne nana haikarae iqi rate variavo? tumanta vika Jabesihai anu vaiintika tu uvara Sorura tiva amura.

⁶ Soruva vika tu uvara iruvaro Kotira Maraquravano vira kempukaiqama kovaro Sorura voqamakero arara itovaro vaura.

⁷ Mintuvaro Soruva kaiqa purumakau taaraqanta arukero teqa taaqama kero vaiinti nimiti tiharo, Maa varema vuru Isarererini vaiinti vika numiqeha mintima tiate: Ta vaiintivae kia

Soruka Samuerika kahaqiharo Amoni vatanaaka hampata raqirera, Soruva purumakau maa tega taaqama kaintema kero, viravata tega taaqama kaanarove tiate, tivakero vaiinti vika nititama komanta vika vi aniha vi uvara tiva nimura. Isareri vika vi uvara iruvaro aatu itomanta Nora Kotira aatu qeteha ekaa vika himpi anuvaro kia vaiinti vovanovata maaqaini vaura.

⁸ Vika hihai hihai Soruva vaunaini Besekini anuvaro viva tavomanta lutaa vaiinti vaireka, 30,000 vaiinti vaumanta hini Isareri vaiinti vaireka, 300,000 vaiinti vaura.

⁹ Soruva Jabesihainaa vaiintinavuara tiharo, Nenavu nenta navunaaka vuru tiva nimiate: Hura kuarivano qiataqaa uruntairage tenavu ani ni ruaruama nimitarerave tiate, tumanta vika vi uvara vuru Jabesiqi vauka tiva nimumanta vika vi uvara iruvaro vika muntukaqihairo quahara haikavano qovaraigura.

¹⁰ Vika Nahaasira tiva ami tiha, Hura tenavu tentanavu auvihehavaa qaqirake ai vevaaraini variarirara are tinavugaa nana haika autirera irera, homa autinarave, ti.

¹¹ Vika minti tivake vauvaro Soruva nai iqoka vaiinti rairakero taaramo anku autukomanta vira qararaa kia anoma aatitoraqaa vika kante oru Amoni vika *seri* naavu maaqa kaqaton-aini orunte, vika hampata raquqi viha vika aru ntataqi vi vauvaro kuarivano qiataqaa uruntomanta Amoni iqoka vaiinti vika vohaiqa vohaiqavano qetake rugemake vi anura.

¹² Mintumanta Isareri vika Samuerirara tiha, Tuvana vaiinti vonavu Sorurara hauri viva tinavugaa raqikiantorave tiaka ntita viri kairage

tenavu vika arukaare, tuvaro ¹³ Soruva aqao tiro, Vate Noravano Kotiva Isareri ruaruaama nimitairara ti, kia tenavu tentanavu navunaaka vikaqihai voqavata arukarerave, tiro.

¹⁴ Minti tuvaro Samueriva himpiro vaiinti nahentiara tiharo, Aniqe tenavu Giligaalini orunte mini vaiha qaiqaavata Sorurara viva tinavu Isareri avuhainaa vaiintivano vaivo tiare, tiro.

¹⁵ Minti tumanta ekaa vika Giligaalini orunte Nora Kotira avuqaa uva tiva qovaramake tiha, Soruvama tinavu Isareri avuhainaa vaiintivano vaivo, tivake *ofaa* vo, Nora Kotira hampata vohaa vairara iriha Nora Kotira iha quara amitora. Mintimake Soruvavata ekaa Isareri vikavata voqamake quahora.

12

Samueriva Isareri vika uva tiva nimura

¹ Ho Isareri vika Giligaalini ruvaqumavi vauvaro Samueriva himpiro vika tiva nimiro tiharo, Ne iriate. Ne tiriara mintiane tiantemake, te ni avuhainaa vaiinti vo nimuro. ² Viva ti vatuka varero avuhainaa vaiintivano vaiharo ni qiata vaiinti varianarove. Te naampaiqama vuraro ti qiataqi erera arataivaro ti maaqu vikavata ni hampata variavo. Te qaraaka vaiintikaahai ni qiata vaiintivano variqi anima vate naampaiqama vuro.

³ Ho vate te ni nivuqaama himpите vauro. Te ni qoraiqama nimitauna uvava vairera, ne vate homa Nora Kotira avuqaavata, viva kaamatai vaiintira Sorura avuqaavata, tiqaa uva vatevarave. Tara kaiqa purumakauve, donkive, te raqia

varaunarave? Ta vaiintirae te unaqaraiqama keha viva i haikara muara varaunarave?

Ta vaiintirae te qoraiqama amiteha nora maara viraqaa vataunarave? Ta vaiintira kauquqihaie te qutaru monu varaunarave?

Te mintimake ni qora kaiqa vara nimitaurava vairera, ne ti tiva timiqe te homa vi uvara avuqavu qiainarave, tiro.

⁴ Minti tumanta vika Samuerirara aqao ti, Are kia tinavu unaqaraiqama kehara tinavu airaira voqavata varaandaravauve. Are kia tinavu qoraiqama timitehara nora maara tinavuqaa vataandaravauve. Are kia vo vaiinti qaqi kaararo viva qutaru monu ai amivara varaandaravauve, ti.

⁵ Vika minti tuvaro Samueriva vikara tiharo, Vate Noravano Kotivavata, viva kaamatai vaiintivavata, vitanta tave variamanta ne tiriara tiha, Viva kia qora kaiqa voqavata tinavu vara qoraiqama timitairave tiavo, tumanta vika tiha, Eo quqaama tenavu Nora Kotira avuqaa vaihama minti turo, ti.

⁶ Vika minti tuvaro Samueriva qaiqaa vikara tiharo, Haaru Noravano Kotiva naivano Mosika Eronika kaama tero Isipiqihairo ni kaivaqaukavara ntita varero maini viri korave.

⁷ Ho ne himpi vaiqe te Nora Kotira avuqaa vaiha niqaa uva vataare. Kaiqe te naane Noravano Kotiva ni kaivaqauka vikavata, nivata, koqe kaiqa vara nimitairara ni tiva nimiare.

⁸ Haaru Iekopiva nai vaintivara hampata Isipini otu variamanta Isipi vatanaaka vikaqaa nora maara vateha vika qoraiqama nimite variamanta, ni kaivaqaukavara Nora Kotirara ike mpo

tiha tinavu kahaqiane ti variavaro Noravano Kotiva Mosika Eronika nititaimanta vitanta ni kaivaqaukavara ntita vare maini viri kaarave.

⁹ Vika maini ani vaiha nái Variqa Nora Kotirara kia noraiqaake iriraiti variavaro vira kaara viva Hasohainaa iqoka vaiintiqaa raqiki vai vaiintira Siseraara qaqi kaivaro viva ani ni kaivaqaukavara hampata raqiharo vika naatara kairave. Vi entara Noravano Kotiva Pisisia vatanaakavata, Moapi vatanaakavata, qaqi kaimanta vikavata ani ni kaivaqaukavara hampata raquqi viha vika naatara kaarave.

¹⁰ Mintimanta vika Nora Kotira aareha nái qora okara tiva qovarama keha tiha, Noravauvo, tenavu una variqa Baalika Astaatoka kaiqa vara nimiteha, ai uva raqake ai qaqirake tauvaqa utu amitaunarave. Mpo, vate are navutaaka kauquqihaira tinavu ruaruama timitairaqe tenavu ai kaiqaqai vara amitaare tiarave.

¹¹ Vika minti tiavaro Noravano Kotiva Gideonira naane ni Isareri nimiro, vira naantiara Baraakira nimiro, vira naantiara Jepataara nimiro, ekaara vitini ti Samuerikavata ni nimirave. Mintimanta tenavu ekaa vinavuka navutaaka kauquqihai ni ruaruama nimitauramanta vi entara ne Isareri ho variarave.

¹² Ne ho variqi ani, tavaavaro Amoni avuhainaava King Nahaasiva ni hampata iqoka raqireva auti vaimanta ne qetake tiriara tiha, Are avuhainaa vaiinti vo kaama timitairaro vi vaiintiva tinavu raqikiharo navutaaka naatara timitaarire tiarave.

Noravano Kotiva ni avuhainaava vaimantavata, ne minti tiarave.

¹³ Ho ne avuhainaa vaiinti kaamataava maa virave. Ne virara iraavaro Noravano Kotiva maa virama ni nimivo.

¹⁴ Ne nenta avuhainaa vaiinti vira hampata Nora Kotira aatu qeteha variqi viha, vira autuqai tuaheraqi viha, vira uvavata kia raqa karaiti, viraqai avataqi vivera, ho Noravano Kotiva ni Variqavano ni koqema nimitaairo vuanarove.

¹⁵ Ne Nora Kotira uva kia iriraiti, viva uva vatainara viravata raqa kaivera, ho viva ni kaivaqaukavara qoraigama nimitaintema kero, nivata qoraigama nimitaanarove.

¹⁶ Ho ne maini himpите vaivaro Noravano Kotiva nai kempuka kaiqa vo ni numiqairamanta ne nenta avuqohai vira tavaate.

¹⁷ Ne iriarave. Vate maa entara *uitivano* mpeqaiqi entava vaivaro kia aaqu ntuaina entava vaivo. Ho vate te Nora Kotira aaraariraro viva tiraro naaruva uva tiraro aaquvata ntuarire. Ne vi haikara tave vaivaro ni aato kenko tiramanta ne mintima tivarave: Oho, tenavu avuhainaa vaiinti vo timiane tuna uvava Nora Kotira qoraigama amitaivaro vira kaara tinavuqaa nora uvama vaivo, tivarave, tiro.

¹⁸ Minti tivakero Samueriva Nora Kotira aarovaro vohaa vi entaraqai Noravano Kotiva tuvaro naaruva uva tuvaro aaquvata ntura. Mintumanta vaiinti nahenti mini vauka tave, kauqu runkinkiri i vaiha Nora Kotira aatuvata, Samuerira aatuvata voqamake qeteha vaura.

19 Vika Samuerirara ike mpo tiha, Are nena Variqa Nora Kotira aarairaro viva tinavu aaquri-hama timitairage tenavu kia qutu vuare. Mpo, tenavu qora kaiqa vo kaiqa vo kaiqa auti vau-rauka vaiha, avuhainaa vaiinti vo kaama timi-taane tivakehama qora kaiqa voqavata auti vau-narave, ti.

20 Vika minti tuvaro Samueriva vika tiva nimiro tiharo, Kia getaate. Quqaama ne qora okara autu kaarave. Hauri vira kaara ne Nora Kotira tauvaqa utu amitevorave. Ne kia vira tauvaqa utu amitaraiti, ekaa nenta avu aato muntukaqihai vira kaiqa vara amitaqi vuate.

21 Kiama una variqa vika avataqi vuate. Una variqa vika qumina haikaqai vaihara ti, vika kia ho ni koqema nimitaraiti, vika kia ho navutaaka kauquqihai ni ruaruama nimatevarave.

22 Noravano Kotiva nai antuqaqaa ni nai kaama taimanta ne vira vaiinti nahenti variarara tiro, viva nai nora autuara iriharo kiama ni qoririma kaanarove.

23 Hauri te ni qaqirake kia ekaa enta niara iriha Nora Kotira aarama nimitaraiti, vira uva raqa kaarorave. Te ekaa entama niara iriha Nora Kotira aarama nimitaqi virerave. Koqe okarave, avuqavu ni okararave, te vi okarara vi okararavata ni numiqaari ne koqemake variqi vuate.

24 Noravano Kotiva niarao tiro nora kaiqa, vo kaiqa vo kaiqa ni vara nimitairara irihama, ne Nora Kotira aatu getehama virara kem-pukaiqama keha iriqi viha, ne ekaa nenta avu aato muntukaqohai vira kaiqa vara amitaate.

²⁵ Ne rauriha variate. Ne qora kaiqa qaqiqai varaqi vivera, Noravano Kotiva ni avuhainaa vaiinti viravata nivata vehi autu taigama kaanarove, tiro. „Samueriva minti tivakero Isareri vaiinti nahenti tiva nimura.”

13

Soruva Pirisia hampata iqoka raqura

¹ Soruva qaraaka vaiinti vaiharo avuhainaa vaiintiqama viro Isareriqaa taara ihia raqikiro viviro, ² viraqaahairo viva Isareri iqoka vaiinti ruvaquma kero vikaqihairo 3,000 vaiinti ntita vatero, vokuka nititomanta anirante maaqaini vura.

Vika vuvaro Soruva iqoka vaiinti ntita vatokaqihairo viva 2,000 vaiintinavu ntita vatomanta nai hampata Mikimaasini Beteli aiqina vaunaini vauvaro, viva 1,000 vaiintinavu nititomanta vika nai maaqu Ionataanira hampata oru Benaminira anku vika vataini Benaminive tunaini Gibe a vatukaini oru vaura.

³ Vika mini vauvaro viraqaahairo Ionataaniva nai iqoka vaiinti ntitero oru Pirisia iqoka vaiinti Geba vatukaqi vauka hampata raquqi viharo vika naatara kora. Mintima komanta Pirisia hini kuka vi uvara iri, Isareri hampata iqoka raqireka auti vaura.

Mintuvaro Soruva vaiinti vonavu nititero tiharo, Nenavu ekaa Isareri vataini oru vi aniha *aanumaara/noma* vuaqaimanta iqoka vaiinti ani ti Soruka kahaqiate, tiro.

⁴ Minti tumanta vi vaiintinavuka vi aniha vaiinti nahenti tiva nimi tiha, Soruva raqiharo Pirisia vokiaka naatara kaira kaara Pirisia vika

tinavu Isareri anomake navutaiqama timite vari-avo, ti. Minti tumanta vaiinti vika vi uvara iri, Sorura hampata Giligaalini ani ruvaaquma vura.

⁵ Vi entara Pirisia iqoka vaiinti airitahaa ruvaaqumavi vaiha Isareri ntaihareka auti vaura. Vika iqoka *kaari* 3,000 vaumanta, vika iqoka vaiinti 6,000vano ohiqaa oquvi vaumanta, qaqi iqoka vaiinti vika airitahaa nuga voqaara vaura.

Ho Pirisia iqoka vaiinti vika oru Mikimaasini nái *seri* naavu maaqa kaqate vaura. Beti-Abeni vatukavano vauvaro Mikimaasi vatukavano kuari avu urunto mantaraini vaura.

⁶ Ho Pirisia vika Isareri hampata iqoka raqi vaumanta Isareri vika tavovaro Pirisia vika kempukavano voqavata vaumanta Isareri vika qe-take aiqu autute, vokuka oru ori onavugive, vata ntoma viraqive, kukeqavi vaumanta vokuka namariara vata quvitoraqive, airi nora ori vau-nainive, *ruvuqive/mpumpiqive*, kukeqavi vaura.

⁷ Vokuka Iotani Namari taqa vare Gaatira anku vika vataini Gileaatini oru vura. Mintuvaro Soruva kia iqoka raqura mini viraitiro, viva nai iqoka vaiinti hampata Giligaali miniqai vaumanta vira iqoka vaiinti mini vaiha aiqu kauqu ntiri ntiri i vaumanta vaura.

⁸ Samueriva tuntema kero, Soruva ⁷ entanavuara Giligaalini vaiharo vira veka vauvaro viva kia oruntomanta Sorura iqoka vaiinti hini kuka qaqirake vi anima vura. (10:8)

⁹ Mintuvaro Soruva vika ekaa vivorave tivakero tiharo, Ne *ofaa* vo viri ti timiqe te vira Kotira kaintu iha quara amitaariraro viva tinavuara quaheharo tinavu kahaqiarire. Te

ofaa vo, Kotiva Isareri hampata vohaa variaina *ofaaravata* iha quara amitaare, tiro.

Soruva minti tivakero viva kia Samuerira veka voqavata vairaitiro, viva naivano *ofaa* vo, Kotira kaintu iha quara amitora.

¹⁰ Soruva *ofaa* vira iha quara taiqa kero tavovaro Samueriva anintora. Viva anintovaro Soruva vira uva mantareva vuvaro ¹¹ Samueriva Sorura atiro tiharo, Are nana haikae autu kaaro? tiro.

Minti tuvaro Soruva aqao tiro, Te tavauramanta ti iqoka vaiinti ti qaqirake raumpirima vireka auti variamanta, te are anirera tianara iri, ai veka vaurara are kia vaaka anintaaro. Mintivera te tavauramanta Pirisia vika Miki-maasini iqoka raqireka ruvaquma vi variamantara ti, ¹² te mintimake iruro: Pirisia vika ani Giligaalini tinavu hampata raqireka auti variavo. Virara irihama te kia vaaka *ofaa* vo Nora Kotira iha quara amitaariraro hauri viva kia tinavu kahaqiantorave tivakema, te tentavano *ofaa* vo Nora Kotira kaintu iha quara amitauro, tiro.

¹³ Soruva minti tuvaro Samueriva virara tiharo, Are mintihara hampi kaiqama vara kaaro. Are mintiharama Noravano Kotiva ai Variqavano ai tiva ami uvara kia iriraitira, vira uva raqama kaaro. Are koqema kera Nora Kotira uva avataaraitirio, viva are kuvuarama teraukara homa Isareriqaa ekaa enta raqikiqi vivarave titirio.

¹⁴ Vate are kiama vukaiqama kera Isareriqaa raqikiqira vinarave. Are viva tivatai uvara raqa kaanara kaara, Noravano Kotiva ai qaqira kero, vo vaiinti, nai uva koqema kero iriaina vaiintira

rantakero, vi vaiintira noraiqama kairaro viva nai vaiinti nahentiqaa raqikiarire, tiro.

¹⁵ Samueriva uva tiva taiqa kero Giligaali mini kero vo vataini vura. Soruvavata Giligaali mini kero Benaminini Gibeá vatukaini oru nai iqoka vaiinti hampata vaireva, vura. Soruva mini oruntero nai iqoka vaiinti kaara ntuva kero tavovaro 600navuqai vaura.

¹⁶ Ho Soruva nai maaqu Ionataanikantiro náitanta iqoka vaiinti hampata Benaminini Geba vatukaini oru vaumanta Pirisia iqoka vaiinti vika náí *seri* naavu maaqa kaqatoraqi Mikimaasini vaura.

¹⁷ Pirisia iqoka vaiinti vikaqihai taaramo anku autuke, Isareri hampata iqoka raqireka vura. Vo ankuvano Ofaraini Suali mantaraini vuvaro, ¹⁸ vo ankuvano Beti-Horoni vatukavano vau mantaraini vuvaro, vo ankuvano aiqinanavu vaunaini vura. Aiqinanavu mini vauvaro muani aahara vata Qaakau-Vairi-Uqitainive tuva vaura.

¹⁹ Vi entara Pirisia vika tiha, Hauri Hiparu vika iqoka paipeve, *aini* vaantaarave, vo auvi-hehavaave, autu kevorave, tivakeha vika Isareri qioqamate tiha, Kia ne mintima vaina haikara autuate, tura. Vika minti turara ti, Isareri vikaqihai kia ihaqira *aini* untake okarara ho tave vaiintika vaura.

²⁰ Kia vaumanta ekaa Isareri vika Pirisia vika unaini vumanta vihai vi kaiqara tave vauka vika vata kore haikarave, rorive, *saarepive*, ihaqira untake ruqutukeha nuvi ana nimitheha vikaqihai koqaa vare vaura.

²¹ Nora haika, vata kore haikarave, *pikive*, ihaqira untakeha ruqutu keha nuvi ana nimitora vira koqaa vaireva, 6 kinaa vaura. Inaara haika, rorive, *saarepive*, vo kaiqa varo haikarave, ihaqira untakeha ruqutu keha nuvi ana nimitora vira koqaa vaireva, 3 kinaa vaura.

²² Ho Isareri vikaqihai vi kaiqara tavoka kia vaurara ti, raqi vau entara Soruka Ionataanika vitantaqai iqoka paipevata vaantaara-vata vatomanta ekaa Isareri iqoka vaiinti vika kia vi haikaravata vatora.

²³ Vi entara Pirisia vika ná iqoka vaiinti vokuka nititomanta vika oru Mikimaasini aara muaqena kuvaite raqikiha vaura.

14

Ionataaniva nora autu varora

¹ Vo entanavu aitarovaro Sorura maaqu Ionataaniva nai auvihehavaa vare ni vau vaiintirara tiharo, Anigetanta uqita maa varake hini mantaraini oru Pirisia *seri* naavu maaqa kaqate varianaini oru ampeqiha tavaare, tiro.

Minti tivakero Ionataaniva mini vireva iharo kia nai qora Soruravata tiva amiraitiro, evaara vura.

² Vi entara Soruva Mikironi vatuka Gibeaini *pomigraneti* katari okara nai *seri* naavu kaqa toraqi vaumanta iqoka vaiinti 600navu vira hampata Mikironi mini vaura.

³ Vika hampata vaiinti vo Ahiaava Kotira kaiqa vara amite vau vaiintiva nai kaiqa varo tavunara, *efotive* tura nonkutero vaura.

Ahiaava Ahitupira maaquvano vauvaro Ahitupiva nai qata Ikabotikantiro Finiaasira

maaqtanta vauvaro Finiaasiva Elira
maaquvano vaura.

Eliva qaqi vau entara viva Siloqi vaiharo Kotira
kaiqa vara amite vau vaiintiva vaura.

Ho Ionataaniva vinumanta Sorura iqoka vai-
inti vika Ionataaniva vura kia iri tavora.

⁴ Ionataaniva nai paanaa vaiintintiro Pirisia
seri naavu maaqa kaqate vaunaini vireva oru
viviro, aara muagena vaunaini oruntero tavo-
varo aara hini mantaraini qora onkai Bosesi-
Onkaivano vauvaro aara vutu mantaraini qora
onkai vo Sene-Onkaivano vaura.

⁵ Onkai vovano *sauti* Mikimaasi mantaraini
vauvaro onkai vovano *noti* Geba mantaraini
vaura.

⁶ Ho vitanta orunte onkai hini mantaraini no-
raqaa himpi vaiha vutu tavomanta onkai voqaa
Pirisia *nai seri* naavu maaqa kaqatova vauvaro
Ionataaniva nai paanaa vaiintiaro tiharo, Ho
aniraqetanta vutura hini mantaraini navutaaka
Pirisia varianaini vuare.

Noravano Kotiva titanta kahaqianarove kiae
kahaqianarove? Viva titanta kahaqirera, tetanta
homa vika naatara kararave. Viva iqoka vaiinti
airiqohairove, taaraiqaqohairove, homa vika ka-
haqiramanta navutaaka naatara kevarave, tiro.

⁷ Ho Ionataaniva minti tuvaro vira paanaa
vaiintivano tiharo, Hove, are nana haika autireva
irera, tevata ainti mintirerave, tiro.

⁸ Viva minti tuvaro Ionataaniva virara kogeve
tivakero, Ho varaiqetanta qoqaa vuari vika ti-
tanta tavaate. ⁹ Vika titanta tave titantara tiha,
Netanta mini vaiqe tenavu nitanta hampata mini

oru raquare tivera, tetanta kia mini viraiti, vika veka maini variare.

¹⁰ Vika titantara tiha, Netanta tenavu unanaini uriqe raquare tivera, tetanta vika ianaini vuare. Vika minti tivera, tetanta kankomake iriariraro Noravano Kotiva vika titanta kauquqima kaanarove, tiro.

¹¹ Minti tivakero Ionataaniva nai paanaa vaiintintiro otuntero qaqi kanta qovarama vumanta Pirisia vika hini mantaraini vauka vutu vitanta tave naaraihama nimiteha tiha, Ike tavaate. Hiparu vaiintitanta onavuqi kukeqavi varianaihai qaqi kanta ani variavo, ti.

¹² Minti tivake Pirisia iqoka vaiinti vika Ionataanira nai paanaa vaiintinti aareha tiha, Netanta maini vaarinte uriqe tenavu vo haika nianta numiqaare, tuvaro Ionataaniva nai paanaa vaiintiaara tiharo, Are ti avataqira aniane. Vate tetanta iri tavauraro Noravano Kotiva vika tinavu Isareri kauquqima kaanarove, tiro.

¹³ Ho Ionataaniva qora onkai viraqira raumau-maairo oru viviro, noraqaa vaarintovaro vira paanaa vaiinti vivavata vira naantiara oru vuvaro Ionataaniva viharo Pirisia vika ruqutuqiro vi vaumanta vika vataini hiqinti hiqinti i vauvaro vira paanaa vaiinti viva vira naantiara oru viharo iqoka paipeqohairo vika ekaara aru aavata ke vaura.

¹⁴ Ionataaniva nai paanaa vaiintintiro hoqarero raqiharo 20 vaiintinavu arukoka vika vaatavano vohaa kantaqai hiqintiviro vaura.

¹⁵ Mintumanta Pirisia iqoka vaiinti *seri* naavu maqa kaqatoraqi vaukavata, vona vona raquireka vukavata, voqamakero naatu

itovaro aiqū kauqū ntiri ntiri i vaumanta vaura. Vaturavanovata uti vaiharo vata qaki qaki i vaura.

Mintima kero Kotiva vika qetara haika nimumanta vika voqamake qeteha, vika nái avu aatoqihai ruqemake vivaqai vaura.

¹⁶ Mintumanta Sorura iqoka vaiinti Benaminini Gibeā vatukaini maimaraara raqiki vauka vaiha tavomanta Pirisia vika nái *seri* naavu maaga kaqatora viraqihai oi aai tivaqi viha, hampiera voqaara kante vi ani vaumanta ¹⁷ vika tave vuru Sorura tiva amuvaro Soruva nai iqoka vaiintia tiharo, Nenavu tinavu iqoka vaiinti kaara ntuvake tavaate. Taukae kia maini variavo? tumanta vika nái kanauka kaara ntuvaqi viha tavovaro Ionataaniva nai auvihehavaa vare vau vaiintikantiro kia vaura.

¹⁸ Vi entara Kotiva uva tiva taatauto *Vokiseva* Gibeā vatukaini vaura. Mintuvaro Soruva Kotira kaiqa vara amite vau vaiintira Ahiaarara tiharo, Kotira *Vokise* varera maini aniraqe te Nora Kotira vira antuqavano vainara rantake tavaare, tiro.

¹⁹ Soruva minti tivakero Kotira kaiqa vara amite vau vaiintira Ahiaakantiro uva ti vaiharo irumanta Pirisia iqoka vaiinti vika nái *seri* naavu maaga kaqatoraqihai voqavata oi aai ti vaiha, kante vi ani vauvaro viva Ahiaarara tiharo, Ho qaqira kaane. Tenavu vaaka raqirera virerave, tiro.

²⁰ Soruva minti tiva kero nai iqoka vaiinti 600navu ntita varero Pirisia hampata raqireva oruntero tavomanta Pirisia vika anomake qete vauvaro vika avu aatovano hampiqama vumanta vika nái iqoka paipeqohai nai aruke nai aruke i vaura.

²¹ Ho Hiparu vaiinti vokuka haaru Pirisia iqoka vaiinti tontiqama keha vika *seri* naavu maaqa kaqatoraqi vauka, vikavata oru Soruka Ionataanika kahaqiha Isareri mantaraini vaiha raqi vaura.

²² Isareri vaiinti vokuka Efaraimu aiqina vau-naini kukeqavi vauka, vika irumanta Pirisia vika qetake ruqeqaamake vi vaumanta, vikavata an-inte náí navunaaka kahaqiha Pirisia vika aru ntata kora. ²³ Vika aru ntataqi vivi, Beti-Aveni vatuka vara maini ke, voqavata ntata vare vuru niaraini kora.

„Mintima kero vi entara Noravano Kotiva Isareri vika ruaruama nimitora.”

Ionataaniva Sorura uva kia irura

²⁴ Vi entara Soruva iqoka raqireva iharo kem-puka uva Isareri iqoka vaiinti tiva nimiro tiharo, Te vateqai tenta navutaaka náivata qoraiqama nimitarerave. Virara iriha te qioqama taari ne karavata kia naraiti, qaqi vaivaroma kuari avu-vano ruhunku vuarire. Vaiinti vovano ti uva raqa keharo kara nairera, Kotiva vi vaiintira qoraiqama amitairaro vaaquqama vuarire, tiro. Soruva minti tura kaara vika kara kia novaro voqama kero antuqa ntaihomanta vaura.

²⁵ Ho nora antuqavano vika ntaihomanta vika vivi oru nanta voqi tavovaro *bivano* nkuruto *haniva* airitahaavano vatakanta hiqintivi vaura. ²⁶ Mintumanta vika Soruva uva tivatora kaara qeteha *hani* vira kia varake nora.

²⁷ Ho Ionataaniva nai qova qioqamato uvara kia iruvara tiro, viva nai kairiqa tuatoraqohairo

hani vira ravakiri kero nero. Viva namakero viraqaahairo vaakama viva kempuka varora.

²⁸ Viva mintuvaro vo vaiintivano vira tiva amiro tiharo, Oho, nora antuqavano tinavu ekaa harimantama vauro. Ai qova tinavuara kara qioqama tero tiharo, Vate kara nairava vaaquqama vuanarove, tira kaara tenavu kia kara nauraro tinavu kempukavano kia vaivo, tiro.

²⁹ Minti tuvaro Ionataaniva aqao tiro, Ti qova minti tiharo qorahaama tivo. Viva ekaa tinavu Isareri qoraiqama timitaivo. Ne ti tavaate. Te *hani* inaaraiga nama kema qaiqaa tenta kempuka varauro.

³⁰ Tinavu iqoka vaiinti vate navutaakaqihai raqiake varataa karara nama kaatirio, vika qaiqaa kempuka vare homa Pirisia vika kia taaraiga aru karaiti, airima arukaatirio, tura.

³¹ Vohaa vi entara Isareri vika iqoka raqiha, Mikimaasiqihai hoqaramate Pirisia ntaihamaqi vivi, Aisaroni vatukaini oru ntora.* Mintumanta Isareri iqoka vaiintinavu antuqavano voqama kero ntaihovaro vika kempukavanovata kia ho vaura.

³² Ho kuari avu ruhunku vumanta Isareri vika kante oru náí navutaaka u haikara sipisipive purumakauve raqiake vare, vi vatukara mini vaiha vi haikara aruke, kia naare ntava tati karaiti, naare vira hampata mati nora.

³³ Vika naare hampata mati ne vaumanta vokuka vuru Sorura tiva ami tiha, Oho, iriane. Iqoka vaiinti vika sipisipi mative, purumakau mative, naare hampatama ne variavo. Vika

* **14:31:** Mikimaasi - Aisaroni = Suwaira - Aiyura

mintihama Noravano Kotiva qioqamato uvara raqake variavo, ti.

Vika minti tuvaro Soruva nai iqoka vaiinti vikara tiharo, Oho, ne mintihama qorahaama autu kaavo, tivakero qaiqaa tiharo, Ho nora ori vo, tanuqinara venta vare viri maini vuqi timi-taate, tiro.

³⁴ Minti tivakero viva tiharo, Ne ori vira naane vara viri timi, viraqaahai iqoka vaiinti tiva nimimanta vika purumakauve sipisipive vare ante, ori viraqaata arukaivaro naarevano ekaara ntava taiqa viramanta mati vira varake untake naate. Hauri vika kia naitaramake arukaraiti, naare hampata mati vira neha Nora Kotira uva raqa kevorave, tiro. Minti tumanta enta viraqiqai iqoka vaiinti vika purumakauve sipisipive vara viri ori viraqaa naitaramake vateha aruke vaura.

³⁵ Vika aru taiqa kovaro viraqaahairo Soruva ori vira kaama tero tiharo, Maa oriva Nora Kotira *ofaa* taintama varianarove, tura. Vi taintava avu-niqamakero Soruva autuko *ofaa* taintava vaura.

³⁶ Ho Soruva nai iqoka vaiinti vikara tiharo, Anigenavu otu Pirisia hampata raquqi vivi aatita kaare. Tenavu otu vika ekaa aru taiqake, vika airaira varaare, tumanta vika tiha, Hove, anigenavu are tinantemake mintiare, tuvarovata, Kotira kaiqa vara amite vau vaiintiva aqao tiro, Kaiqe tenavu Kotira naane ireha tavaare, tiro.

³⁷ Viva minti tuvaro Soruva Kotira irero tiharo, Hoe tenavu otu Pirisia ntaihararave, kiae ntaihararave? Are hoe tinavu kahaqirage tenavu vika naatara kararave? tiro. Soruva minti tuvaro Kotiva vi entara kia vira uva nai tiva amura.

38 Mintuvaro Soruva Isareri iqoka vaiinti taruka naarama kero tiharo, Oho, tavave qora kaiqa vara kaivaroe Noravano Kotiva kia ti uva tiva timivo? Nenavu anige tenavu vi vaiintira rantake govarama kaare.

39 Noravano Kotiva ekaa enta variqiro vi vaiva viva tinavu Isareri ruaruama timite vaira au-tuqaa te mintima turo: Vaiinti vovano qora kaiqa autu kaiva qutuma vuanarove. Ta vaiintivae vo vaiintivanoe, ti maaquvanoe, mintima kaiva vairera, vi vaiintiva qutuqaima vuanarove, tu-varo kia vikaqihairo vovanovata uva tura.

40 Vika kia uva tuvaro Soruva vikara tiharo, Ne ekaa oru vitiraqaa himpi vaiqe tetanta Ion-ataanika maini maaqaa himpi variariraro Ko-tiva vi uvara avuqavu iarire, tumanta vika hove tivake vika oru voqaa vaumanta Soruka Ion-ataanika voqaa vaura.

41 Viragaahairo Soruva Nora Kotira aarero tiharo, Noravauvo, are tinavu Isareri Variqa-vanoma variaro. Mpo, are nana kaarae te ai aarauna uvara kia irira tinta tiva timiaro? Are *Urimi Tumimi* okaraqohaira nena kaiqa vara amite vai vaiintira umiqairaro viva vi vaiintira govarama kaarire.

Vitiraqaa himpite variaka avutana vi vaiintiva vairera, are nena kaiqa vara amite vai vaiintira kahaqiraro viva *Urimi* ori utu varaarire. Titanta Ionataanikaqihairo vi vaiintiva vairera, are nena kaiqa vara amite vai vaiintira kahaqiraro viva vo ori, *Tumimi* ori utu varaarire, tiro.

Minti tuvaro Kotira kaiqa vara amite vau vai-intiva *Urimi Tumimi* okara autu keharo *Tumimi*

ori utu varora. Mintumanta vika iruvaro vitini himpите vauka avutana kia vi vaiintiva vaura. †

⁴² Mintuvaro Soruva tiharo, Vohaa qarama kehara titanta Ionataanika avatehara tavaane, tuvaro Kotira kaiqa vara amite vau vaiintiva qaiqaa vi okarara autu kovaro *Tumimi* orivano Ionataanira qovarama kora.

⁴³ Mintuvaro Soruva Ionataanira irero tiharo, Oho, are nana haikae vara kaanarave? tuvaro Ionataaniva aqao tiro, Te *hani* inaaraika kairiqaqohai ravakirike naunarave. Qumina vi haikara kaarae ti harukaiqe qutuvirarave? tiro.

⁴⁴ Minti tuvaro Soruva tiharo, Eo, are vira kaara qutuma vinarave. Te ai qaqi kaarirara are kia qutu virera, Kotiva homa ti ruqutu kairaqe te qutu virarave, tiro.

⁴⁵ Soruva minti tumanta iqoka vaiinti vika Sorurara aqao ti, Eqaane. Ionataaniva Pirisia kauquqihairo tinavu Isareri ruaruama timitairave. Vivae qutu vuanarove? Kiave. Noravano Kotiva ekaa enta qaqi variqiro vi vaira autuqaama tenavu ariara kempukaiqamake tiha, Vate Kotiva Ionataanira kahaqivaro viva iqoka aatara kairara tiro, kia vovanovata vira qoraiqama amitaanarove. Kia vovano inaaraiqavata vira qoraiqama amitaanarove, ti.

Vika minti tivakeha kempukaiqama keha Ionataanira ruaruama amitovarora tiro, kia vira arukora. ⁴⁶ Vika minti tuvaro Soruva qaqira kero

† **14:41:** *Urimi Tumimi* okara vaireva, Kotira kaiqa vara amite vau vaiintiva taara ori varakero viraqohairo Kotira muntukavano vai uvara kankoma kero iri vaura. Vi okarara kia tenavu kankomake irunara. (Kis 28:30)

kia qaiqaavata Pirisia vika aru ntatomanta vika nái maaqaini anirante vura.

Soruva iqoka raqura

⁴⁷ Soruva Isareri avuhainaa vaiinti vau entara viva nai iqoka vaiinti ntitero Isareri navutaaka hini hini vauka hampata raquqiro vi vaura. Moapive, Amonive, Idomuve, Pirisiave, Soba vatanaaka avuhainaa vaiintinavuve, viva vika hampata iqoka raquqiro vi vaura. Soruva nai vona vona iqoka raqiharo viva nai iqoka vaiinti hampata ekaa vi vatanaa vi vatanaaka naatara keharo vika qoraiqama nimate vaura.

⁴⁸ Soruva kempukaiqama kero raquqiro viharo Amareki vatanaakavata naatara kora. Viva mintiaqiro vumantara ti, Isareri vika hini hini vau vatanaaka qaqirake, kia qaiqaavata Isareri hampata raqireka anura.

⁴⁹ Sorura maaqu taaramonavu vaireka, Ion-ataaniva vo, Isaviva vo, Malikisuava vo, vaura.

Vira raavuratanta vaireka, Meraapiva vo, vira aura Mikaaliva vo, vaura.

⁵⁰ Sorura naata Ahinoamiva Ahimaasira raavuravano vaura.

Sorura iqoka vaiinti vika qiata vaiinti Apineva vaura. Viva Nera maaquvano vauvaro Neva Sorura qora vira qatavano vaura.

⁵¹ Sorura qova Kisiva vo, Apinera qova Neva vo, vitanta Abielira maaqutanta vaura.

⁵² Soruva qaqi vau entara Pirisia vika qaqiqai ani Isareri hampata iqoka raquqi vi vaura.

Soruva tavovaro kempuka vaiintie, kia qete vau vaiintivae vauvaro viva vira aaramakero

tiharo, Are anira ti iqoka vaiintinavu hampata variane, ti vaura.

15

Soruva Kotira uva raqa kora

¹ Vo enta Samueriva Sorurara tiharo, Are avuhainaa vaiinti vaihara Isareri vikaqaa raqikiane tiro, Noravano Kotiva ti tititaimanta te vahavera ariqaa aquteha ai kaama taurauka vaunarara tira, are vate Noravano Kotiva tivatai uvarama iriane.

² Noravano Kotiva ekaa kempuka vataava mintima tivo: Haaru Isareri vika kaivaqaukavara Isipi ke anumanta Amareki vika Isareri qoraiqama nimitorave. Ho vira kaara te vate Amareki vika náivata qoraiqama nimitarerave.

³ Are nena iqoka vaiinti ntita varera oru Amareki hampata raqiharama vika aru vehi autu taiqa kaane. Are vaiintive nahentive vaintive, purumakauve, sipisipive, memeraave, kamerive, donkive, ekaama aru taiqa kaane. Kiama voqavata qaqi kaira qaqi variate. Noravano Kotiva ariara mintima tivo, tiro.

⁴ Samueriva minti tuvaro Soruva vi uvara iriro nai iqoka vaiinti naarama komanta vika Telemi vatukaini oru ruvaaguma vura. Iutaa iqoka vaiinti 10,000 vaumanta hini Isareri vika 200,000 vaura.

⁵ Ho Soruva vika ntita varero oru Amareki vatukaini oruntero, haaru namarivano aaharauqama vuraqi oru kukeqavi vaura.

⁶ Soruva viraqi vaiharo Kini vatanaaka vau-naini uva varakero mintima tiro: Ne Amareki vatuka mini ke vonaini oru variate. Hauri tenavu

Amareki ntaiheha nivata ntaihama kaarorave. Tinavu kaivaqaukavara Isipi ke maini anu entara ni kaivaqaukavara vika koqema nimitorave. Virara irihama te kia ni ntaiharerave, tiro. Soruva minti tumanta Kini vika Soruva tuntemake Amareki vatuka mini ke vonaini vura.

⁷ Vika vuvaro Soruva Amareki vika hampata raquqi viharo vika naatara kora. Viva Havila vataihairo raquqi viviro, Suri aahara vataini oru ntora. Isipi vatavano vauvaro Suri vatavano kuari avu uruntonaini vaura.

⁸ Soruva Amareki vika King Agaakira kia aru karaitiro, qaqi ravaaqavu tomana Isareri vika Amareki vatanaaka ekaa aru taiqa kora.

⁹ Soruva nai iqoka vaiinti hampata ekaa vi vatanaaka aru taiqa keharo, King Agaakira qaqi vehakuma amitero, vika sipisipive purumakauve qoraiquka aru taiqakero, koqe sipisipive purumakauve kia arukaraitiro, qaqi vare vura.

Noravano Kotiva Sorura qoririma kora

¹⁰ Mintuvaro Noravano Kotiva Samuerira tiva amiro tiharo, ¹¹ Oho, te kia Sorura kaama taataarave. Te vira noraiqama kauraro viva Isareri avuhainaa vaiintivano vaiharo viva kia ti uva avataraitiro, ti uva raqa kairave, tiro.

Minti tuvaro Samuerira muntukavano voqamakero qoraiquvaro viva vohaa vi entara entaqi Nora Kotira aaramaqiro viharo ike mpo tivaqiro viviro aatita kora.

¹² Ho vira qararaa toqaqi Samueriva himpiro Sorura rantareva vumanta vokuka vira tiva ami tiha, Soruva Kaameli vatukaini vivo. Viva raqiharo iqoka naatara kero nora autu varairara

iriharo, ori vo kaamatero vaaviarama kero, vi-raqaahairo Giligaalinima otu vivo, ti.

¹³ Minti tuvaro Samueriva Soruva vaunaini oruntovaro Soruva vira uva mantero tiharo, Samuerio, Noravano Kotiva ai koqema amitaarire. Ho Noravano Kotiva tintemake, te mintima kaunarave, tiro.

¹⁴ Viva minti tuvaro Samueriva virara aqao tiro, Oho, nantimantae purumakau *mmm mmm* ti variamanta sipisipi vika *mae mae* tiamanta te iri vauro? tiro.

¹⁵ Minti tuvaro Soruva nai tiva amiro tiharo, Igoka vaiinti vika Amareki purumakauve sipisipive ekaa hini aru taiqa kaavo. Vika ai Variqa Nora Kotira *ofaa* iha quara amitareka iha, sipisipive purumakauve koqekaqai qaqi vare viri vataavo, tiro.

¹⁶ Soruva minti tuvaro Samueriva Sorurara eqaane tiro, Are vairage te Noravano Kotiva entaqi ti tiva timi uvara ai tiva amiare, tuvaro Soruva, Ho, tiva timiane, tiro.

¹⁷ Minti tuvaro Samueriva Sorurara tiharo, Haaru are nenara tihara, Te qumina vaiinti vauro tianarave. Vate maa entara are Isareri avuhainaa vaiintivano varianarave. Noravano Kotiva naivano ai kaama tairave.

¹⁸ Ho Noravano Kotiva ai atitero tiharo, Are oru Amareki hampata rakuqira viharama, vi vatanaaka vaaqu kaiqa vare variaka ekaama aru taiqa kaane, tirave.

¹⁹ Viva minti tivara are nantiharae Nora Kotira uva kia avataaro? Nana kaarae are kantera oru Amareki vika ia haikara ragia varaaro? Are mintianara kaara Noravano Kotiva ariara vaaqu kaiqama varaivo tivo, tiro.

²⁰ Samueriva minti tuvaro Soruva aqao tiro, Te Noravano Kotiva tiva timintemake, oru iqoka raqunarave. Te oru Amareki vika ekaa arukema King Agaakiraqai qaqi ravaaqavu vare anunarave. ²¹ Ti iqoka vaiinti vikama purumakauve, sipisipive, koqekaqai kia arukaraiti, ai Variqa vira kaamate tiha, Kaiqenavu oru Giligaalini Nora Kotira *ofaa* iha quara amitaare, tiavo, tiro.

²² Soruva minti tuvaro Samueriva vira irama amitero tiharo, Noravano Kotiva nana okararae avuni antuqa arivo? *Ofaa* iha quara amite vai okararae avuni antuqa arivo, tenavu nai uva iri variaina okararae avuni antuqa arivo? Ho iriane.

Nora Kotira nai uva iriha avataqi vua okarava, vi okarava ekaa vo okara vo okara naatara kero avuniqama kero vairave.

Viva avuni vaivaro kaintu iha quara amite vai ofaavave vo ofaave vira naantiaraini vairave.

²³ Nora Kotira uva raqake kia avataqi vua okarava vaireva, uhiakaa auti varia okarara voqaara vairave.

Kotira qaqirake nariaraqai noraiqaake iri varia okarava vaireva, una variqara noraiqaake iri varia okarara voqaara vairave.

Are Nora Kotira uva qoririma kaanara kaara, viva aivata, „are kuvuarama terauka vikavata, qoririma kaira kia ho avuhainaa vaiinti kaiqa varaqi vivarave tirave,„ tiro.

²⁴ Samueriva minti tuvaro Soruva tiharo, Oho, quqaama te qora okarama autu kaunarave. Te Nora Kotira uva raqa kema ai uvavata raqa kaunarave. Te tenta iqoka vaiinti vika naatu

qetake, vika tiantemake qora okara autu kaunarave. ²⁵ Mpo, are ti qora okara vira nunka kera tauru timitera, tintira anirage Nora Kotira autu tuahera kaare, tiro.

²⁶ Soruva minti tuvaro Samueriva aqao tiro, Kia te ainti virerave. Are Nora Kotira uva qoririma kaanara kaara, Noravano Kotiva ninavata qoririma keharo ariara viva kia Isareri avuhainaa vaiintivano varianarove tivo, tiro.

²⁷ Samueriva minti tiva kero tuqantaaviro vuare tuvaro Soruva virara vuantorave tiro, Samueriva nonkuto tavunara utu varovaro qunahi vura.

²⁸ Qunahi vuvaro Samueriva vira taveru Sorurara tiharo, Ho tavaane. Are ti tavuna qunahi kaanantema kero, Noravano Kotiva vate are Isareriqaa raqikiana kaiqara vira ariqaahairo varakero, vovano aivata uri aatarakero variaina vaiintira vi kaiqara amianarove.

²⁹ Isareri vika Variqavano takuqukero vaiva viva kia vo uva tivataira qaqira kero vo uva ti vairave. Viva kia vaiintivano avu aato utintemakero vo kaiqa varareva tira qaqirakero vo kaiqa vare vairavauve, tiro.

³⁰ Samueriva minti tuvaro Soruva vira tiva amiro tiharo, Mpo, quqaama te qora okara autuma kauro. Are hoe tintira anirage tetanta oru Isareri qiata vaiintive, qaqi vaiinti nahentive, vika ruvaagumavi varianaini vaiha Nora Kotira ai Variqa autu tuahera kaare. Are mintirage te vika nivuqaa variariraro kia ti hutuvano vataini tuvi vuarire, tiro. ³¹ Viva minti tuvaro ho Samueriva Sorukantiro vuvaro Soruva Nora Kotira autu tuahera kora.

³² Viraqaahairo Samueriva tiharo, Ne Amareki avuhainaara King Agaakira vita vare aniate tumanta vira vite anura. Agaakiva nai iriro tiharo, Soruva ti qaqi vehakuma timitairara ti, vika kiana ti arukevarave, tivakero ani vaura.

³³ Mintuvaro Samueriva tiharo, Are nena iqoka paipeqohaira airi vaiinti aru taiqa kaaramanta vika nokavara vainti kaimaara variarave. Ho vohaa qaramakero, ai novavata vainti kaimaara varianarove, tivakero Samueriva Gili-gaalini Nora Kotira avuqaa vaiharo Agaakira aru kero teqa taaqama kora. ³⁴ Viraqaahairo Samueriva anirantero Romaini vuvaro Soruva nai maaqa Gibeaini vura.

³⁵ Vi entaraqaahairo Samueriva nai qaqi vau entara kia qaiqaavata Sorura oru tavaraitiro, viva Sorurara iruvaro vira muntuka qoraiquvaro virara mpo tiva amiteharo vaura. Noravano Kotiva Sorura noraiqama kovaro Isareri avuhainaava vairara iriro tiharo, Kia te vi vaiintira noraiqama kaataarave, tura.

16

Samueriva Devitira kaama tora

¹ Noravano Kotiva Samuerirara tiharo, Nanti nanti entarae are qaqiqai Sorurara iqi rataqira vinarave? Te vira qoririma kauraro viva kiana Isareri avuhainaa vaiintivano variqiro vuanarove.

Are inaara tagu vara kera viraqi *orivi* vahavera qihia varera Betarihemini oruntera, Iesira maaqu voqaa vahavera vira.

² Minti tuvaro Samueriva tiharo, Oho, te mintima kaarera, Soruva vi uvara iriro ti haruma

kaanarove, tuvaro Noravano Kotiva vira tiva amiro tiharo, Kiave. Are qaraaka purumakau nahe vo varera, Betarihemiqi variakara tihara, Te maa purumakaura Nora Kotira *ofaa* iha quara amitarera vare anuro, tiane.

³ Are mini *ofaa* autireva ihara Iesira aarairaro vivavata aniarire. Viva mini ani vairage te are autina okarara ai tiva amiare. Te ai umiqaaaina vaiintira vira qiataqaama are vahavera agu amitehara vira kaama taane, tiro.

⁴ Ho Samueriva Noravano Kotiva tuntema kero, Betarihemini oruntomanta vihainaaka nora vaiintinavu aiqū kauqu ntiri ntiri i vaumanta vira vitake ireha tiha, Are vo haika kaarae aniaro, qaqie aniaro? ti.

⁵ Minti tuvaro Samueriva tiharo, Te Nora Kotira *ofaa* iha quara amitarerama anuro. Ho ne nenta avu aato muntuka hiqe okarara iriha qerama vare aniqe *ofaa* iha quaraare, tivakero Iesira nai maaquaravata tiharo, Nenavuvata mintimake qerama vare *ofaa* autuainara mini vuata, tiro.

⁶ Minti tivakero Samueriva *ofaa* autireva un-aini vaumanta vikavata anuvaro Samueriva Iesira maaqu hoqarenaara Eliaapira taverō nai aatoqi iriro tiharo, Quqaama viti vaiintira Noravano Kotiva kaama tai vaiintirave, tiro.

⁷ Minti tuvaro Noravano Kotiva virara aqao tiro, Are vukai vaiinti koqe viri vaata vataara tavehara, hauri are tiriara vira kaama tai vaiintirave tirorave. Te kia vaiintivano rairake tave variantemake, vaiinti rairake tave vau-raukavauve. Ne qumina vaiinti viri vaatainiqai tave variarave. Te Noravano Kotika vaiinti avu

aatoqive, muntukaqive, tave vauraukara ti, te Eliaapira qoririma kauro, tiro.

⁸ Minti tuvaro Iesiva nai maaqu vo Abinadaapira vita varero Samueriva unaini vuru kovaro Samueriva tiharo, Kiave. Noravano Kotiva kiana vi vaiintira kaama taivo, tiro. ⁹ Minti tuvaro Iesiva Samaara vita varero Samueriva unaini vuru kovaro viva tiharo, Aqao, Noravano Kotiva viravata kiana kaama taivo, tiro.

¹⁰ Samueriva minti tuvaro Iesiva nai maaqu 4navu mini vaukavata ntita varero Samueriva unaini vuru kovaro Samueriva tiharo, Aqao, Noravano Kotiva kiana vinavukaqihairo vo kaama taivo, tiro.

¹¹ Minti tivakero viva Iesira irero tiharo, Ho maa vinavukaqaie ai maaqunavu variavo? tuvaro Iesiva tiharo, Vinavuka qata vovanovata vaivo. Viva sipisipigaama raqiki vaivo, tuvaro Samueriva tiharo, Vo vaiinti atitairaro oru vira vita varero aniarire. Vivavata maini ani vairage tenavu Nora Kotira *ofaa* iha quara amitarerave, tiro.

¹² Minti tuvaro vo vaiinti atitovaro oru vi vaiintira vita varero anura. Vi vaiintiva qaraaka vaiinti vauvaro vira virivano koge iro vauvaro vira avuvano koge avu vauvaro vira vaatavanovata koge vaata vaura. Vi vaiintiva anuvaro Noravano Kotiva Samuerirara tiharo, Maa vi vaiintirave. Are himpira, vahavera vira qiataqaa aqu amitaane, tiro.

¹³ Minti tuvaro Samueriva *orivi* vahavera vare anura vira vara kero, vira vakaukavara nivuqaa Devitira qiataqaa vahavera aqu amitora. Mintuvaro Nora Kotira Maraquravano vaaka tuvuntero

Devitiraqaa vaiharo vira kempukaiqama amiteharo vi entaraqaahairo vikantiro variqiro vura.

Samueriva Devitira kaama tero, viraqaahairo viva anirantero nai maaga Romaini vura.

Devitiva avuhainaa naavuqi oru vaura

¹⁴ Vi entara Nora Kotira Maraqravano Sorura gaqira kovaro Noravano Kotiva qora maraqrava vo vara kovaro Sorura qoraiqama amite vaura.

¹⁵ Mintumanta Sorura kaiqa vaiintinavu Sorurara tiha, Tavaane. Kotiva qora maraqrava vo vara kaivaro ariqi tuviqetero vaiharo ai qoraiqama amite vaivo. ¹⁶ Are hove tirera, tenavu oru vaiinti vovano koqemakero *musiki* ruquti vainara rantake, vira vita vare aniare. Kotiva varakai maraqrava ai qoraiqama amitaina entara vi vaiintiva *musiki* ai ruqutu amitairaro ai avu aatovano koqema kero variarire, ti.

¹⁷ Vinavuka minti tuvaro Soruva tiharo, Ho mintiate. Nenavu oru koqema kero *musiki* ruquti vaina vaiintira rantake, vira vite te iainanaini aniate, tiro.

¹⁸ Minti tuvaro vira kaiqa vaiinti vovano Sorurara tiharo, Te tavauraro Betarihemini Iesira maaqu vovano koqema kero *musiki* ruquti vaivama vaivo. Vi vaiintiva kia navutaaka naatu qete vaiva vaiharo, uvavata koqema kero ti vairave. Viva koqe viri vaata vataava vairave. Noravano Kotiva vira hampata vaivo, tiro.

¹⁹ Minti tuvaro Soruva vi uvara iriro nai kaiqa vaiinti vonavu nititomanta oru Iesira tiva ami tiha, Soruva mintima tivo: Nena maaqu sipisipiqaa raqiki vaira Devitira atitairaro te iainanaini aniarire, tivo, ti.

²⁰ Vinavuka minti tuvaro Iesiva vika uva iriro viraqaahairo viva donki vo varakero, vira tauvaqaaqaa mpareti uta taaraqantavata, *uaini* taquvata kantaruma tero, qaraaka memeraa vo varero Devitirara maa haikara varera vuru Sorura amiane tivakero vira atitovaro Soruva unaini vura.

²¹ Devitiva Soruva unaini oruntero vira kaiqa vaiinti vaura. Ho Sorura antuqavano voqama kero Devitirara vauvaro Soruva vira noraigama kovaro Devitiva Sorura auvihehavaa aqu vare ni vauva vovano vaura.

²² Mintuvaro Soruva uva vara kero Iesirara tiharo, Te Devitirara quahe vauro. Are vira qaqi kairaro viva maini vaiharo ti kaiqa varaarire, tiro.

²³ Ho Devitiva Sorukantiro vauvaro Kotiva qora maraqura varakova Sorura qoraigama amite vau entara, Devitiva *musiki* varakero ruqutu amite vauvaro qora maraqura viva qaqini vinuvaro Sorura avu aatovano koqema vuvaro vaura.

17

Golaiaativa vaiinti vo vara kaiqe te vira hampata raquare tura

¹ Pirisia vika airitahaa iqoka raquireka Soko vatukaini ruvaaqumavi vaura.

Vi vatukava Iutaini vauvaro Asekaa vatuka vutuni vaumanta tavaarana Efesi-Damimi Uqitaini vika *nái seri* naavu maaqa airitahaa kaqate vaura.

² Vika mintumanta Soruvavata, ekaa Isareri iqoka vaiinti vikavata, ruvaaqumavi Elaa Uqitakanta *nái seri* naavu maaqa kaqate vaiha

Pirisia hampata iqoka raqireka qera iha vaura.

³ Pirisia iqoka vaiinti vika aiqina voqaa vau-manta Isareri iqoka vaiinti vika aiqina vo-qaa vauvaro tavaarana qumina uqita vaura.

⁴ Mintimake vauvaro vaiinti vo vira autu Gola-iaativa Pirisia iqoka vaiinti vikaqihairo otuntero uqita kanta himpitero vaura. Vi vaiintiva Geti vatukaihainaava, nai vukai vuhaantaari vataava, ³ *mita* vau vaiintiva vaura.

⁵⁻⁶ Vi vaiintiva *baraasi* origohairo nai qiatave, vaatave, aiqunive, naavuma tero vaura. Viva naavumato haikara maaravano ⁵⁰ *kilo* vaura.

⁷ Vi vaiintiva nora vaantaara nai kururuqaa aqutero vauvaro vaantaara vira aquvano nora qora vauvaro vira viaru *ainiqohai* autu tora maaravano ⁷ *kilo* vaura. Vi vaiintiva minti-makero vauvaro vo vaiintivano vira kainke aqu varero vira avuni vi vaura.

⁸ Golaiaativa oru quminaini uqita kanta himpi vaiharo Isareriara naveraitiharo, Ne nana haika autirekae auvihehavaa tuateha qera i variavo? Ho ne Sorura paanaa kaiqa vare variaka iriate. Te Pirisia qoraintivanove. Niqihai vaiinti vo vara kaivaro vi vaiintiva ti hampata ani raquarire. ⁹ Vi vaiintiva ti haatara kero haru kairera, tenavu ni qumina kaiqa vaiinti vairarave. Te vi vaiin-tira aatarake vira arukaarera, ne tinavu qumina kaiqa vaiinti vaivarave, tiro.

¹⁰ Golaiaativa minti tivakero viva qaiqaa ti-haro, Ho vate te ni Isareri kempuka avateha tavarerave. Ne vaiinti vo ti timiqe te vira ham-pata iqoka raquare, tumanta ¹¹ Soruvavata ekaa Isarerivata vi uvara iri, oho oho tivakeha voqa-make qeteha vaura.

Devitiva Isareri iqoka vaiinti vaunaini vura

¹² Devitiva Iesira maaquvano vauvaro Iesiva Efaraatara ankuqiraava vaura. Viva Betari-hemi Iutaa vataini vaiharo qorainti vainti 8navu vatatero variqiro viro King Soruva vau entara viva anoma naampaigama viro vaura.

¹³ Vira maaqu avuni vatatoka taaramonavu iqoka raquireka Sorura aiquantakaa vura. Avuni vatatova Eliaapiva vauvaro vira naantiara Abinadaapiva vauvaro vira naantiara Samaava vaura. ¹⁴ Iesira maaqunavuqihairo Devitiva ekaanaini vatatova vaumanta vira vakauka taaramonavu avuni vatatoka Sorura aiquantakaa vuvaro ¹⁵ Devitiva hini entanavu vinavuka hampata oru varikero, viraqaahairo orurantero hini entanavu ani Betarihemini vaiharo nai qora sipisipiqaa raqiki vaura.

¹⁶ Ho Golaiaativa togaqivata eronainivata 40 entara variqiro viharo Isareriara naveraitiharo, Ne vaiinti vo ti timiqe te vira hampata iqoka raquare, tivaqiro vi vaura.

¹⁷ Ho vo enta Iesiva nai maaqu Devitirara tiharo, Are te *uiti* ihaqi untake utaqi ntuva tau-nara varera, mpareti 10navuvata varera, *seri* naavu maaqa kaqate varianaini vivira, vuru nena vakaukavara nimiane. ¹⁸ Sipisipi naama tatike aaharaiqama taara 10navuvata varera iqoka vaiintiqaa raqiki vai vaiintira vuru amiane. Ai vakaukavara hoe variavo, kiae ho variavo? Are vika virara iramakera irira, viri tivata tiva timiane. Are vihaira vo haikavata varera viri ti humiqairaqe te vi haikara tave, ariara quqaama mini vivave tirarave.

¹⁹ King Soruvavata, ai vakaukavaravata, ekaa Isarerivata, vika Elaa Uqitakanta vaiha Pirisia hampata iqoka raqi variavo, tiro.

²⁰ Vira gova minti tuvaro vira qararaa vaaka toqaqi Devitiva himpiro vo vaiintira sipisip-iqaa raqiki timitaane tivakero kara varero oru Iesiva tunte ura. Devitiva Isareri *seri* naavu maaqa kaqatonaini oruntero tavomanta Isareri vika iqoka raqunaini viha, iqoka ihi haampu tivaqi vi vaura.

²¹ Vika iqoka vatukaini oru vaiha vika hini mantaraini qeramate vaumanta Pirisia vika hini mantaraini qeramate vaura.

²² Mintuvaro Devitiva kara vare vura ekaa karaqaa raqiki vau vaiintira amiro, kantero iqoka raqireka qera i vaunaini oruntero nai vakaukavara uva mantero.

²³ Viva uva mante vauvaro Golaiaativa nai navunaaka mini kero oru gumina kanta vaiharo vo enta vo enta nai Isareriara ti vau uvara qaiqaa tuvaro Devitivavata vi uvara tura irura.

²⁴ Viva minti tumanta Isareri vika Golaiaatira tave vira aatu qetake kanteha ²⁵ nai tiva ami nai tiva ami iha tiha, Oho, tavaate. Vi vaiintiva qaiqaa qaiqaavata antua aantua ti vaivo. King Soruva tiharo, Vira aru kaaina vaiintira te nora monu ami, airairavata ami, tenta raavuravata vi vaiintira ira amitarerave. Vi vaiintira qora naavuqi vaika kiana *takisi* aqivarave. Soruva minti tirave, ti vaura.

²⁶ Ho vika qeteha kante vauvaro Devitiva nai tataaqa vau vaiintika irero tiharo, Vo vaiintivano Pirisia vaiinti vira arukero tinavuqaa kaurira haika vatainara taiqa kairera, nana koqaae vira

amivarave? Pirisia vaiinti viva qaqi qumina vatanaavama vaivo. Viva tinavu Variqa qaqi variqiro vi vaira, vira iqoka vaiintiara antua aantua ti vaivo, tiro.

²⁷ Minti tumanta vika qaiqaa Devitira tiva ami tiha, Vira arukaaina vaiintira avuhainaa vaiintivano minti mintima keroma amianarove, ti.

²⁸ Minti tuvaro Eliaapiva Devitira vakaava hoqarenaava tavovaro Devitiva vika hampata uva ti vauvaro vira arara itovaro Devitirara tiharo, Are nantivarae maini ani variaro? Tavave ai vehi sipisipi aahara vatani kaanaraqaa raqiki vaivo? Are hama hama ianarara te irunarave. Are qumina iqoka raqira tavareva aniaro, tiro.

²⁹ Minti tuvaro Devitiva nai vakaarara aqao tiro, Te vo haikara kankomake irirera maaka ire vauro. Kia te ho virara vika ireha tavaainarave? tiro.

³⁰ Minti tivakero viva tuqantaaviro vo vaiinti vo vaiinti vohaa vi uvaraqai iramaqi vumanta vikavata vohaa vi uvaraqai nai tiva ami vaura.

³¹ Minti ti vaumanta vaiinti vonavu Devitiva tu uvara iri, vuru Sorura tiva amuvaro Soruva tiharo, Vira aaraivaro aniarire, tumanta Devitira aarovaro Soruva unaini oruntero ³² virara tiharo, Avuhainaa vaiintio, tenavu qumina Pirisia vaiinti vira aatu getaarorave. Te oru vira hampata raqirerave, tiro.

³³ Minti tuvaro Soruva aqao tiro, Are kia ho Pirisia vaiinti hampata iqoka raqinarave. Are qaraaka vaiintivano variaro. Vi vaiintiva qaraaka vaiinti vai entaraqaahairo airi ihiaira iqoka raquqiro vi vai vaiintivama vaivo, tiro.

³⁴ Tuvaro Devitiva tiharo, Avuhainaa vaiintio, Te tenta qora sipisipiqaa maimaraara raqiki vau-raukave. Te tavauraro *raionivanoe*, *beavano*, sipisipi naati aruke nareva ravaaqavukero vare vumanta ³⁵ te vira avataqi vivi, vira ruqutuke sipisipi naati vira noqihai tenta qaqi varaunarave.

Raionivanoe, *beavano*, tuqantaaviro ti harireva autimanta te vira aunta kauki tuate, vira ruqutuqivi, vira arukaunara.

³⁶ Avuhainaa vaiintio, te *raionivata beavata* aru kaunarave. Te vika arukaunantemake, homa te maa vaiintira qumina vatanaara, Pirisia vaiinti arukararave. Viva tinavu Variqavano qaqi variqiro vi vaira, vira iqoka vaiintiaara antua aantua ti vaivo.

³⁷ Noravano Kotiva *raionive beave* vikaqaa-hairovata ti ruaruama timitairara tiro, viva homa Pirisia vaiinti viraqaahairovata ti ruaruama tim-itaanarove, tiro.

Devitiva minti tuvaro Soruva tiharo, Hove. Are viraro Noravano Kotiva ai hampata vuarire, tiro.

³⁸ Soruva minti tivakero viva nai iqoka utavaaqa [qaqi vatora] Devitira amura. Viva vira qiataqaa *baraasi* tovaqa aqu amitero, *baraasi siotivata* vira nonku amitero.

³⁹ Mintuvaro Devitiva Sorura iqoka paipe rumpatero oru virare tuvaro kia tota vi haikara nonkutovara tiro, kia ho vuarirava vauvaro viva tiharo, Kia te tota maa haikara nonkunarara ti, kia te ho vira nonkute iqoka raqirerave, tivakero vi haikara ekaa qaqini rahunku kora.

⁴⁰ Mintimakero viva nai sipisipiqaa raqiku kaururaqai tota varero oru inaara namarivano tuvu-raqihairo ori kampo 5navu vara kero nai utaqi

ntuva tero, viraqaahairo ori vataaina naaquntara varero, Golaiaatira hampata raqireva vura.

Devitiva Golaiaatira aatara kora

⁴¹ Devitiva Golaiaatira hampata raqireva vuvararo Golaiaatira vira taveru vira aumanto anuvararo vira kainke vare vau vaiintiva vira avuni ani vaura. Golaiaatira vaini vaini ⁴² aniharo tavovaro Devitira virivano koge viri, qaraaka vaiinti viri vuvararo viva Devitira naaraihama amitero tiharo, Viva qaqi qaraaka vaiintive. Viva kiamia ho tintiro raquanarove, tiro.

⁴³ Minti tivakero viva tiharo, Are tiriara vairivano vaivo tivakerae kairiqaqohaira ti harireva aniaro? tivakero nai variqa, vo variqa vo variqa naareharo vikara Devitira qoraiqama amitaate tiro.

⁴⁴ Minti tivakero viva Devitirara tiharo, Ho aniane. Are aniraqe te ai aruke ai vaata uvirivata qaakau vairivata nimiari naate, tiro.

⁴⁵ Golaiaatira minti tuvaro Devitiva nai tiva amiro tiharo, Are iqoka paipevata, vaantaaravata, tuaterama ani ti hampata raqireva auti variaro. Are mintiaramanta te Noravano Kotiva ekaa kempuka vataira autuqaa ai hampata raqirera anuro. Variqavano tinavu Isareri iqoka vaiintiqaa raqiki vaira, are virara qora uva ti varianarave.

⁴⁶ Ho vatema Noravano Kotiva ti kauquqi ai kaanarove. Te vate ai aruke ai aunta teqa karerave. Vate tenavu Isareri ni Pirisia vaata uvirivata qaakau vairivata nimiari nevarave. Tenavu mintiari ekaa vatani variaka iri tiha, Quqaama Isareri Variqavano vaivo, tivarave.

⁴⁷ Vate ekaa vaiinti maini ruvaagumavi vari-aka, vika tavaivaro Noravano Kotiva kia iqoka paipeve, vaantaarave, virara noraiqaakero iri-raihiro, viva nai kempukaqohairo homa nai vaiinti nahenti ruaruama nimitaanarove. Vate Noravano Kotiva ni naatara kero viva ni tinavu kauquqi kaanarove, tiro.

⁴⁸ Devitiva minti tuvaro Golaiaativa qaiqaa Devitiva vaunaini vireva auti vauvaro Devitiva kantero vira aumanto ori vaiqiro, ⁴⁹ aumanto oruntero nai utaqihairo ori vo urequ kero naaquntaqi vatero, pope popema kero aqu kovero orivano Golaiaatira tiri vuhaariqi vige tovaro viva virianaihairo vatakanta hiqintura.

⁵⁰ Devitiva kia iqoka paipevata nai kauquqi tataraitiro, viva ori vaati naaquntaqi vatero, pope popema kero aquko haikaraqohairo Golaiaatira arukero vira aatarakora.

⁵¹ Golaiaativa vatakanta hiqintuvaro Devitiva kantero oru vira tataaqa himpiro vaiharo Golaiaativa iqoka paipe ntuvatora rarau varero, viraqohairo Golaiaatira aunta tega aqukora. Mintima komanta Pirisia tavovaro vika iqoka vaiinti taruva avuni vauva qutu vumanta vika qetake tuqantaavi aiqutute kantama vura.

⁵² Mintumanta Isarerivata Iutaavata vika naveraitivaqi viha, Pirisia vika aru ntataqi vivi, Geti vatuka aumanto oruntora. Hini kuka Pirisia aru ntataqi vivi, Ekaroni vatuka vaantaavura qentiana vuru kora. Vika Pirisia arikovaro vika vaatavano Saraimini vi vau aararaqaavata, Getinivata Ekaroninivata vi vau aararaqaa vona vona vaura.

⁵³ Isareri vika Pirisia aru ntata vuru ke, orurante ani Pirisia *seri* naavu maaqa kaqatoraqihai ekaa haika varora.

⁵⁴ Devitiva Golaiaatira auvihehavaa varero vuru nai *seri* naavuqi vatero, vaiinti nahenti Ieruharemini variaka tavaate tiro, Golaiaatira qiata teqakora varero Ieruharemini vuru kora.

Devitiva Sorura oru tavora

⁵⁵ Devitiva Golaiaatira hampata raqireva vuvaro Soruva nai iqoka vaiinti vika qiata vaiinti Apinera irero tiharo, Apineo, viti vaiintira vira qora tarave? tuvaro Apineva tiharo, Avuhainaa vaiintio, kia te vira qora autu irunarave, tuvaro

⁵⁶ Soruva tiharo, Vo kiaka virara iramakera irira, viri ti tiva timiane, tiro.

⁵⁷ Ho Devitiva Golaiaatira arukero vira aunta teqa kero vira qiata nai kauquqi tuata varero orurantero anuvaro, Apineva vira vita varero Soruva vaunaini viri kora.

⁵⁸ Mintuvaro Soruva Devitira irero tiharo, Ti vaiintio, ai qora tarave? tuvaro Devitiva tiharo, Ai kaiqa vaiinti Betarihemini vaira Iesirave, tura.

18

¹⁻² Soruva Devitikantiro uva tiva taiqa kero Devitira ravaaqavu tovaro kia nai maaqaini viraitiro, Sorukantiro mini vaura.

Mini vauvaro Sorura maaqu Ionataaniva Devitira tontiqama kero nariara antuqa arintema kero, Devitirara antuqa arivaro vaura.

³ Mintuvaro Ionataaniva nai kauqu aigiqaa aqukero Devitirara tiharo, Quqaama ti muntukavano ekaa entama ariara varianarove, tivakero

⁴ nai vukai utavaaqa nonku toravata, iqoka

utavaaqavata viqukero Devitira amura. Viva iqoka paipeve, huruve, *retive*, ekaa vi haikara vi haikara Devitira amura.

⁵ Ho Devitiva Sorukantiro vauvaro Soruva Devitira atitovaro viva iqoka vaiinti ntita varero Pirisia hampata raqiharo iqoka aatarake vaura. Devitiva qaiqaa qaiqaavata minti vaurara tiro, Soruva vira noraiqama kovaro Devitiva iqoka vaiinti vika *opisaa* noravano vaumanta ekaa vaiinti nahentivata, Sorura *opisaa* ekaa vikavata, Devitira noraiqama korara quahe vaura.

Soruva Devitira toma amitora

⁶ Ho Devitiva Golaiaatira arukomanta Isareri iqoka vaiinti orurante ani vaumanta Isareri nahenti vika vo vatuka vo vatukaqihai aninte King Sorura vira quahama amitora. Vika ihi nteha quaha quahamaqi viha, *tamparinivata kitaavata* ruqutuqi viha ihi tivaqi vi vaura.

⁷ Vika ihi tivaqi viha tiha,
Soruva airi vaiinti aru kaivaro
Devitiva viravata uri aatarakero nai airi vaiintima aru kaivo, ti.

⁸ Nahenti vika minti tivakeha ihi ti vauvaro Soruva vika tu ihirara kia quahora. Vira arara itovaro viva tiharo, Vika tiriara airi vaiinti arukaivo, tivake Devitirara viva uri aatara kero nai airi vaiintima arukaivo, ti variavo. Oho, vika antuqavano Devitiva ti vatuka varero avuhainaa vaiintivano variarire tie minti ti variavo? tiro.

⁹ Soruva minti tivakero vi entaraqaahairo vi haikarara noraiqaakero iriharo, Devitira toma amiteharo vira iri qoraiqama amite vaura.

¹⁰ Ho vira qararaa Soruva nai naavuqi vauvaro Noravano Kotiva qaqi kovaro qora maraquravano Soruraqi tuviqetovaro vaakama vira avu aatovano hampigama vuvaro viva vuera ntai vaiintira voqaara naveraiti vaura.

Minti vauvaro Devitiva vo enta vo enta nai *musiki* ruquti vauntema kero, vi entaravata ruquti vauvaro Soruva vaantaara vara tuatero nai iriro tiharo, ¹¹ Kaiqe te vaantaara aqu kaariraro Devitira poruvaagaa aru taatau taarire, tivakero vaantaara vira aqu kovaro Devitiva ruhiti vuvaro vaantaara viva qaqini aru viro. Qaiqaa vovata aruvaro Devitiva ruhiti vuvaro qaqini aruvura.

¹² Soruva tavovaro Noravano Kotiva vira qoririma kero Devitikantiro vaurara tiro, viva Devitira aatu qeteharo vaura.

¹³ Vira aatu qeteharo virara ti hampata variantorave tivakero, vira atitero tiharo, Are 1,000 iqoka vaiintiqaa raqikihara iqoka raquane, tuvaro Devitiva vika ntita varero navutaaka hampata oru raqi vaura.

¹⁴ Ho Noravano Kotiva Devitikantiro vauvarora tiro, viva navutaaka hampata vo tataa vo tataa raquqi viharo vika naatarake vaura.

¹⁵ Soruva tavovaro Devitiva mintima kero navutaaka naatarake vauvaro Soruva vira aatu voqama kero qetora. ¹⁶ Ekaa Isarerivata Iutaa-vata tavovaro Devitiva koqema kero iqoka vaiinti ntita varero navutaaka naatarake vaurara ti, vika virara quahe vaura.

Devitiva Sorura raavura varatora

¹⁷ Ho Soruva Devitira arukaainarara nai iriro tiharo, Hauri te tenta Devitira arukaarorave.

Kaiqe te vira atitaariraro viva iqokaqi viramanta Pirisia vika vira arukaate, tivakero viva Devitirara tiharo, Are kia qetaraitira, Nora Kotirara irihara kempukaiqama kera iqoka raqirera, te tenta raavura avuniara Meraapira ai amirerave, tiro.

¹⁸ Minti tuvaro Devitiva aqao tiro, Te gumina vaiintima vauro. Ti qora ankuvanovata kia autu vataa ankuvano vaimanta, virara iriha te kia ho avuhainaa vaiinti raavura varaainarave, tiro.

¹⁹ Minti tuvaro Soruva kempukaiqaakero vo enta kaama tero tiharo, Vi entaraqaa are Meraapira varenarave, tuvaro vi entava anintovaro Soruva qaqirakero kia vira amiraitiro, Mehoraihainaa vaiinti Adarielira amura.

²⁰ Mintuvaro Sorura raavura vo Mikaaliva voqama kero Devitirara antuqa aruvaro vaumanta vokuka vi uvara voru Sorura tiva amuvaro Soruva vi uvara iriro quahora.

²¹ Soruva naiqai iriro tiharo, Hove, te Mikaaliraqohai Devitira mintama vararerave. Te vira Devitira amiariraro viva Mikaalirao tiro, oru iqoka raqiramanta Pirisia vika Devitira arukaate, tiro. Mintimakero iriro Soruva qaiqaa Devitirara tiharo, Are ti raavura vo homa varenarave, tiro.

²² Soruva minti tivakero nai kaiqa vara amite vaukara tiharo, Nenavu tavaivaro Devitiva nariaraa vairamanta virara mintima tiate: Ho tavaane, avuhainaa vaiinti vivavata, vira kaiqa vaiinti vikavata ariara quaheha variavo. Homa are maa entara vira raavura varenarave tiate, tiro.

²³ Soruva minti tumanta vinavuka viva tuntemake Devitira tiva amuvaro viva aqao tiro, Te

vehi vaiinti vaiha kia monu airairavata vatauraro ti hutuvanovata kia vaimanta vaunarara ti, te kia avuhainaara raavura ho varaainarave, tiro.

²⁴ Devitiva minti tumanta Sorura kaiqa vaiintinavu vuru vi uvara tiva amuvaro ²⁵ viva vinavukara tiharo, Nenavu vuru Devitira mintima tiva amiate: Avuhainaa vaiinti viva kia ariara nora koqaa autuane, tivo. Viva ariara tiharo, Are oru navutaaka Pirisia iqoka vaiinti 100navu arukera tiqaa vuntu kaane. Are vika arukera vika qake paha toqakera 100navu viri ti timirage te vira tave, virara ti raavura koqaa homa vaivo tirarave tivo, tiate, tiro. Soruva mintima kero Devitira arukerara nai aatoqi iri vaura.

²⁶⁻²⁷ Ho Sorura kaiqa vaiintinavu vi uvara vuru Devitira tiva amuvaro Devitiva quahakero tiharo, Te homa vi koqaara autuke Sorura raavura varaainarave, tivakero Soruva kaamato entava kia aintoraqaa Devitiva vaakama nai iqoka vaiinti ntita varero oru iqoka raqiharo 200 Pirisia vaiinti arukero, vika paha toqakero vare anura Sorura avuqaa vaiharo kaara ntuvakero vira amura. Mintuvaro Soruva Mikaalira vira amuvaro Devitiva vira varatero vaura.

²⁸ Soruva kankoma kero iruvaro Noravano Kotiva Devitira hampata vauvaro vira raavura Mikaalira muntukavano Devitirara vaura. ²⁹ Mintuvaro Soruva voqavata Devitira aatu geteharo, ekaa nai qaqi vau entara vira navutaiqama amite vaura.

³⁰ Ho Pirisia vika airi tataa Isareri hampata iqoka raqi vauvarovata, Devitiva vika naatarake

vaura. Minturara ti, Devitiva Sorura iqoka vaiinti taruva avuniqama kero vaumanta vaiinti nahenti vira nora autu amura.

19

Soruva Devitira qoraiqama amite vaura

¹ Soruva Devitira arukaaaina uvara nai maaqu Ionataaniravata, nai kaiqa vaiintinavuvata, tiva nimura.

Minti tuvaro Ionataaniva Devitirara voqamakeru antuqa aruvarora tiro, ² viva oru Devitira rantakero virara tiharo, Ti qova ai arukareva auti vaivo. Mpo, raurihara variiane. Hura toqagira are vonaini oru kukeqavira variiane. ³ Are kukeqavi vairage te tenta qokanti mini ai tataaqa oru himpi vaiha, te ariara vira tiva amiariraro viva vonare tirera, ai viri tiva amiare, tiro.

⁴ Minti tivakero vira qararaa toqaqi Ionataaniva nai qokantiro oru mini vaiharo Devitirara Sorura tiva amiro tiharo, Are avuhainaa vaiintivano vaihara kiama nena kaiqa vaiinti Devitira qoraiqama amitaane. Devitiva kiama ai qoraiqama amitaraitiro, viva vo kaiqa vo kaiqa ai vara amiteharo ai koqema amite vaivama vaivo. ⁵ Haaru Devitiva nai qutuainararave nai qaqi variainararave kia noraiqaakero iriraitiro, viva oru Golaiaatira arukairave. Devitiva minti-varo Noravano Kotiva tinavu Isareri kahaqama timiteharo tinavu navutaaka naatara kairave. Vi entara are nenavano vira tavera voqama kera quahaanarave. Mpo, Devitiva kia qora okara autiraitiro, koqe vaiinti vaivara, are qumina vira aru kareva auti variaro. Nana kaarae? Are

qumina vira aru kairera, ai kaiqavano qora kaiqama varianarove, tiro.

⁶ Minti tuvaro Soruva Ionataaniva tu uvara iriro, Quqaama tiaro, tivakero nai aiqiqaa kauqu aqu kero tiharo, Noravano Kotiva ekaa enta qaqi variqiro vi vaira autuqaa te quqaama turo. Kiama te Devitira aru karerave, tiro.

⁷ Soruva minti tivakero „vuvaro„ Ionataaniva Devitira aaramakero Soruva tu uvara ekaa vi uvara vira tiva amiro, viragaahairo vira vita varero Soruva unaini vuru kovaro Devitiva haaru King Sorukantiro vaiharo kaiqa vara amintontema kero, qaiqaavata vara amite vaura.

⁸ Ho qaiqaa Pirisiavata Isarerivata iqoka raqi vaura. Devitiva nai iqoka vaiinti ntita varero oru kempukaiqama kero Pirisia ntaihamaqiro viharo vika naatara komantara ti, Pirisia vika qetake aiqu autute kantama vura.

⁹ Mintuvaro vo enta Soruva nai naavuqi oquvi vaiharo nai kauquqi vaantaara totatero vuvaro Noravano Kotiva qora maraqura vo atitovaro viva Soruraqi tuiqetero vauvaro Devitiva Sorukantiro vaiharo *musiki* ruqutiharo vauvaro

¹⁰ Soruva tiharo, Kaiqe vaantaara aqu kaariraro vira porovaqaa aru taatau taarire, tivakero vira aqu kovaro Devitiva ruhiti vuvaro vaantaara viva qaqini aru vuvaro Devitiva ruqema kero vura.

¹¹ Ho vohaa vi entara entaqi Soruva nai kaiqa vaiinti vonavu nititero tiharo, Nenavu oru Devitira naavuqaa raqiki vaivaro aatita viramanta oru vira aru kaate, tiro. Minti tuvaro Devitira naata Mikaaliva Devitira tiva amiro tiharo, Ai arukevorave. Himpira maaqihaira ruqemakera

vuane. Are kia vate entaqi virera, hura toqaqima ai arukevarave, tiro.

¹² Mikaaliva minti tiva kero naaqunta vara kero *uintuana* kantaruma tovaro Devitiva naaqunta vira utu varero vataini viavi ntero ruqema kero viro.

¹³ Vuvaro Mikaaliva una variqa katariqohai aututo haikara vara kero Devitiva vaito taintaraqaa vaitakero, tavuna varakero viraqaata aqutero, memeraa kauhivata varakero vira qiataini ntuva amitora.

¹⁴ Ho mintumanta Sorura kaiqa vaiintinavu ani Devitira ravaagavu kaare tuvaro Mikaaliva vikara tiharo, Devitiva aiha vivaroma vaivo, tumanta ¹⁵ vika anirante vuru Sorura tiva amuvaro Soruva vikara tiharo, Ne anirante oru nenta avuqohai naavuqi Devitira tavaate. Ne vira tave, vira nai tainta hampata auku vare aniqe te vira aru kaare, tiro.

¹⁶ Minti tumanta vika anirante oru Devitira naavuqi oriqete tavovaro una variqa aututo haikava vira taintaqaa vauvaro vira qiataini memeraa kaukiqai vaura.

¹⁷ Ho Soruva Mikaalira irero tiharo, Nanti-varae are ti unaqaraiqama kera ti navutaara qaqi kaararo ruqema kero vivo? tuvaro Mikaaliva nai tiva amiro tiharo, Aqao, Devitiva tiriara tiharo, Are kia ti kahaqirera, te ai aruma kararave, tivera te vira kahaqama amitauro, tura.

¹⁸ Ho Devitiva ruqema kero Romaini Samueriva vaunaini oruntero, Soruva nai vira arukareva auti vau uvara ekaa vi uvara Samuerira tiva amiro, viraqaahairo viva vikantiro Naioti vatukaini oru vaura.

19 Mini vaumanta vokuka Sorura tiva ami tiha, Devitiva Naiotini Ramaa vatuka aumanto vaivo, ti.

20 Minti tuvaro Soruva vaiinti vokuka nititero tiharo, Nenavu oru Devitira ravaaqavu vare aniate, tumanta vika mini orunte favomanta paropeti vaiinti vika Kotira uva tiva qoqaiqamake vauvaro Samueriva vika qiata vaiinti vaiharo mini himpiro vaura. Minti vauvaro Kotira Maraqravano Soruva nititokaqaavata tuvu vaiharo kempukaiqama nimitomanta vikavata Kotira uva tiva qoqaiqamake vaura.

21 Ho Soruva vi uvara iriro, viva qaiqaa vokuka nititomanta vikavata orunte vohaa qaramake Kotira uva tiva qoqaiqamake vauvaro, Soruva qaiqaa vokukavata nititomanta vikavata orunte vohaa qaramake Kotira uva tiva qoqaiqamake vaura.

22 Vika mintuvaro Soruva nai himpiro Ramainiara vura. Viya nora ruvu namari vaura Sekuni oruntero vihainaa vaiinti irero tiharo, Samuerika Devitika tainie variavo? tumanta vika tiha, Vitanta Naiotini Ramaa aumantoma variavo, ti.

23 Minti tuvaro Soruva aaraini vi vauvaro Kotira Maraqravano tuvu Soruraqaa vauvaro vivavata naveraitiharo Kotira uva qoqaiqamaqiro viharo Naiotini oruntora.

24 Soruva nai utavaaqa rahunku qaqini kero vivavata Kotira uva tiva qoqaiqamake vau vaiintika tuntemakero, Samuerira aaqanto vaiharo vohaa vi entara entaqivata aatitoraqaavata vataini toka vaiharo uva ti vaura. Minti ti vaurara tiro, vi uvava vi ani vaumanta vaiinti nahenti tiha,

Quqaee Soruvavata paropeti vaiintiqama vivo?
tura.

20

Ionataaniva Devitira kahaqura

¹ Ho Devitiva Sorura aatu qetakero Naiotini vaura kero rugema kero Ionataaniva vaunaini oruntero Ionataanira irero tiharo, Oho, Ionataanio, nana kaarae ai qova ti haru kareva auti vaivo? Kiama te ai qora qora okaravata autu amite vira qoraiqama amite vaunarave, tiro.

² Minti tuvaro Ionataaniva nai tiva amiro tiharo, Aqao, kiama ti qova ai arukareva auti vaivo. Viva ekaa nora haikave inaara haikave autireva iharo viva ti naane tiva timi vaivama vaivo. Viva ai arukareva itirio, viva kiama vi uvara kukeqa karaitiro, ti tivama timitirio. Kiama viva ai arukareva auti vaivo, tiro.

³ Minti tuvaro Devitiva aqao tiro, Ai qova kankoma kero tavaivaro ai antuqavano tiriara vairave. Mintima vaivarora tiro, ai qova ti aru kaaina uvara kia ai tiva amiraitiro, viva vi uvara kukeqatero tiharo, Hauri te vi uvara Ionataanira tiva amiariraro vira muntukavano qoraiqiantorave, tirave. Ho Noravano Kotiva ekaa enta qaqi variqiro vi vaira autuqaa te quqaama turo. Ai qova ti haru kaarirava aumantoma vaivo, tiro.

⁴ Minti tuvaro Ionataaniva Devitirara tiharo, Mpo, te nantiakee ai kahaqama amitararave? Are nana nana haikara ti autu timitaane tiraqe te ai autu amitarerave, tiro.

⁵ Ionataaniva minti tuvaro Devitiva tiharo, Hura Qaraaka Torara iriha kara neraqaa te oru

ai qokanti vaiha kara naariravama vaivo. Are ti qaqi kairage te kia mini viraiti, oru naahoqi kukeqavi variare. Te huravata moravata miniqai kukeqavi variqi viha entama karerave.

⁶ Ai gova kara neharo ai irero tiriara tainie vaivo tirera, are mintima tiane: Devitiva tiriara tiharo, Hoe te ti ankuvano Kotira *ofaa* iha quara amite entava qovaraiqinaini Betarihemini oru variainarave? tivera te hove tunarave. Minti tivakera nena qora tiva amiane.

⁷ Are minti tivakera nena qora tiva amiraro viva kogeve tirera, are te koqemake variainarara kankoma kera irinarave. Are tavairaro vira arara itairera, are viva ti qoraiqama timitaainarara kankoma kera irinarave.

⁸ Mpo, are Nora Kotira avuqaa vaihara tiriara tihara, Te ekaa enta ai tonti taruka vairerave tiva taanara iriharama, are ti nena kaiqa vaiinti koqema timitaane. Quqaa te ai qora qora okara amitaarirava vairera, are nenavano ti haru kaane. Hauri are nena qora kauquqi ti vuru kairaro ti harukaantorave tiro.

⁹ Devitiva minti tuvaro Ionataaniva aqao tiro, Kia mintima kera avu aato utuane. Oho, te tavaariraro ti gova ai qoraiqama amitareva irera, te vaakama ai vuru tiva amirarave, tiro.

¹⁰ Minti tuvaro Devitiva vira irero tiharo, Are tiriara nena qora tiva amiraro viva tiriara arara itairera, tavave vi uvara ti viri tiva timianarove? tiro.

¹¹ Devitiva minti tuvaro Ionataaniva tiharo, Aniqetanta naahoqi oru vaiha uva tiare, tivake-tanta naahoqi vura.

¹² Vitanta naahoqi orunte Ionataaniva Devitirara tiharo, Nora Kotira tinavu Isareri Variqa autuqaa te una tiarera, viva ti qoraiqama timitaarire. Huravata vira qararaavata te tenta qora ariara ireha tavarerave. Viva ariara quahairera, te are inanaini uva vara karerave.

¹³ Ti qova ai qoraiqama amiteharo ai aru kareva irera, te ai tivama amirarave. Te kia ai tiva amiraiti, kia ariara ruqemakera vuane tiarera, Noravano Kotiva anoma kero ti qoraiqama timitaarire. Mpo, Noravano Kotiva haaru ti qokantiro vaintema kero, aintirovata vairera, te hove tiataarave.

¹⁴ Naantiara te qaqi variarera, are Nora Kotira avuqaa nena kauqu aiqiqaa aqukera tiva tenantema kera, tiriara ike mpo tiva timitaane. Te qutu vuarera, ¹⁵ are ti vaintivara kia qoraiqama nimitaraitira, ekaa enta ekaa entama vika koqema nimitaqira vuane. Noravano Kotiva ekaa ai navutaaka aru taiqa kairara, are vi entara kiama tetanta tivataaina uvara tauru kaane. ¹⁶ Areve, ai vaintivarave, vi uvara tauru kaivera, Noravano Kotiva ni qoraiqama nimitaarire, tiro.

¹⁷ Ionataaniva minti tivakero viva nariara antuqa arintema kero, Devitiraravata muntuka vateharora tiro, viva tiharo, Mpo, Devitio, quqaa ai muntukavano tiriara vairera, are qaiqaa nena kauqu aiqiqaa aqu kehara virara ti tiva timiane, tiro.

¹⁸ Minti tivakero Ionataaniva Devitirara tiharo, Hura Qaraaka Torara kara ne entava varianarove. Hura ti qova kara nareka inaini vaiharo tavairaro ai virivano kia vairaro viva ariara, Tainie vaivo? tianarove.

¹⁹ Ho hura vira qararaa erainaini are tota kukeqavira variana oriva vainaini, qaiqaa mini oru kukeqavira ti veka variane.

²⁰ Are mini viraqe te veva vare, vo haika arireka intemake, taaramo tataa veva vi oriva vaavi vainaini arute, ²¹ viraqaahai tenta kaiqa vaiintiara oru veva rantakera nkaqu viri timiane tirerave. Te vira tiva ami tiha, Vevavano mainima vaivo. Vira vara viri timiane tiarera, are te iainanaini aniane. Noravano Kotiva ekaa enta qaqi variqiro vi vaira autuqaa te quqaama turo. Te minti tiarera, ti qova kiama ai qoraiqama amitaanarove. Are homa himpira aninarave.

²² Te tenta kaiqa vaiintiara, Vevavano vutunima vaivo tiarera, are himpira vonaini ruqema kera vuane. Are Noravano Kotivama ti titite vaivo tivakera vonaini vuane. ²³ Ho tetanta Nora Kotira avuqaa vaiha uva tiva taatau taunarara ti, hauri tetanta vi uvara tauru kaarorave, tiro. ²⁴ Ionataaniva minti tuvaro Devitiva naahoqi oru kukeqaviro vaura.

Mini vauvaro vira qararaa King Soruva Qaraaka Torara kara nerara iriharo kara nareva unaini vura. ²⁵ Viva naavuqi oriqetero nai mantaraini porovaa tataaqa oquviro vauvaro, Ionataaniva vira avuqaa nai mantaraini oquviro vauvaro, Apineva Sorura tataaqa oquviro vauvaro Devitiva oquviro vaunaini kia viva vauvaro gumina vatuka vaura.

²⁶ Soruva tavovaro Devitiva kia vauvaro viva kia uva tiraitiro, qaqi nai aatoqi iriro tiharo, Nantivaroe Devitiva kia vaivo? Vo haikavano Devitira qoraiqama amitaivaroe Kotira avuqaa kia takuquvi vairaitiroe, kia anivo? tiro.

²⁷ Ho vira qararaa vika qaiqaa ruvaqumavi kara nareka iha tavovaro Devitiva oquvi vau-naini qaiqaa qumina vauvaro Soruva nai maaqu Ionataanirara tiharo, Oho, Iesira maaqu Devitiva nantiharoe entavata vatevata kia kara nareva anivo? tiro.

²⁸ Minti tuvaro Ionataaniva nai qora tiva amiro tiharo, Devitiva Betarihemini vire iharo ti maantima kero ti irairave: ²⁹ Ti qata vakauka Nora Kotira *ofaa* iha quara amitareka iavaro, ti vakaava vovano tiriara uva vara kaivaro anivo. Are ti tontivano vairera, ti qaqi kairage te oru tenta qata vakaa tavaare, timanta te vira qaqi kauraro vivo. Devitiva mini vaiharoma kia ain-tiro ani kara naivo, tiro.

³⁰ Minti tuvaro Sorura araravano Ionataani-rara voqama kero itovaro virara tiharo, Oho, are hampi aaraqaahainaa nahenti maaquvanove. Te tavaurara are Iesira maaqu tontiqama kera vira mantaraini variaravave. Vira kaara are nena nokantira kaurira haikama varenarave.

³¹ Are kiae iriaro? Devitiva kia qutiraitiro, qaqi variqiro virera, are kiana ho avuhainaa vaiintiqama vira Isareriqaa raqikinarave. Ho are vaaka vaiinti vokiaka nititaira oru Devitira vite aniqe te vira aru kaare, tiro.

³² Soruva minti tuvaro Ionataaniva aqao tiro, Devitiva nana qora okara autira kaarae are vira aru kareva auti variaro? tiro.

³³ Minti tuvaro Soruva Ionataanira arukaare tiro, nai vaantaara aqukovaro Ionataaniva ruhiti vuvaro kia vira arura. Ho Ionataanira aato kenko tuvaro iruvaro vira qova Devitira aru kaarira avu aatova kempukaiqiro vaura.

³⁴ Mintima kovaro Ionataanira voqamakero arara itovaro viva himpiro kia kara naraitiro, vevantero viro. Qaraaka Torara iriha qaiqaa kara nareka u entava vauvaro Ionataaniva kia vi karara naraitiro, nai qova Devitira qoraiqama amitaainara kaara vira muntukavano qoraiquvaro vaura.

³⁵ Vira qararaa toqaqi Ionataaniva himpiro vainti voru vita varero tota náitanta Devitika tuntema kero, naahoqi vura.

³⁶ Ionataaniva vainti virauruara tiharo, Te veva vutuni aampaaqi taarirara are oru rantaane. Ho kantera vuane, tuvaro vi vaintiruva kantero vuvaro Ionataaniva veva vo aruvaro vainti vira ori aatarakero aruvura.

³⁷ Vaintiruvano veva aruvunaini oruntovaro Ionataaniva vira aarero tiharo, Vevavano vutun-toqamama vaivo. Are voqavata ori vaiquane, tiro.

³⁸ Ionataaniva qaiqaa vi vaintirura aarero tiharo, Kantera vuane. Kia qumina viraqaa variane, tiro. Ionataaniva minti tuvaro vainti viva veva oru nkaqu varero qaiqaa Ionataaniva unaini aniro.

³⁹ Vi vaintiruva Ionataaniva tu uvara okara kia kankoma kero iriraitiro vaumanta, Ionataanika Devitika náitantaqai vira okara irura. ⁴⁰ Ho Ionataaniva huruvata vevavata vaintiru amiro tiharo, Varera vatukaini vuane, tiro.

⁴¹ Tuvaro vainti viva vuvaro Devitiva ori hini mantaraini kukeqavi vauraqihairo Ionataaniva vaunaini aninterro vira avuqaa taaramo tataa tori kauru araviro nai viri vataini kero, viraqaa-hairo himpiro Ionataanira utu varero nai kukuqe nai kukuqe ihatanta iqi rate vaura. Devitiva

Ionataanirara iqi ratova Ionataaniva virara iqi ratoravata uri aatara kora.

⁴² Ho Ionataaniva Devitirara tiharo, Ho ai muntukavano qihaaqirara vuane. Noravano Kotiva vaiharo tavaimanta tetanta vira autuqaa tiha, Tetanta ekaa enta kia navutaiqiraiti kogemake variari, tetanta kuvuarama taarirauka vikavata mintima variqi vivarave, tunarave, tiro.

Ionataaniva minti tivakero anirantero vatukaini vuvaro Devitiva vo vataini vura.

21

Devitiva Nopini vura

¹ Devitiva Sorura aatu getakero Nopi vatukaini Kotira kaiqa vara amite vau vaiintira Ahimerekira tavareva oruntovaro viva Devitira tavolo aiku kauqu ntiri ntiri i vauvaro vira irero tiharo, Oho, nantivarae are nenaraa aniaro? Nantimantae kia vaiinti vonavu ai hampata aniavo? tiro.

² Ahimerekiva minti tuvaro Devitiva tiharo, Te avuhainaa vaiinti kaiqara irihama maini anuro. Avuhainaa vaiinti viva ti tititero tiharo, Kia vo vaiintivata tiva nimiraitira, evaara vi kaiqara varaane tivera, kia te virara ai tiva amirerave. Tenta iqoka vaiinti vikara vona ruvaaqumavi vaiha ti veka variate tunarave.

³ Devitiva minti tiva kero vi vaiintira irero tiharo, Are nana karae vataaro? Mpareti 5navu vatairera, ti timiane. Mpareti kia vatairera, vo kara timiane, tiro.

⁴ Devitiva minti tuvaro viva tiharo, Te kiama qaqi qumina mpareti vataraiti, Kotira amitaa mparetiraqaima vatauro. Ai iqoka vaiinti vika

nái nahenti hampata kia vaiteka vaivera, are homa vi mparetira varera vika nimirave. tiro.

⁵ Minti tuvaro Devitiva tiharo, Vika kia nahenti hampata vaitaakave. Vo enta vo enta vika navutaaka hampata raqirara iriha, vika nái ia haikara hampata takuquvi variavo. Vate tinavuqi vo qara i kaiqava qovaraiqimantara ti, tenavu anomake takuquvima vauro, tiro.

⁶ Devitiva minti tuvaro kia vo kara vau varora tiro, viva Kotira amito mparetira aavataiqura varakero Devitira amura.

(Vika mpareti Kotira Naavuqi vatora aavataiqura vara qaqini ke qaiqaa qaraaka vate vaura.)

⁷ Vi entara Sorura kaiqa vaiinti vo, Idomu vatanaava Doekiva vo kaiqa Kotira vara amitaainarara iriharo mini vaiharo [tavovaro Ahimerekiva mpareti vira varakero Devitira amura]. Doekiva Sorura purumakauqaa raqiki vau vaiintika qiata vaiintivano vaura.

⁸ Ho Devitiva Ahimerekira qaiqaa irero tiharo, Are vaantaarave iqoka paipeve vokira vaterae, kiae vataaro? Ayuhainaa vaiintivano ti vihi vaahi ti vaimanta te kia tenta auvihehavaa vararaiti, qaqi qumina anuraukave, tiro.

⁹ Minti tuvaro Ahimerekiva vira tiva amiro tiharo, Pirisia vaiinti Golaiaatira, are Elaa Uqitakanta vaihara aru kaana vaiintira, vira iqoka paipeqaima maaqi vaivo. Tenavu tavunaqohai vira apuqamake *efoti* utavaaqa vira tauvaqaini vatauro. Are vira varaataa irera, homa varenarave. Kia vo auvihehavaavata maaqi vaivo, tiro.

Minti tuvaro Devitiva tiharo, Vira nai voqaraa paipeve. Vira ti timiane, tura.

¹⁰ Ho vohaa vi entara Devitiva Sorura aatu ruqemakero King Akisiva Geti vatanaakaqaa raqiki vauva vaunaini oru ntorā.

¹¹ Oru ntovaro King Akisira kaiqa vaiinti vika Akisira tiva ami tiha, Ike, Devitiva maava Isareri avuhainaa vaiintivanove? Nahenti vika virara ihi nteha maantimake ihi tiarave;

Soruva airi vaiinti aru kaivaro

Devitiva viravata uri aatarakero

nai airi vaiintima aru kaivo, tiarave, ti.

¹² Vika minti tuvaro Devitiva vi uvara iriro tiharo, Oho, ʻte vira navunaaka airi aru kaunara kaara, King Akisiva ti haru kaantorave, tiva kero vira aatu voqama kero qete vaura.

¹³ Devitiva qeteharo avuhainaa vaiinti avuqaa-vata vira kaiqa vaiinti nivuqaavata vaiharo vuera vaiinti voqaantema kero vi ani vaura. Viva minti vaumanta avuhainaa vaiintivano nai kaiqa vaiinti hampata Devitira ravaaqavu karare tuvaro viva vuera vaiinti voqaantema kero, vaantaavura qentiqaa kakahiakara i vaiharo qaqi kovaro auvaantuvano vira noqihairo nteharo okauvau tuvi vaura.

¹⁴ Devitiva mintima kero unaqaraiqi vauvaro Akisiva vira tavero nai kaiqa vaiintiara tiharo, Tavaate. Maava vueraiqama vivo. Nantihae ne vira vita vare te unanaini aniavo? ¹⁵ Vueraiqama vuaka airitahaa maa vataraqaa variamanta ne nantihae vuera vaiinti vovata ti naavuqi vite aniavo? tiro. King Akisiva minti tiva kero Devitira qaqi kovaro vura.

22

Devitiva Adulaamu ori onavuqi vura

¹ Devitiva rugemakero Geti vatuka mini kero Adulaamu vatuka aumanto aiqina vaunaini ori onavuqi oru vaura. Viva mini vaumanta vira vakaukavarave, vira navunaa vonavuve Devitiva mini vaivo tu uvara iri, vikavata vira hampata mini otu vaura.

² Vaiinti vokuka vo maara vo maaraqi vaukave, airi *dinauqi* vaukave, vo haika kaara kia koge-make vaukave, vika vika 400vano Devitiva vaunaini oru vuvaro viva vika qiata vaiinti qama viro vaura.

³ Ho Devitiva mini varikero, viraqaahairo viva nai noka qoka ntita varero Misipaa vatuka Moapi vataini vura. Devitiva oruntero Moapi avuhainaa vaiintiaara tiharo, Are qaqi kaira ti noka qoka ai hampata maini variqi vi vaiqe te vaiha tavaariraro Kotiva ti nana haikae autu timitaarire, tiro.

⁴ Devitiva minti tuvaro Moapi avuhainaa vaiinti viva hove tuvaro Devitiva nai noka qoka mini komanta vira hampata vauvaro Devitiva oru qaiqaa ori onavuqi kukeqa viro vaura. ⁵ Viva viraqi vauvaro paropeti vaiinti Gaativa Devitiva vaunaini oruntero virara tiharo, Are kia qaiqaa-vata ori onavu maaqi variane. Himpira Iutaa vataini vuane, tuvaro Devitiva viva tunte iro, Iutaini Heretive tu nantaraqi oru vaura.

Soruva Kotira kaiqa vara amitoka arukora

⁶ Ho vo enta Soruva Gibeaa vatukaini oru aiqinaqaa nora katari okara oquvi vaiharo nai vaantaara kauquqi totatero vaura. Vira iqoka vaiinti vira ututumate vaumanta vaiinti vokuka Devitiva kukeqaviro vaurara vuru Sorura tiva amura.

⁷ Minti tiva amuvaro Soruva nai iqoka vaiintia tiharo, Ne Benaminira ankuqirauka koge-make iriate. Ne iri tiha, Devitiva noraigama viro, viva qaqi naahovata *uaini* naahovata tinavu timianarove tiarave. Quqaae Devitiva ni vohaiqa vohaiqa noraigama kaira ne 1,000 iqoka vaiintive, 100 iqoka vaiintigaave, raqikivarave?

⁸ Ne virara virara irihae ti qoraiqama timite uvara ti variavo? Oho, ne kia tiriara noraigaa ke iriavo. Kia niqihairo vovano ti maaquvano Devitikan tiro uva tiva taatau kairara ti tiva timirave. Kia niqihairo vovanovata ti tiva timiro tiharo, Ai maaquvano Devitira vihi ti vaivaro viva kukeqavi vaiharo ai arukaina aarara rante vaivo tirave, tiro.

⁹ Soruva minti tuvaro vi entara Idomu vatanaa vaiinti Doekiva Sorura iqoka vaiinti hampata himpi vaiharo Sorurara tiharo, Te Nopini vaiha tavauraro Devitiva Ahitupira maaqu Ahimerekiva vainaini oruntairave.

¹⁰ Ahimerekiva Devitirara iriharo Nora Kotira aarama amitero, viraqaahairo karavata Golaiaatira iqoka paipevata Devitira amirave, tiro.

¹¹ Doekiva minti tuvaro King Soruva vaiinti vokuka nititomanta vika Nopini orunte Ahimerekiravata, ekaa Ahimerekira anku Nopini vaiha Kotira kaiqa vara amite vau vaiintikavata, ntita vare Soruva vaunaini anura.

¹² Vika ntita vare Soruva vaunaini viri kovaro Soruva Ahimerekirara tiharo, Te tiarirara iriane, tuvaro Ahimerekiva tiharo, Nora vaiintivauvo, ho tirage iriare, tiro.

¹³ Ahimerekiva minti tuvaro Soruva vira irero tiharo, Nana kaarae are Devitikanтира ti qoraiqama timitena uvara tiva taatau taaro? Are Devitira karavata iqoka paipevata amira, virara Nora Kotira aarama amitaanarave. Are minti tianara kaara vate Devitiva ti navutaiqiharo ti haru kareva auti vaivo, tiro.

¹⁴ Soruva minti tuvaro Ahimerekiva aqao tiro, Ai iqoka vaiintiqihairo Devitiva avuni vaiharo ariara kempukaiqaa kero iri vaivama vaivo. Viva ai airaamaquvano vaiharo ai iqoka vaiinti vokiaka qiata vaiintivano vaiharo kogema kero ariqaa raqiki vaivama vaivo. Ekaa ai naavuqi variaka Devitiva koqe kaiqa varairara irihama vira nora autu ami variarave.

¹⁵ Quqaama te Kotira ireha Devitira uva tiva amiane tunarave. Te haaruvata vohaa enta vohaa enta mintunarave. Mpo, avuhainaa vaiintio, are kia tiqaavata ti ankuqaavata uva vataane. Tenavu kiama ai qoraiqama amitaaina uvara tiva taatau taunarave. Te kia iri tavauna haikarara are ti variaro, tiro.

¹⁶ Viva minti tuvaro King Soruva tiharo, Qaqira kaane. Kia te ai uva irirerave. Are nena anku hampata gutinarave, tiro.

¹⁷ King Soruva minti tivakero iqoka vaiintinavu vira tataaqa vaiha viraqaa maimaraara raqiki vauka tiva nimiro tiharo, Ne Nora Kotira kaiqa vara amite variaka, maaka aru kaate. Vika Devitiva rugema kero vurara iri tavevata, kia ti viri tiva timiarave. Vika Devitira mantaraini varia vaiintikama variavo, tiro.

Soruva Nora Kotira kaiqa vara amite vauka aru kaate tumanta iqoka vaiinti vika aqao ti, Hauri

tenavu Nora Kotira kaiqa vara amite variaka arukaarorave tivake kia vika arukaataa umanta qaqi vaura.

¹⁸ Mintuvaro Soruva Doekira tiva amiro tiharo, Arema vika aru kaane, tuvaro Doekiva Soruva tuntama kero, oru Kotira kaiqa vara amite vau vaiintika 85navu aru taiqa kora. Vi vaiintika *efoti* tavuna rumpateha Kotira kaiqa vara amitoka aru kora.

¹⁹ Doekiva vika arukovaro viraqaahairo Soruva nai iqoka vaiinti nititomanta vika Kotira kaiqa vara amite vau vaiintika vaunaini Nopini orunte, vaiintive, nahentive, vaintive, naama ne vaikave, purumakauve, sipisipive, donkive, ekaa aru taiqa kora.

²⁰ Vika Nopihainaaka ekaa arukehavata, Ahimerekira maaqu vo Abiataaraqai kia arukora. Abiataava ruqema kero viro, Devitiva vaunaini oruntero, vira iqoka vaiinti hampata vohaaraqai vaura.

²¹ Soruva nai iqoka vaiintinavu nititomanta vika orunte Nora Kotira kaiqa vara amite vauka aruko uvara Abiataava Devitira tiva amuvaro ²² Devitiva tiharo, Oho, te ai qokanti uva ti vauna entara Doekivavata vairave. Ho te tiha, Quqaama vi entara Doekiva titanta uva iriro, vuru Sorura tiva amivo, turo. Mpo, ti okara kaarama Soruva ai anku ekaa aru taiqa kaivo.

²³ Viva mintira kaara kiama getaane. Soruva aivata tivata arukareva auti vaivo. Are ti hampata vairaqe te ariqaa raqiki variarirara are homa vainarave, tiro. Devitiva minti tura.

23

Devitiva Keiraqi vauka ruaruama nimitora

¹ Ho Devitiva mini vaumanta vokuka vuru Devitira tiva ami tiha, Pirisia vika Keiraqi variaka hampata iqoka raqi variavo. Keiraqihainaaka *uiti* qantu vare vuru vo naavu vo naavuqi vataara, vika iqoka raqiha vi karara vare variavo, ti.

² Devitiva vika tu uvara iriro Nora Kotira irero tiharo, Hoe te otu Pirisia hampata raquainarave, kiae ho raquainarave? tuvaro Noravano Kotiva Devitira nai tiva amiro tiharo, Hove. Are otu Pirisia hampata raqihara, Keiraqi varia vaiinti nahentika ruaruama nimitaane, tiro.

³ Noravano Kotiva minti tumanta Devitira hampata vau vaiintika aqao ti, Vate tenavu maini Iutaini vaiha Sorura aatu qeteha vauro. Oho, tenavu Keiraini otu Pirisia iqoka vaiinti hampata raquainarara voqamake qeteha vauro, ti.

⁴ Vika minti tuvaro Devitiva qaiqaa Nora Kotira irovaro Noravano Kotiva Devitira nai tiva amiro tiharo, Ne himpi Keiraini otunte Pirisia vika ntaihaate. Te ni kahaqiari ne vika homa naatara kevarave, tiro.

⁵ Noravano Kotiva hove tuvarora tiro, Devitiva nai iqoka vaiinti ntita varero Keiraini otu ntero Pirisia hampata raqiharo Keiraqi vauka ruaruama nimitora. Devitiva nai iqoka vaiinti hampata Pirisia vika airitahaa aru kero vika purumakauvata varora.

⁶ Ahimerekira maaqu Abiataava Devitiva vau-naini ruqema kero vuva, vivavata Devitira

vataakero Keiraini vura. Viva viharoma *efoti* *tavunavata varero vura.

⁷ Ho Devitiva Keiraqi vaumanta vo vaiintinavu vuru Sorura tiva amuvaro Soruva tiharo, Ho Kotiva vira ti kauquqi kaanarove. Vaantaavuravano vi vatukara ututumatero vaivaro vaantaavura gentivanovata mini vairara tiro, Devitiva viraqi vaiharo karapuhiqu voqaarama vaivo, tiro.

⁸ Minti tiva kero Soruva nai iqoka vaiinti naaramakero vika hampata Keiraini otu Devitiva nai vaiintinavu hampata vau vatukara ututuma tareva vura.

⁹ Mini vireva vuvaro Devitiva vi uvara iriro Kotira kaiqa vara amite vau vaiintira Abiataarara tiharo, *Efoti* tavuna vare aniane, tuvaro ¹⁰ Abiataava vira vare anuvaro Devitiva Kotira aarero tiharo, Noravauvo, are tinavu Isareri Variqavano variaramanta te ai kaiqa vaiintivanoma vauro. Mpo, te iruraro Soruva ti kaara maaqi variaka vehi autu kaaina avu aatora utiharo maini tuvivo. ¹¹ Keira vatuka maaqi varia vaiinti nahentika vika ti Sorura kauquqi kevarave, kiae kevarave? Soruva maini tuvuaia uvava quqaae vaivo? Noravauvo, are tinavu Isareri Variqavanove. Te ai iraaia uvara ti tiva timiane, tuvaro Noravano Kotiva vira tiva amiro tiharo, Eo, viva tuvuanarove, tiro.

¹² Minti tuvaro Devitiva qaiqaa Nora Kotira irero tiharo, Keira vika ti tinta vaiintinavu hampata Sorura kauquqi vatevarave, kiae vatevarave? tuvaro Noravano Kotiva tiharo, Vika mintima ivarave, tiro.

* **23:6:** *efoti* tavunavano vaireva: Kotira kaiqa vara amite vau vaiintika nonkute vau tavunava vaura.

¹³ Noravano Kotiva minti tuvaro Devitiva vi uvara iriro vaaka nai iqoka vaiinti 600navu ekaa ntita varero Keira vatuka mini kero rugema kero vona vona vura. Soruva Devitiva vu uvara iriro, qaqira kero kia Keiraini vura.

Devitiva aiqinaini oru vaura

¹⁴ Devitiva rugema kero viro, Sifi vatuka hini mantaraini aiqinaini oru vaura. Mini nora orivanovata vaunaini vauvaro Devitiva koqema kero kukeqaviro vauvaro Soruva Devitira aru karare tiro, vo enta vo enta vira rante vauvaro Kotiva kia Sorura qaqi kovaro Devitira ranta kora.

¹⁵ Ho vo enta Devitiva Sifi vatuka aumanto Horesive tunaini vaiharo iruvaro Soruva Devitira rantakero arukaare tiro, Sifi vatukaini vireva auti vaura. ¹⁶ Devitiva qihaaqira muntuka varaarire tiro, Ionataaniva oru virara tiharo, Kotiraraqai kempukaiqama kera iriqira vuane, tiro.

¹⁷ Minti tivakero viva tiharo, Mpo, are kia getaane. Ti qova Soruva kiama ho ai ranta kero ai qoraiqama amitaanarove. Naantiara arema Isareri avuhainaa vaiintivano vairaqe te ai naantiaraini vairarave. Ti qovavata vi uvarara iri tavairave, tura.

¹⁸ Tivakero Nora Kotira avuqaa vitanta náitanta vohaana tampamavi vaire tu uvara qaiqaa tiva taatau tora. Vitanta uva tiva taiqake Ionataaniva nai maaqaini vuvaro Devitiva Horesini vaura.

¹⁹ Ho Sifihainaaka vokuka oru Soruva Gibe vatukaini vaunaini orunte virara tiha, Devitiva tinavu maaqa Iutaa *sauti* mantaraini Hakila Aiqina Horesinima kukeqaviro vaivo.

²⁰ Avuhainaao, are tairentae mini aniataa irera, aniraqe tenavu vira ravaaqavuke ai amiare, ti.

²¹ Vika minti tuvaro Soruva vika tiva nimitiro tiharo, Hove. Ne tiriara noraiqaake iriarara tiro, Noravano Kotiva ni kogema nimitaarire. ²² Vo kiaka tiha, Devitiva avu aato vataa vaiintivano vaimantara ti, ne kia ho vira vaaka ranta kevarave, tiamanta irunarave. Ho ne anirante oru qaiqaavata kankomake viva vaina vatukara tave, vira tave vaiintikavata kankomake tavaate.

²³ Ho viva voqi voqi kukeqaviro variainara, ne viravata rantake tave, vaakama kante viri ti tiva timige te ni hampata orunte tavaare. Oho, viva vi mantaraini vairera, te homa vira ranta kararave. Viva kia mini vairera, te ekaa Iutaini vi aniha vira rantarerave, tiro.

²⁴ Soruva minti tumanta Sifihainaaka anirante vika naane nai maaqaini vura. Vika orunte tavovaro Devitiva nai iqoka vaiinti hampata Iutaa hini mantaraini Maoni Aahara Vataini vaura.

²⁵ Devitiva mini vau uvara Soruva iriro, nai iqoka vaiinti ntita varero vira rantareva vumanta vokuka Devitira yuru tiva amuvaro Devitiva Maonini orivano kirikairiro vaunaini oru vaura.

²⁶ Mini vauvaro Soruva nai iqoka vaiinti hampata vi aiqinara hini mantaraini Devitirara rante vauvaro Devitiva Sorura aatu getakero aiqina hini mantaraini nai iqoka vaiinti hampata kantama vura.

Ho Soruva nai iqoka vaiinti hampata oru aumakaa Devitira nai iqoka vaiinti hampata ravaaqavu karare tuvaro ²⁷ vo vaiintivano anintero Sorura tiva amiro tiharo, Oho, Pisisia vika ai navunaaka hampata raqirekama aniavo. Are kantera anirantera vuane, tiro.

²⁸ Viva minti tuvaro Soruva vi uvara iriro kia qaiqaa Devitira avataqiro viraitiro, anirantero Pirisia hampata raqireva vura. Soruva qaqirakero vi aiqinaraqaahairo vurara ti, maa entara vi aiqinara autu nteha, *Sela-Ha-Maklekotive – Qaqirakero-Vu-Orirave*, ti variara. ²⁹ Ho Devitiva mini vaura kero oru Eni-Gedi vataini vaiintivano kogemake kukeqavi vaunaini vura.

24

Devitiva kia King Sorura arukora

¹ Soruva Pirisia ntata vuru kero orurantero ani vaumanta vokuka Sorura tiva ami tiha, Devitiva Eni-Gedi Aahara Vatave tianainima vaivo, tura.

² Vika minti tuvaro Soruva Isareri iqoka vaiintiqihairo kempuka vaiinti 3,000navu kaama tero ntita varero Devitira nai vaiintivara hampata rantareva Qaakau-Memera-Onkaiqive tura aumanto vura.

³ Soruva oruntovaro ori onavu vovano aiqina vira vevaqi aara aumanto vauvaro sipisipi ohaavata mini vaura. Ho Soruva raha tareva onavuqi oriqetero, viva Devitiva nai vaiinti hampata onavu tauvaqaini kukeqavi vaura kia tavora.

⁴ Ho viraqi vauka Sorura tave Devitirara tiha, Ho tavaane. Haaru Noravano Kotiva ariara minti tirave: Te ai navutaara ai kauquqi kaarirara are nana okara autuataa inara homa viraqaa autinarave, tirave. Vate vi entavama anintaivo. Ho vaaka vuane, tuvaro Devitiva qako qakomaqiro Soruva vaunaini oruntero, vira tavuna hini viti toqa varovaro Soruva kia virara iri tavora.

⁵ Devitiva Sorura tavuna toqa varero viraqaa-hairo viva tiharo, Oho, te kia mintiataarave,

tivakero ⁶ nai vaiintivara vaunaini oruntero vikara tiharo, Mpo, Noravano Kotiva kia ti qaqi kairage te tenta avuhainaa vaiinti qoraiqama amitaare. Viva avuhainaa vaiinti variarire tiro, Noravano Kotiva vira kaama tairara ti, hauri te viva kaama tai vaiintira qoraiqama amitaarorave, tiro.

⁷ Devitiva minti tivakero nai iqoka vaiinti niti haro qioqama komanta kia Sorura arukora. Mintuvaro Soruva viraqihairo himpiro vevantero vura. ⁸ Viva vuvaro Devitiva onavuqihairo Sorura naantiara vevantero vira aarero tiharo, Nora vaiinti ti avuhainaa, tuvaro Soruva tuqantaa viro tavovaro Devitiva vira avuqaa kankakaama viro nai viri vatainiqama kora.

⁹ Viva Sorurara tiharo, Mpo, are nantiharae vo kiaka tiriara viva ai qoraiqama kareva auti vaivo tia uvara iri variaro?

¹⁰ Ho tavaane. Vate are onavuqi variararo Noravano Kotiva ai ti kauquqi kaimanta ti iqoka vaiinti hini kiaka ti vihi tiha, Ho vira arukaane tiamantavata, te kia ai arukaraiti, qaqi vehakuma amitauro. Te tiha, Hauri te tenta nora vaiinti Noravano Kotiva kaama taira arukaarorave, tivake kia ai arukauro.

¹¹ Ti qo, te ai tavuna viti tenta kauquqi tutaunara tavaane. Te ai vaataqaahai vira toqa varevata, kia ai arukaunarave. Ho are kankoma kera iriane.

Te kia qora kaiqa ai autu amitaraiti, kia ai qoraiqama amitaunarave. Minti vauraravata, are guminama ti haru kareva rante variaro.

¹² Ho Noravano Kotiva naima titanta raira kero tavairaro ariqie qora okaravano vaivo, tiqie qora

okaravano vaivo tianarove. Are ti qoraiqama timitaanara kaara Noravano Kotiva naima tiqaa muntu kaarire. Hauri te tenta kauquqohai ai qoraiqama amitaarorave. ¹³ Maa uvara haaru tivatora iriane:

Qora vaiinti vikaqihairo vaaqu

kaigavano qovarama vi vairave, turave.

Te qora vaiinti vaihavauve, ai qoraiqama amitarave. ¹⁴ Are tinavu Isareri avuhainaa vaiintivano ta vaiintira ravaaqavu karevae auti variaro? Are ti arukarevae ti avataqira ni variaro? Te nantima vauraukae vauro? Te vairera, qutuvi vairirave, qumina taruve, voqaarama vauro.

¹⁵ Ho Noravano Kotiva naima titantaqihairo raira kero tavairaro tiqie aiqie qora okaravano vaivo tianarove. Viva ti auta ntiharo viva tiriara kia viraqi qora okaravano vaivo tianarove. Viva minti tivakeharoma ti ai kauquqihairo ruaruama timitaanarove, tiro.

¹⁶ Devitiva minti tuvaro Soruva vira irero tiharo, Mpo, Devitio, ti maaquo, aree tiriara minti ti variaro? tiva kero iqi rate vaura.

¹⁷ Viva Devitirara tiharo, Arema koqe vaiintivano variaramanta tema qora vaiintivano vauro. Are ti koqema timite variaramanta te ai qoraiqama amite vaunarave. ¹⁸ Mpo, vate are ti koqema timitaanarara tiaramanta te iruro. Quqaama, Noravano Kotiva ti ai kauquqi kaivara are kia ti haru karaitira, ti koqema timitaaro.

¹⁹ Te irunarave. Vo vaiintivano nai navutaara qoraiqama amitareva iharo, viva kiamu ho vira qaqi kairaro vuanarove. Mpo, are ti koqema timitaanarara iriharoma Noravano Kotiva ai koqema amitaarire. ²⁰ Ho te vate kankomake iri

tavaurara are naantiara Isareri avuhainaa vaiintiqama vira, vikaqaa koqema kera raqikiqira vi vairamanta vika koqemake variqi vivarave.

²¹ Are Nora Kotira autuqaa mintima iane: Naantiara avuhainaa vaiintivano vaihara kiama ti anku vaiinti nahenti ntaihama kaane. Hauri are vika arukairaro ti hutuvanovata vika nutuvanovata ekaara taiqa vuantorave, tiro.

²² Soruva minti tuvaro Devitiva Nora Kotira autuqaa te mintima ianarave tuvaro Soruva anirantero nai maaqaini vuvaro Devitiva nai iqoka vaiinti hampata anirantero nai kukeqavi vau aiqinaraqi vura.

25

Samueriva qutu vura

¹ Samueriva qutu vumanta ekaa Isareri vika ani ruvaqumavi vaiha virara iqi rata amitora. Vika virara iqi rata amite, nai maaqa Romaini vira quntama tora. Ho vo entanavu aitarovaro Devitiva nai iqoka vaiintinavu ntita varero Paraani Aahara Vataini oru vaura.

Avikeriva Devitira kahaqura

²⁻³ Maoni vatukaihainaa vaiinti vo *Nabaarirave* – *Kia-Avu-Aato-Vataarave* tu vaiintiva vaura. Viva Kalepira vohaa ankuvano vauvaro vira vatavano Kaameli nora vatuka aumanto vaura. Nabaariva airi airaira vato vaiintiva vaiharo sipisipi 3,000 vatero, memeraa 1,000 vatora.

Vira naata Avikeriva koqe avu aato vataava vauvaro vira viri vaatavanovata koqe iro vaura.

Mintima vauvarovata, vira vaati Nabaariva voqama kero vaiinti niti vau vaiintiva vaiharo nai airaira kampaigama kero tuate vauva vaura.

⁴ Ho Devitiva aahara vataini vaiharo iruvaro Nabaariva Kaameli vataini vaiharo nai kaiqa vaiinti hampata sipisipi kaahi teqe vauvaro ⁵ Devitiva vaiinti 10navu nititero tiharo, Nenavu Kaamelini otunte ti hutu nteha Nabaarira uva mantama timitaate, tiro.

⁶ Minti tivakero viva tiharo, Nenavu vira tiva ami tiha, Devitiva ariara mintima tivo: Arevata ai vaiinti nahentivata koqemake vaiqe te hove tiataarave. ⁷ Ne maa entara sipisipi kaahi teqe variarara vokiaka tiamanta te irunarave. Ai sipisipiqaa raqikia vaiintika maini Kaamelini tinavu hampata variamanta tenavu kia vika qoraiqama nimitaraiti, vika airaira kia voqavata muara va-raunarave.

⁸ Are nena kaiqa vaiinti irairamanta vikavata vohaa uvaqaima tivarave. Ho virara irihara are te qaraaka vaiintinavu nititaurauka quahama nimatehara vinavukavata, ti nena maaqu Devitikavata, hoe kara vatenara tinavu timinarave? turo, tiro.

Devitiva minti tiate tivakero vi vaiintinavuka nititomanta ⁹ vinavuka Nabaariva vaunaini otunte Devitiva tu uvara Nabaarira tiva ami vira veka vaura.

¹⁰ Devitiva nitito vaiintika Nabaarira veka vauvaro viva vinavukara aqao tiro, Devitiva nai ta vaiintivave? Iesira maaqu viva ta vaiintivave? Kia te vira tavaunarave. Vate maa entara airi kaiqa vaiinti nai nora vaiinti aatu ruqemake vuavaro vivavata ruqema kero virave.

¹¹ Hauri te tenta kara, mparetive, namarive, mative, tenta kaiqa vaiinti nimirera iainara varake, kia tavauna vaiintika nai taihai aniaka gumina nimiarorave, tiro.

¹² Nabaariva minti tumanta Devitiva nitito vai-intika tuvurante vuru ekaa viva tu uvara Devitira tiva amura.

¹³ Vira tiva amuvaro viva tiharo, Oho, ne ekaa iqoka paipe qera iate, tumanta vika Devitiva tuntemake, qerama tovaro Devitiva naivata iqoka paipe taaqeni rumpa varero nai iqoka vaiinti 400navu ntita varero viharo 200navu nai airairaqaa raqikiate tiro mini kora.

¹⁴ Mintuvaro Nabaarira kaiqa vaiinti vovano vuru vira naata Avikerira tiva amiro tiharo, Devitiva aahara vataini vaiharo nai vaiinti vokiaka nititaimanta vika tuvu tinavu nora vaiinti uva man-taavaro viva kia vika quahama nimitaraitiro, vikara qora uvaqaima tivo.

¹⁵ Ho tenavu sipisipiqaa raqiki vauna entara vi vaiintika kia tinavu qoraiqama timitaraiti, vika tinavu koqe okara autu timiteha kia tenavu una haikara vo haikavata muara varaarave.

¹⁶ Tenavu mini vaiha entaqive, aatitairagaave, sipisipiqaa raqiki vauramanta Devitira vaiinti vika tinavuqaa raqikiha koqemake antua timite variarave.

¹⁷ Mpo, Avikerio, vatema Devitiva nai iqoka vaiinti hampata tuvu tinavu nora vaiinti qoraiqama amitero, ekaa vira hampata vaurauka tinavuvata qoraiqama timitaanarove.

Viva mintiantorave tira, are koqema kera avu aato utukera vo aara ranta kairaro vi maarava kia tinavuqaa qovaraiqiarire. Nabaariva nai

qora vaiintivano vaiharora tiro, viva kia tenavu tiaina uvara ho irianarove, tiro.

¹⁸ Viva minti tuvaro Avikeriva vaakama mpareti 200navu vara vatero, memeraa pahiqi *uaini* kagatora taaraqanta vara vatero, sipisipi 5navu untatora vara vatero, *uiti* untatora 20 *kilo* vaura vara vatero, *uaini* tava aaharaiqamake taatautora 100 navu vara vatero, *fiki* tava aaharaiqamake taatautora 200navu vara vatero, ekaa vi karara donkinavu tauvaqaaqaa vara vaari vatora.

¹⁹ Vatero viraqaahairo nai kaiqa vaiinti tiva nimiro tiharo, Nenavu vare avuni vi vaiqe te ninavu naantiaraini vuare, tiro. Minti tivakero Avikeriva kiama nai vaati Nabaarira tiva amiraitiro qaqi viro.

²⁰ Viva donkiqaa oquviro Devitira rantareva aaraini viviro, aiqina muaqentuna oruntero tavovaro Devitiva nai iqoka vaiinti hampata vihairo tuvuvaro Avikeriva vika ntita kora.

²¹ Devitiva tuviharo nai aatoqi mintimama iriro: Te aahara vataini vaiha viva i haikara koqemake raqiki amiteha, kia tenavu vira airaira voqavata muara varaunarave. Te mintima amitaurovata, vi vaiintiva ti qoraiqama timitaivo. Oho, te qumina viva i haikara raqiki amitaunarave.

²² Mintiverama te vate entaqiqai vi vaiintira nai kaiqa vaiinti hampata aru taiga kaariraro toqaqi kia voqavanovata qaqi variarire. Te kia mintiarera, Kotiva homa ti qoraiqama timitaunarove, tiro.

²³ Devitiva minti tiva kero aaraini tuvi vauvaro Avikeriva Devitira tavolo vaakama donkigaa-hairo vatani vaavintero Devitira avuqaa higin-tiviro vaura.

²⁴ Viva Devitira aikuqi vaiharo virara tiharo, Mpo, nora vaiintio, are qaqi kairage te ai kaiqa nahentivano uva tiare. Mpo, te tiarirara iriane. Are ekaa Nabaarira uva tiqaagai vataane. ²⁵ Viva qora vaiintivano vaivo. Are kia virara noraiqaa kera iriane. Viva nai autu *Nabaarira – Kia-Avu-Aato-Vataara* aanantero, kia avu aato vataava vaiharo hampi kaiqaagai vare vaivama vaivo. Mpo, nora vaiintio, are nititaana vaiintika te kiana tavaunarave. «Te vinavuka tavauraitirio, te vika kara nimuraitirio.»

²⁶ Hauri are Nabaarira qora okara kaara nai kaiqa vaiinti hampata vika aru taiqa kerorave tiro, Noravano Kotivama ai ravaagavu kaivo.

Ho te Nora Kotira avuqaavata ai avuqaa-vata vaiha mintima turo: Kotiva Nabaarira qo-raiqama amitareva autintema kero, viva ai navu-taakavata qoraigama nimitairera, te hove tirar-ave turo, tiro.

²⁷ Avikeriva minti tiva kero Devitirara tiharo, Nora vaiintio, te vare uruna karara maa varakera nena iqoka vaiinti nimiane.

²⁸ Mpo, te ai kaiqa nahentivano ti vauna uvarara qora uvave tirera, are kia virara no-raiqaakera iriraitira, ti tauru timitaane. Te iri tavaurara are Nora Kotirara iriharama iqoka raiqi variaro. Are mintiararora tiro, Noravano Kotiva ai kaama tairarama are Isareri avuhainaa vaiintivano vainarave. Ai naintivaravata himpi avuhainaa vaiinti vaihama Isareri vatanaakaqaa

raqikivarave. Virara virara iriharama are qaqi vaina entara kia qaqi kairaro qora okaravano ariqaa qovaraigiarire.

²⁹ Vo vaiintinavu ani ai arukareka ivera, Noravano Kotiva ai Variqavano ariqaa koqema kero raqikianarove. Vaiintivano nai i haikara koqe haikaqaa raqikintema kero, viva ariqaa raqikiqiro virara are ho vainarave. Vaiintivano ori naaquntaqi vatero aqukaintema kero, viva ainavutaaka vara aqukairamanta taiqa vivarave.

³⁰ Mpo, nora vaiintio, Noravano Kotiva nai aiiqaa kauqu aqu kero ai koqema amitarerave ti uvara iriharo viva ai noraiqama kairara are tinavu Isareri avuhainaa vaiintivano vaina entara ³¹ are kia kauriraitira, ho are tihara, Te kia qumina uva kaara vaiinti vo arukaunarave. Vika ti qoraiqama timitaamanta te kia vika nai qoraiqama nimitaunarave, tinarave.

Mpo, vi entara Noravano Kotiva mintima kero ai koqema amitairara, are vi entara kia tiriara tauru karaitira, ti nena kaiqa nahentiara iritaane, tiro.

³² Avikeriva minti tuvaro Devitiva virara tiharo, Ike, te Nora Kotira tinavu Isareri Variqara quaheha vira autu tuahere vauro. Vivama ai atitaivara are uru ti ranta kaaro. ³³ Ai avu aatovano koqe avu aato vaivara are minti tiharama ti ravaaqavu kaaramanta te vate kia Nabaarira qora okarara iriha tenta kauquqohai qumina vaiintinavu otu arukauro. Mpo, Kotiva ai koqema amitaarire.

³⁴ Noravano Kotiva ti ravaaqavu kaimanta te kia ai qoraiqama amitauro. Ho Noravano Kotiva ekaa enta qaqi variqiro vi vai Variqava vaimanta

te vira autuqaa quqaa mintima turo: Huvio tiane. Are kia vaaka te unanaini uruaraitirio, hura toqaqi Nabaarira kaiqa vaiinti voqavanovata kiana qaqi vaitirio, tiro.

³⁵ Devitiva minti tivakero Avikeriva ekaa kara vara vuru amura varero virara tiharo, Ho ai muntukavano paru irara maaqaini vuane. Are tianantemake, te mintirerave, tiro.

³⁶ Devitiva minti tuvaro Avikeriva ururantero Nabaarira naavuqi otuntero tavovaro viva nora kara qeramakero ne vaura. Quaheharo karavata *uainivata* neharo vueraiqama vuvaro Avikeriva vira uva tiva amirare tiro tavovaro viva vueraiqama vuvarora tiro, kia tiva amura.

³⁷ Ho vira qararaa toqaqi vira avu aatovano koqema vuvaro Avikeriva ekaa uva tiva amuvaro iruvaro vira muntukavano qoraiquvaro vira vaatavano qutu ntava vura. ³⁸ Ho Nabaariva 10 entanavu variqiro vuvaro Noravano Kotiva vira aru kovaro qutu vura.

³⁹ Nabaariva qutu vuvaro Devitiva viva qutu vurara iriro tiharo, Te Nora Kotirara voqamake quaheha vira autu tuahere vauro. Nabaariva ti qoraiqama timitai okarara iriharo Noravano Kotiva naima vira qoraiqama amitaivo. Viva ti nai kaiqa vaiinti qioqama taimanta te kia qora okara autunarave. Nabaariva nai qora okara autira kaara Noravano Kotiva vira arukaivo, tiro.

Devitiva minti tivakero viraqaahairo viva Avikerira varareva iharo uva varakovaro viva unaini vura.

⁴⁰ Devitiva nai kaiqa vaiinti vonavu nititomanta Kaamelini otunte Avikerira tiva ami tiha,

Devitiva ai varareva tinavu tititaimanta tenavu ai vitarera tuvuro, ti.

⁴¹ Vika minti tuvaro Avikeriva vika tu uvara iriro tori kauru araviro nai viri vatani vatero tiharo, Ho te vira kaiqa nahentima vauro. Te tenta nora vaiinti vira kaiqa vaiintinavu aiqu homa hiqama nimitararave, tiro.

⁴² Avikeriva minti tivakero vaakama nai kaiqa nahenti 5navu ntita varero nai donki tauvaqaaqaa vaarintero Devitira vaiintinavu hampata Devitiva unaini oruntero vira varatero vaura.

⁴³ Devitira naata avuniava Ahinoamiva Jeseririhainaava vauvaro vira naantiara Avikeriravata varatora.

⁴⁴ Sorura raavura Mikaalivavata Devitira naatavano vauvarovata, Soruva vira varakero Laisira maaqu Palitira amura. Palitiva Galimihainaava vaura.

26

Devitiva qaiqaa Sorura vehakuma amitora

¹ Soruva Gibeaini vaumanta Sifihainaa vaiinti vokuka orunte virara tiha, Devitiva aahara vata auvahini Hakila Aiqinainima kukeqaviro vaivo, ti.

² Vika minti tuvaro Soruva vaakama Isareri iqoka vaiinti taruka 3,000navu ntita varero Sifi Aahara Vatani Devitira rantareva ³ otu Hakila Aiqinavano vaunaini aara auvahini nai *seri* naavu maaqa kaqa tero vaura.

Mintuvaro Devitiva aahara vatani vaiharo Soruva vira rantaqiro anu uvara iriro, ⁴ vi uvara quqaa uvae vaivo, una uvae vaivo tivakero, vaiinti vokuka ampeqamake tavaate tiro, vika nititaimanta vika oru Sorura tave orurante ani Devitira

tiva amuvaro ⁵ Devitiva Soruva *seri* naavu maaqa kaqa tonaini viro.

Devitiva mini oru ntero tavomanta Soruka Apineka *seri* naavu maaqa kaqatora avutana vaite vaumanta iqoka vaiinti vika vitanta ututumate vaite vaura. Apineva Sorura iqoka vaiinti vika qiata vaiintivano vaura.

⁶ Ho Hiti vatanaa vaiinti Ahimerekivavata, Seruira maaqu Abisaiva Ioaapira vakaava viva-vata, Devitira hampata himpi vauvaro Devitiva vitanta irero tiharo, Nitantaqihairo tavave tintiro Sorura vatukaqi vuanarove? tuvaro Abisaiva te ainti virerave tiro.

⁷ Ho vi entara entaqi Devitiva Abisaikantiro vatukaqi oriqetero tavovaro Soruva vatuka avutaqi vaiteharo nai vaantaara aratova vira qiataini vaumanta Apinevavata iqoka vaiinti vonavuvata Sorura ututumate vaite vaura.

⁸ Vika mintimake vaite vauvaro Abisaiva Devitira tiharo, Vatemala Kotiva ai navutaara ai kauquqi vataivo. Are qaqi kairaqe te vira arukaare. Te nai vaantaara varake viraqohai kia taara tataa aquke ariraiti, vohaa tataa aquke vira aru vataqaa taatau taariraro viva qutu vuarire, tiro.

⁹ Viva minti tuvaro Devitiva aqao tiro, Are kia vira qoraiqama amitaane. Noravano Kotiva naima Soruva avuhainaa vaiinti variarire tiro, vira kaama tairave. Vo vaiintivano Sorura qoraiqama amitairera, Noravano Kotiva vi vaiintira naivata qoraiqama amitaanarove, tiro.

¹⁰ Devitiva minti tivakero qaiqaavata tiharo, Noravano Kotiva ekaa enta qaqi variqiro vi vaira autuqaama te ai tiva amuro: Noravano Kotiva

naima Sorura arukaanarove. Viva nai qutu-
aina entava anintairaroe qutuanarove, navu-
taaka iqoka raqihae vira arukevarave. ¹¹ Hauri
te Noravano Kotiva kaamatai vaiintira arukaaro-
rave. Noravano ti kahaqirage te kia mintiare.
Kaiqetanta vira qiataini vaira vaantaaravata na-
mari taquvataqai vare vuare, tiro.

¹² Devitiva minti tivakero Sorura qiataini vau
haikaraqai varero Abisaikantiro vuvaro kia vo
vaiintivanovata vitanta tave, vitanta autu okarar-
avata tavora. Kia vovanovata vaitoraqihai him-
pura. Noravano Kotiva vika aavata vaita ko-
manta vaita vura.

¹³ Ho Devitiva Sorura *seri* naavu maaga uqi-
taini vaura mini kero oru vuruni niaraini vai-
haro ¹⁴ Sorura iqoka vaiintinavuvata Apinera-
vata naarero tiharo, Apineo, vo tiane. Te aima
aare vauro, tuvaro Apineva vo tivakero tiharo,
Are ta vaiintivave? Are tavave avuhainaa vaiinti
vauraqama kehara minti ti variaro? tiro.

¹⁵ Apineva minti tuvaro Devitiva virara ti-
haro, Quqaee are qorainti taruva variaro? Is-
areri iqoka vaiintiqihairo ta vaiintivave ai vo-
qaava vaivo? Ho are nantiharae kia koqema
kera nena avuhainaa vaiintiqaa maimaraara
raqikiaro? Are kiae tavaaro? Vatema vaiinti vo-
vano avuhainaa vaiinti arukareva ne *seri* naavu
maaga kaqataaraqi oriqetaivo.

¹⁶ Apineo, are kiama koqe kaiqa varaaro. No-
ravano Kotiva ekaa enta qaqi variqiro vi vaira
autuqaa te mintima turo: Are nena iqoka vaiinti-
navu hampata vaiha Noravano Kotiva kaamatai
vaiintiraqaa kia koqemake maimaraara raqiki-
avo. Oho, vira kaara ni ekaa aru kaataarave.

Ne oru tavaate. Vaantaaravata namari taquvata avuhainaa vaiinti qiataini vaira, qaqie vaivo, kiae vaivo? tiro.

¹⁷ Devitiva minti tuvaro Soruva Devitira aunta viraaqama kero iriro, vira aarero tiharo, Devitio, ti maaquo, areve ti variaro? tuvaro Devitiva tiharo, Eo, ti nora vaiinti avuhainaao, tema ti vauro, tiro.

¹⁸ Minti tivakero Devitiva tiharo, Nora vaiintio, te nana qora kaiqa vara amitaurare are ti nena kaiqa vaiintiara rante variaro?

¹⁹ Avuhainaa vaiintio, te tiarirara iriane. Noravano Kotiva naie ai vihi tiharo tiriara qoraiqama amitaane tivarae aniaro? Vi uvava quqaa uva vairera, te *ofaa* vo Nora Kotira iha quara amitaariraro viva tiriara ike mpo tiva timiteharo aaqurihama timitaarire. Qaqi vaiintie ariara uqerara uva tiha tiriara arukaane tiavarae aniaro? Vi uvava quqaa uva vairera, Noravano Kotiva vi vaiintika qoraiqama nimitaarire.

Oho, vi vaiintika Kotiva tinavu Isareri timitai vataragaahai ti tititama kaamanta te vo vatanaaka una variqanavu nutu tuaherake vari-anaini oru vaiha, kia ho Nora Kotira autu tuaherake vauro.

²⁰ Avuhainaao, te qumina haika, taru voqauka vaurara are nantiharae ti arukareva auti variaro? Vaiintivano aiqinaini uviri rantakero arukareva autintema kera, are ti harukareva auti variaro. Mpo, are kia qaqi kairaqe te Noravano Kotiva vainaihai niaraini oru vaiha qutu vuare, tiro.

²¹ Devitiva minti tuvaro Soruva mpo tiro, Devitio, ti maaquo, tema qora okara ai autu amitauro.

Are orurantera tuvuane. Vate are ho ti arukerava vaivaravata, ti vehakuma timitaanarara ti, te kiamā qaiqaavata ai qoraiqama amitarerave. Kia avu aato vataa vaiintivano autintemake, te ai qoraiqama amitarera qora okara auturo, tiro.

²² Soruva minti tuvaro Devitiva vira tiva amiro tiharo, Avuhainaa, ai vaantaaravano ti kauquqima vaivo. Are qaraaka vaiinti vo atitairaro vira uru varaarire.

²³ Nora Kotirara kempukaiqamake iriqi viha avuquvuqamake ni variaka viva vika koqema nimate vairave. Viva vate ti kauquqi ai vataimanta te tiha, Hauri te Noravano Kotiva kaama tai vaiintira qoraiqama amitaarorave tivake kia ai qoraiqama amitaunarave.

²⁴ Ho vate ai vehakuma amiteha koqema amitaunantema kero, Noravano Kotiva tivata koqema timitaarire. Nana nana maaravano tiqi vainara viva taiqa timitairera, te hove tiataarave, tiro.

²⁵ Devitiva minti tuvaro Soruva tiharo, Mpo, Devitio, ti maaquo, Kotiva ai koqema amitaarire. Are ekaa haika vararera irava koqe iro variarire, tuvaro Devitiva vuvaro Soruva anirantero nai maaqaini vura.

27

Devitiva Pirisia vataini vura

¹ Devitiva nai aatoqi iriro tiharo, Hauri te maini variariraro vo enta Soruva anintero ti harukaantorave. Kaiqe te ruqemake Pirisia vataini vuvararo viva kia ho ti haru kaarire. Te kia Isarerini vairaiti, vo vataini variariraro Soruva popohairaro kia qaiqaavata ti rantaarire, tiro.

² Minti tivakero Devitiva nai iqoka vaiinti 600navuvata ntita varero Maokira maaqu King Akisiva vaura Getini vura.

³ Devitiva nai iqoka vaiintivata, vika vainti nahentivata, ntita varero Getini oru vaura. Viva nai naatatanta hampata mini oru vaura. Vira naata vo Ahinoamiva Jeseririhainaava vauvaro, vira naata vo Nabaarira tentoqa Avikeriva Kaameli-hainaava vaura.

⁴ Devitiva mini vauvaro Soruva iruvaro Devitiva rugemakero Getini oru vauvaro viva kia qaiqaavata vira rantareva vura.

⁵ Ho Devitiva Getini vaiharo King Akisirara tiharo, Ai antuqavano tiriara vairera, are qaqi kairage te ai vatuka vovano niaraini vainanaini oru variare. Hauri tenavu ai vataake nora vatuka maaqi variarirara are vukaari utihara tinavuqaa raqikirorave, tiro.

⁶ Devitiva minti tuvaro Akisiva Devitiva tu uvara iriro Sikiraakive tu vatukara vira amura. Vira amurara ti, vate maa entaravata vi vatukava Iutaa avuhainaa vaiinti vika vatukavano vaira.

⁷ Devitiva Pirisiaini variqiro viharo vohaa ihi 4 tora vara kora.

⁸ Ho Devitiva Pirisiaini vaiharo nai iqoka vaiinti ntita varero oru Gesu vatanaakave, Gisi vatanaakave, Amareki vatanaakave, vika vika hampata raqi vaura.

Vi vatanaaka Isareri navutaaka vaiha Pirisia kahaqi vauka Suri Aahara Vataini ekaara maa-hota vaura. Isipivata Iutaavata hini hini vauvaro Suri Aahara Vatavano tavaarana vaura.

⁹ Ho qaiqaa qaiqaavata Devitiva nai iqoka vaiinti ntita varero oru vi vatanaa vi vatanaaka hampata raquqiro viharo, vaiintie nahentie kia

vehakuma nimitaraitiro, ekaa vika arukero vika sipisipive, purumakauve, donkive, kamerive, utavaaqave, ekaa varora. Viva mintima kero vika aru taiqakero orurantero King Akisiva vaunaini anura.

¹⁰ Vika Akisiva vaunaini anuvaro Akisiva Devitira irero, Vate are ta vatanaaka hampatae raquaro? tuvaro Devitiva vira unahaa tiharo, Ho vate te Iutaa Nekevi Aahara Vataini variaka hampatama raquro, tivakero, vo enta viva tiharo, Te vate ai navutaaka Nekevi Aahara Vataini Jerameliqi variaka hampatama raquro, tivakero, vo enta viva tiharo, Te vate ai navutaaka Nekevi Aahara Vataini Kiniqi variaka hampatama raquro, tiro. Devitiva minti tivaqiro viharo Akisirara una ti vaura.

¹¹ Devitiva nai aatoqi mintima iriro tiharo, Hauri vovano Getini oruntero te tenta iqoka vaiinti hampata autuaina uvara tiva nimiantorave tiro, oru raqiharo vaiintie nahentie kia vehakuma nimitaraitiro, ekaa aru taiqake vaura. Devitiva Pirisiaini vau entara viva minti okarara autuqiro vi vaura.

¹² Akisiva Devitiva tu uvarara quqaa uvave tura. Viva nai iriro tiharo, Devitiva mintima keharo nai navunaaka hampata raqi vaira kaara Isareri virara vaaqu vaiintivanoma vaivo ti variarave. Vika minti ti variarara tiro, Devitiva nai qaqi variqiro vuaina entara ti tontivano vaiharo ti hantuqaqaima avataqiro vuanarove, tura.

28

¹ Vi entara Pirisia vika náí iqoka vaiinti ruvaaquumake Isareri hampata raqireka auti vaura.

Akisivavata raqireva qera i vaiharo Devitirara tiharo, Are iriane. Te ai kahaqunantema kera, arevata nena iqoka vaiinti ntita varera ani tinavu Pirisia kahaqiane, tiro.

² Viva minti tuvaro Devitiva vira tiva amiro tiharo, Eo, te ai kaiqa vara amite vauraukave. Naantiara are te kaiqa varaaina okarara kankoma kera tavenarave, tiro. Devitiva minti tuvaro Akisiva tiharo, Koqeve. Te ai noraiqama kaarirara are ekaa entama tiqaa maimaraara raqikinarave, tura.

Soruva nahentivano vaana kaiqa vare vaunaini vura

³ Samueriva qutu vumanta Isareri virara iqi rata amite vira nai vatuka Ramaaqi quntama tora. Vi entara Soruva vaana kaiqa varokave, varante vau nahentikave, qioqama teharo Isarerihihiro vika nititama kora.

⁴ Ho Pirisia iqoka vaiinti Isareri hampata raqireka iha, vika ruvaagumavi Sunemi vatuka hini mantaraini nái *seri* naavu maaqa kaqate vauvaro, Soruva Isareri iqoka vaiinti ruvaaguma komanta vika oru Giliboa Aiqinaini nái *seri* naavu maaqa kaqate vaura.

⁵ Mintuvaro Soruva Pirisia iqoka vaiinti vika tavomanta airitahaa vauvaro vira voqama kero aatu itovaro qeteharo ⁶ Nora Kotira irero tiharo, Oho, te nantie irarave? tuvarovata, Noravano Kotiva kiama tairaqaave, *Urimi Tumimi* * oriqaave,

* **28:6:** Urimi Tumimi okara vaireva, Kotira kaiqa vara amite vau vaiintiva taara ori varakero viraqohairo Kotira muntukavano vai uvara kankoma kero iri vaura. Vi okarara kia tenavu kankomake irunara. (Kis 28:30)

paropeti vaiinti noqihairove, Sorura tiva amura.

⁷ Noravano Kotiva kia tiva amuvaro Soruva nai kaiqa vaiintiara tiharo, Ne oru varante vai nahentira rantake viri ti tiva timiqe te oru vira ireha tavaare, tumanta vika nai tiva ami tiha, Ento vatukainima vi kaiqara vare vai nahentiva vaivo, ti.

⁸ Minti tuvaro Soruva vovano ti viraagama kero tavaantorave tiro, avuhainaa utavaaqa qaqini varakero, qaqi utavaaqa nonku varero nai kaiqa vaiinti taaraqantavata ntita varero entaqi vi nahentira tavareva vura.

Soruva entaqi vi nahentiva unaini oruntero virara tiharo, Are vaana vo aarairaro viva naantiara nana haikavano tiqi govairaiqiainarara tiva timiarire. Te qutuvi vaiintira vo autu ntaarirara are vira aarairaro vira maraQuravano govarama vuarire, tiro.

⁹ Soruva minti tuvaro nahenti viva tiharo, Eqaane. King Soruva qioqama tai uvara are irianarave? Soruva vaana kaiqa vare variakave, varante varia nahentikave, ekaa vika qioqama teharo Isareriqihairo nititama kairave. Nanti-harae are tiriara viva hampi kaiqa varairaro Soruva arukaarire tirae ti unahaa tiaro? tiro.

¹⁰ Vi nahentiva minti tuvaro Soruva tiharo, Noravano Kotiva ekaa enta qaqi variqiro vi vaira autuqaa te ariara mintima turo: Are te tiainan-tema kera autiraro kia vovano ai qoraiqama amitaanarove, tiro.

¹¹ Minti tuvaro nahenti viva Sorura irero tiharo, Are ta vaiintirarae tiraqe te vira aaraare? tuvaro Soruva tiharo, Samuerira aaraane, tiro.

¹² Tuvaro Samuerira aarovaro viva uruvaro nahenti viva voqama kero qeteharo noraiqaakero naveraitiro Sorurara tiharo, Oho, nantiharae are ti unahaa tiaro? Are nena King Soruva vivave, tiro.

¹³ Nahenti viva minti tuvaro Soruva tiharo, Kia getaane. Are nana haikae tave variaro? tuvaro nahenti viva tiharo, Oho, qutuvi vaiintira maraquravano vataqihairo uri vaira tave vauro, tiro.

¹⁴ Minti tuvaro Soruva nahenti vira irero tiharo, Viva nantimake vai vaiintirave? tuvaro nahenti viva tiharo, Naampaivano vukai tavuna nonku taiva uri vaivo, tuvaro Soruva kankoma kero iruvaro Samueriva uri vauvaro viraqaa-hairo Soruva tori kauru araviro nai viri vataini kero vaura.

¹⁵ Soruva mintima kero vauvaro Samueriva Sorurara tiharo, Te mini vaurara are nantiharae ti haaraaramanta ururo? tuvaro Soruva virara tiharo, Mpo, tiqi nora maaravanoma vaivo. Pirisia vika ti harireka auti variavaro Kotiva ti qaqira kaivo. Kotiva kia nai uva tiva qoqaiqamake varia vaiintikaqaave tairakaave, ti uva tiva timivo. Te nantie irarave? tivakema ai aarauro. Are vi uvara ti tiva timiane, tiro.

¹⁶ Soruva minti tuvaro Samueriva tiharo, Oho, nantiharae are tiriara minti tira iaro? Noravano Kotiva ai tauvaqa utu amitero ai qaqira kero ai navutaigama amitairara tira, are qumina ti haaraaro.

¹⁷ Noravano Kotiva haaru ti noqihairo ai mintima amitarerave ti uvara ai tiva amirave. Noravano Kotivama ariara viva kia Isareriqaa raqikiqiro vuarire tiro, ai qaqira kero ai kena

vaiinti Devitira kaama taivaro viva Isareriqaa raqikiariravama vaivo.

¹⁸ Haaru Noravano Kotiva Amareki vatanaakara arara itovaro ariara Amareki vika vehi autu taiga timitaane tivara are kia viva tunte ianarave. Vira kaarama vate Noravano Kotiva ai mintima amite vaivo.

¹⁹ Noravano Kotiva aivata Isareri vikavata Pisisia kauquqi kaanarove. Hurama are nena maqunavu hampata te vaunanaini tuvu vaivarave. Noravano Kotiva Pisisia qaqi kaira vika ni Isareri iqoka vaiinti naatara kevarave, tiro.

²⁰ Minti tuvaro Soruva Samueriva tu uvara iruvaro voqama kero aatu itovaro viva vaaka vatakanta hiqinti viro vaura. Vi entara aatitoraqaavata, entaqivata viva kia karavata naraitiro vaura kaara vira kempukavano kia vaura.

²¹ Nahenti viva Soruva vaunaini oruntero tavovaro Soruva voqama kero qete vauvaro viva tiharo, Nora vaiintio, iriane. Te ai aatu geteha ariara ti harukaantorave ti, te are tianantemake autunarave. ²² Ho vate are ti uva irira, ti qaqi kairage te ai kara amiarirara naane. Are kara namakera kempukaiqama vira, anirantera vuane, tiro.

²³ Minti tuvaro Soruva aqao kia te kara narerave tumanta vira kaiqa vaiintitantavata nahenti vivavata vihi tuvaro Soruva vinavuka uva iriro himpiro kara nareva taintaqaa oquviro vaura.

²⁴ Mintuvaro vaakama vi nahentiva nai purumakau naati koqera arukero untatero *vorusi* varakero kia noqavu mparetira untero.

²⁵ Vi nahentiva kara unta kero varero vuru Soruravata vira kaiqa vaiintivata nimumanta nora. Namake vohaa vi entara entaqi vi nahentira mini ke náí anirante vura.

29

Pirisia Devitiva tinavu kahaqiantorave tura

¹ Ho Devitiva Getini Pirisia vataini vaumanta, Pirisia vika náí iqoka vaiinti hihai hihai ruvaaquumake Afeki vatukaqi vaumanta Isareri vika Jeseriri aumanto ruvu namarivano urunte vaunaini náí *seri* naavu maaqa kaqate vaura.

² Vaumanta Pirisia avuhainaa vaiinti 5navuvano voqaa 100 voqaa 100 iqoka vaiinti rairake vate, voqa 1,000 voqaa 1,000 iqoka vaiinti rairake vate, ntita vare iqoka raqireka vurama. Pirisia iqoka vaiinti naane avuni vumanta Devitiva nai iqoka vaiintivata King Akisira vatamake naantiaraini vura.

³ Pirisia iqoka vaiintiqaa raqikuka Devitira nai iqoka vaiintiaravata tave aqao ti, Nantihae Hiparu vatanaaka maini variavo? ti.

Vika minti tuvaro King Akisiva vika tiva nimiti tiharo, Maa Devitivave. Haaru viva Isareri avuhainaara King Sorura kaiqa vaiintivano vairave. Viva Sorura qaqira kero tintiro ani vukai enta vaimanta te viraqi kia qora okara rantake tavaunarave, tiro.

⁴ Akisiva minti tumanta Pirisia iqoka vaiintiqaa raqiki vauka Akisira atiha virara tiha, Vira atitairaro anirantero are nai amiana vatukara mini vuarire. Are kia vira qaqi kairaro tinavu

hampata vuarire. Tenavu iqoka raqi variararo hauri viva tinavu navutaiqiharo tinavu mantaraini vainara qaqirakero tinavu hampata raquantorave. Viva tinavu iqoka vaiinti vokiaka arukairera, King Soruva virara iriharo vi vaiintira qaiqaa quahama amitaanarove. Mintiantorave. ⁵ Nahenti vika Devitirara ihi tiha minti tiarave:

Soruva airi vaiinti aru kaivaro

Devitiva viravata uri aatarakero nai airi vaiinti aru kaivo, ti variarave, ti.

⁶ Vinavuka minti tuvaro Akisiva Devitira aaramakero tiharo, Noravano Kotiva ekaa enta qaqi variqiro vi vaira autuqaa te quqaama ariara mintima turo: Are avuqavu vaiintivano varianarara ti, te ai aareha ani ti kahaqihara raquane turo. Are tintira ani variana entaraqaahaira kia gora okaravata autuanara tavaunarave. Mpo, avuhainaa vaiinti vokiaka ariara kia tinavu hampata aniane tiarara tira, ⁷ are anirantera muntuka qihaaqirara maagaini oru variane. Hauri are vo okara autukaira vira kaara vinavuka ariara kia quahevorave, tiro.

⁸ Akisiva minti tuvaro Devitiva aqao tiro, Nora vaiintio, te ai kaiqa hoqaramake varauna entaraqaahai te nana gora okara autu kaunarave? Mpo, nora vaiintio, nana kaarae te kia ho oru tenta avuhainaa vaiinti navutaaka hampata raquainarave? tiro.

⁹ Minti tuvaro Akisiva Devitirara tiharo, Mpo, Devitio, te iri tavaurara are Kotira *enseli* voqaara tiriara kempukaiqama kera iriqira vuanarave. Mpo, Pirisia iqoka vaiintiqaa raqikiaka vinavuka ariara tiha, Viva kiama tinavu hampata raqinaini

vuarire, tiavo. ¹⁰ Ho Devitio, hura toqaqi aatita virara nena iqoka vaiintivata ntita varera vuane, tiro.

¹¹ Minti tuvaro Devitiva nai iqoka vaiinti hampata vaaka toqaqi himpiro anirantero Pirisiaini vumanta Pirisia vika iqoka raquireka Jeseririni vurama.

30

Devitiva Amareki hampata iqoka raqura

¹ Devitiva nai iqoka vaiinti hampata anirantero aaraini taaramo entanavuara viharo nai vatuka Sikiraakini oruntero tavomanta Amareki ani Sikiraaki vatuka ihaqohai tatoqa kovaro ita vura. Amareki vika ani Iutaa vatanaaka Nekevi Aahara Vataini vauka hampata rahiha Sikiraakiqi vauka hampatavata raqura.

Vika Sikiraakiqi vauka naatarake vika vatukavata iha quarake, ² nahentive vaintive ekaa vi vatukaraqi vauka kia arukaraiti, vika qaqi ravaaqavuke ntita vare vura.

³ Ho Devitiva nai iqoka vaiinti hampata Sikiraakini anintero tavovaro ihavano vatuka maata ekaa ita taiqa kora.

Amareki vika maaquve, raavurave, naatave, ekaa ravaaqavuke ntita vare vumantara ti, ⁴ Devitiva nai iqoka vaiinti hampata nai vainti nahentiara iqi rataqi vi vauvaro vika kempukavano taiqa vumanta vaura. ⁵ Amareki vika Devitira naatatanta, Jeseririhainaara Ahinoamiravata, Nabaarira tentoqa nahenti Avikeriravata, ravaaqavuke ntita vare vura.

⁶ Mintumanta Devitira iqoka vaiinti vika virara arara itomanta nuntu nauntu tiha, Oho, Devitira kaarama navutaaka tinavu nahentivata vaintivata ravaaqavuke ntita vare vuavo, tivake nai tiva ami nai tiva ami tiha, Kaiqe ori varake Devitira arukaare, ti vauvaro Devitiva vika uva iruvaro vira muntuka voqamakero qoraiquvaro viva nai Variqa Nora Kotirara noraiqaakero irigiro vuvaro viva vira kempukaiqama amitora.

⁷ Devitiva Kotira kaiqa vara amite vau vaiintira Ahimerekira maaqu Abiataarara tiharo, *Efoti* tavuna vare aniraqe viraqohai Kotiva te nana kaiqa varaainara humiqaarire, tuvaro Abiataava vira vara viri amura.

⁸ Viri amuvaro Devitiva Nora Kotira irero tiharo, Hoe te vika ntataqi vuainarave, kiae mintirarave? Hoe te vika oru ravaaqavu kaainarave, tuvaro Noravano Kotiva Devitira tiva amiro tiharo, Are oru vika ntataqi vivira, nena vaintivata nahentivata ruaruama nimitaane, tiro.

⁹⁻¹⁰ Minti tuvaro Devitiva nai iqoka vaiinti 600navu hampata oru Amareki vatanaaka ntataqiro vura. Vika vivi, Beso-Namari-Onkai vaunaini oruntomanta vira iqoka vaiinti hini kuka 200navu vika kempuka taiqomanta tiha, Mpo, tenavu kia ho namari taqa vare hini mantaraini onkai vainaini virarave, tuvaro Devitiva vika mini kero nai iqoka vaiinti 400navu hampataqai Amareki ntataqiro vura.

¹¹⁻¹² Devitira iqoka vaiinti Amarekiara rantaqi viha tavovaro Isipi vatanaa vaiinti vovano ahakaqi qoraiqama viro vaumanta vika vira vita vare Devitiva vaunaini viri ke mparetivata, *fiki* aaharaiqama toravata, *uaini* tava aaharaiqama

toravata namarivata amuvaro nora. Vi vaiintiva taaramo enta entaqivata aatitoraqaavata vaiharo kia karavata namarivata novaro nora antuqa aruvaro vauva vi karara namakero kempuka varero ho vaura.

¹³ Viva qaiqaa kempuka varovaro Devitiva vira irero tiharo, Tavave ariqaa raqiki vai vaiintiva vaivo? Are taihainaavave? tuvaro viva tiharo, Te Isipi vatanaakave. Amareki vaiinti vovano ti rumpa varero viri kaimanta te vira qumina kaiqa vaiinti qamavi vauraukave. Te aihaviraara vare maini vauraro ti nora vaiinti viva ti qaqira kero vimanta te taaramo entanavu maini ahakaqi vauro.

¹⁴ Tenavu oru Nekevi Aahara Vataini variaka Kereti vatanaakave, Iutaa vatanaakave, Kalepi vatanaakave, vika hampata raquqi viha vika airairavata vare, Sikiraakini orunte vi vatukara ihaqohai tatoqa kaunarave, tiro.

¹⁵ Viva minti tuvaro Devitiva vi vaiintira irero tiharo, Are hoe ti vita varera Amareki oru varianaini vinarave? tuvaro vi vaiintiva tiharo, Mpo, are Kotira autuqaa tihara, Kia ai arukarerave, kia te ai nora vaiinti kauquqi karerave tirera, te homa ai vita vare virarave, tuvaro Devitiva te are tianantemake mintirerave tiro.

¹⁶ Minti tuvaro Isipi vaiinti viva Devitira vitero Amareki vaunaini oruntovaro Devitiva tayomanta Amareki vika vo kanta vo kanta vaiha Pisisia vataihaive, Iutaa vataihaive, airi karave airairave vare anura vara keha, nora kara ne vaura.

¹⁷ Minti vauvaro vira qararaa aatita vuvaro Devitiva nai iqoka vaiinti hampata iqoka hoqarama tero Amareki hampata raquqiro viviro

entama kora. Vika Amareki airitahaa arukomanta 400navuqai nái kameriqaa vaarinte rugetake kantama vura.

¹⁸ Mintuvaro Devitiva nahentive vaintive, airairave, nái naatatantave, Amareki vika vare anu haikara ekaa nái varovaro ¹⁹ kia vo haikavata kakakima vuvaro nahentive, vaintive, ekaa vita varora.

²⁰ Devitiva ekaa Amareki vika ura purumakauvata sipisipivata varomanta vira iqoka vaiinti vika vi haikara nái nivuni ruhaaqqi viha naveraitiha, Maa purumakaukave sipisipikave Devitira koqaama vaivo, tura.

²¹ Vika minti tivake vi haikara vare, iqoka vaiinti 200navu vika kempuka kia vaumanta kia Devitira hampata anuka konaini, Beso Namariqi oru ntora. Vi vaiintika vihai Devitiravata vira hampata anu vaiinti nahentikavata ntita kareka anuvaro Devitiva vika uva mantora.

²² Devitiva vika uva mantomanta vira hampata vuka qora vaiinti vonavu tiha, Vika kia tinavu hampata vuara kaara kiama tenavu raqiha varatauna airairara vika nimirerave. Vika homa nái naata vaintiqai ntitevarave, ti.

²³ Vika minti tuvaro Devitiva aqao tiro, Ti qata vakaa, Ne kia minti tiate. Noravano Kotiva naima maa airairara tinavu timivo. Viva tinavu kogema kero antua timitaimanta tenavu tinavu vatuka qoraiqamake vuaka naatara kauro.

²⁴ Ne ti varia uvarara kiama vovano koge uvave tianarove. Tenavu vi haikara kogetake rairake ekaa vaiintivano vohaa qaramake varaare. Raquanaini vuakave, maini vaiha

airairaqaa raqiki variakave, vika vika vohaa qaramake rairake varevarave, tiro.

²⁵ Devitiva vi entara minti tivakero uva kem-pukaiqama kero tiva torara ti, vi entaraqaahai Isareri vika vi okarara avataqi ani, vate maa entaravata avate variara.

²⁶ Ho Devitiva Sikiraakini oruntero, viva airaira vare anura hini rairakero vara komanta vika vare Iutaa nora vaiintinavu vonaini vonaini vauka vuru nimura. Devitiva vika nimiro tiharo, Nora Kotira navutaaka ia airairara, airi airaira tenavu varema, rairake nivata qaqima nimuro, tiro.

²⁷ Devitiva vi airairara vara kero Beteliqi vaukave, Iutaa hini mantaraini vau vatukara Ramotiqi vaukave, Jatiqi vaukave, nimura.

²⁸ Aroeqive, Sipimotiqive, Esatemoaqive,

²⁹ Rakaaliqive, Jerameli vatanaaka Nekevi Aahara Vataini vaukave, Kini vatanaaka Nekevi Aahara Vataini vaukave, ³⁰ Homaaqive, Borasaaniqive, Ataakiqive, ³¹ Hebaroniqive, ekaa mini mini vauka Devitiva raira kero nimitora.

Haaru Devitiva nai iqoka vaiinti hampata vo vatuka vo vatuka vi ani vaumanta vika vira kahaqama amitorara iriharo, viva vi airairara raira kero vikavata nimitora.

31

Soruravata vira maaqunavuvata arukora

¹ Ho Pirisia vika Isareri hampata Giliboa Aiqinaqaa raquqi viha airi Isareri ari komanta Isareri hini kuka qetake ruqemake vura.

² Qetake vumanta Pirisia vika Soruravata, vira maaqu taaramonavuvata, ntataqi vivi, Ionataani-rave, Abinadaapirave, Malikisuarave, vinavuka arukora.

³ Pirisia vika Sorura avataqi viha vira hampata iqoka raquqi vuvaro iqokavano noraigama vumanta Pirisia vokuka vevaqqohai Sorura kaakahira arutovaro vira vaata qoraiqama vura.

⁴ Mintuvaro Soruva nai auvihehavaa vareharo ni vau vaiintira aarama kero virara tiharo, Ho are nena iqoka paipe varakera ti haru kaane. Hauri Pirisia una variqara iria vaiintika ani ti qoraiqama timitaqi vi, ti haru kevorave, tiro. Viva minti tuvarovata, vira auvihehavaa varo vaiintiva voqamakero geteharo kia Soruva tunte ura. Mintuvaro Soruva naivano nai iqoka paipe tuatero viraqaa aqu vuvaro paipevano vira raqonta kovaro qutu vura.

⁵ Viva qutu vuvaro vira auvihehavaa varo vaiintiva taveru, vivavata nai iqoka paipe viraqaa aqu viro Sorukantiro vohaa qutu vura. ⁶ Ho vohaa vi entaraqai Soruvavata, vira maaqu taaramonavuvata, vira auvihehavaa varo vaiintivavata, iqoka vaiinti viraqaa raqiki vaikavata qutu vura.

⁷ Mintumanta Isareri vatanaaka uqita kanta vaikave, Iotani Namari hini mantaraini vaikave, vika tavomanta Isareri iqoka vaiinti qetake vumanta Soruvavata vira maaqunavuvata qutu vumanta, vikavata nai vatuka, vo vatuka vo vatuka mini ke qetake vumanta Pirisia ani vika vatuka, vo vatuka vo vatukaqi vaura.

⁸ Vira qararaa Pirisia vika ani Isareri qutu vuka vaataqaahai utavaaqave, airairave, varareka ani

tavomanta Sorura vaatavata vira maaqu taaramonavu vaatavata Giliboa Aiqinaqaa vaumanta ⁹ vika oru Sorura aunta tegake, vira iqoka utavaaqa qaqini varake, Sorura aruko uvara Pirisia vataini viti viri tiva nimiate ti, vika vaiinti vonavu nititomanta vika oru náí una variqa naavu, vo naavu vo naavuqi vaiha Pirisia vatanaaka tiva nimura.

¹⁰ Ho vika Sorura iqoka utavaaqa vare vuru una variqa nahenti Astaatera naavuqi vate, vira vaata vare vuru vatuka vo Beti-Sani vaantaavuraqaa niriqohai arutovaro viraqaa vaura.

¹¹ Mintumanta Gileaati vataini Jabeshinaaka Pirisia vika Sorura vaata qoraiqama amitorara iri, ¹² vikaqihai vaiinti taruka vonavu entaqi nuvaqi ani, Beti-Sanini aninte vaantaavuraqaa-hai Sorura vaatavata, vira maaqunavu vaatavata viquke vare, anirante vuru Jabesini iha quara kora.

¹³ Vinavuka vaata iha quarake viraqaahai vika vuhaari vare, Jabesini *tamarisive* tu katarira okaraini quntama tora. Vira quntama tomanta vi vatanaaka 7 enta variqi viha kara kia naraiti vaura.

Kotira Uva
The New Testament and portions of the Old
Testament in the North Tairora Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen na sampela hap Olpela Testamen
long tokples Tairora long Niugini

copyright © 1979, 1994, 2005, 2008, 2009, 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tairora

Dialect: North Tairora

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-05-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Nov 2021

909b265f-c886-56ae-b943-fdc12fe46c5e